

Oyhan Hasan BILDIRKİ

DİL ÇEREZLERİ

DİL ÇEREZLERİ
ARAŞTIRMA

Oyhan Hasan BILDIRKİ

DİL ÇEREZLERİ

ALPEREN DİZGİ
0 256 512 75 90

DİL ÇEREZLERİ

(Söke - Şenpazar)

Oyhan Hasan Bildirki

DİL ÇEREZLERİ

Araştırma

Oyhan Hasan Bildirki

Alperen Yayınları 2

Araştırma Dizisi 2

Yazar Dizisi 17

İlk Baskı Yılı

1999 Ocak, Aydın

İkinci Baskı

2011 Ekim

Alperen Dizgi

Söke

ISBN

978-9944-0153-2-5

İÇİNDEKİLER

Giriş	7
Aydın İli Mânileri	9
İlk Örnekler	14
Birkaç Sözle Bazı Değerlendirmeler	18
Meydan Okuma Mânileri	22
Beddua Mânileri	24
Karışık Mâniler	25
Karanfil Mânileri	31
Gönlümce Güzel Mâniler	34
Güzelin Güzeli Mâniler	44
Bayanlardan Derlenen Örnekler	55
Gelin Kaynana Mânileri	61
Son Örnekler	63
Mânilerde Gördüğümüz Sökeli Tipi	67
Milyonlarca Değerli Çiçek (Şenpazar)	72
Şenpazar Mânileri	76
Bir Başka Çeşni, Bir Başka Tat	78
Şu Kıskaçlığı Ne Yapmalı?	90
Sevdanın İnce Gülü Mâniler	92
Mâni Üstüne Son Sözler	95
Bir Demet Derleme: Şenpazar Bilmeceleri	100
Türk Zekâsının Kıvraklığı	108
Söke'de Söylenen Bilmeceler	112
Halk İnançlarından Örnekler (Şenpazar)	119
Cafer Efe Üstüne Söylenmiş Türküler	127
Bir Ninni (Söke)	129
Bir Türkü (Söke)	130
Türkülerden Seçtiklerimiz (Söke)	131
Musa Bey Kopukları	131
Posluoğlu Mehmet Efe	131
Aydın Zeybeği	132
Her Gün Sarhoş	133
İnce Mehmet	134
Yörük Ali	135
Bağarası Dağında Yıldız Işılar	136
Abalı'm	137

Çavdarlı Murat Efe	138
"Türk'üz Türkü Çağırınız."	139
Genç Osman	141
Bir Çete Türküsü (Şenpazar)	142
Eyri Ahmet	142
Telli Gelin	144
Kanlı Kayalar	145
Uyan Ali'm, Nazlı Yârim	146
Ağız Örnekleri (Söke)	147
Tekerlemeler	147
Bir Hatıra	148
Atasözleri	149
Kader Masalı	151
Söylemez Sultan	161
İçindekiler	5

GİRİŞ

Yazılmayan, yaşanan kültürler, eninde sonunda unutulmaya mahkûmdur. Hep biliriz; milletler, birbirlerinden yaşayışlarıyla ve yaptıklarıyla ayrılırlar. Bir topluluğun yaşama şekli, olaylara bakışı, yaptığı bir kemer ya da kubbe, ölümsüzleştirdiği sözlerle birlikte, başka başka güzellikler, o topluluğun millî bir kimliğe ulaşmasını sağlar. Böylece millet olma ve milliyet gerçeği ortaya çıkar.

Gönlümüz, şu yaşadığımız hayatta örneklerini sık sık gördüğümüz, kâh duyduğumuz, kâh sorduğumuz, bazen de söyleyip geçtiğimiz bunca güzelliklerin unutulmasına da razı olmadı. Bu yüzden, onları, elimden geldiğince, ilk kaynaklara kadar giden, bir derlemeci titizliği içinde çalışan öğrencilerimin yardımlarıyla topladıktan sonra, süzgeçten geçirip karşınıza çıkardım.

Bu çalışma, ekleriyle birlikte, yaklaşık otuz yılını aldı. İlk örneklerle, derleme amacıyla tanışmam, 1969 yılına kadar gider. O tarihten bu yana, gün ışığına çıkmayı bekleyen bu eserimin sancısını, yıl yıl yüreğimde büyüttüm. Bugün, az da olsa, görevini yapan, yapmış olan insanların duyduğu huzuru yaşıyorum.

Bu eser, güzel ve değerli ülkemizin iki bölgesinin, **Söke ve Şenpazar**'ın güllerini bağrında taşıyor. Bu güller, yaşadıkları, söylenegeldikleri coğrafyanın rüzgârını soluyor. Bulut olup, yağmur olup yeniden ülkemizin topraklarına yağıyor. Hiç, bundan büyük saadet olur mu?

Mânilerimiz olsun, türkülerimiz olsun, ninnilerimiz veya bilmece ve ata sözlerimiz olsun, hemen hepsi beynimizde inanç olup yaşarken, bizim millî kimliğimizin, Türk oluşumuzun yapı taşlarını meydana getiriyorlar. Bu sebeple, onların derlenmesinde, bir güldestede toplanmasında emeği geçen, az veya çok kalemlerinin izi bulunan öğrencilerimden; Serpil Yüvrük, Kürşat Eröz, Veli Kılıç, Mehmet Tor, Mehmet Lop, Suat Durukan, Şefika Şimşir, Gülben Kabakçı, Asiye Salbaş, Gülhis Erdem, Mevcude Özdemir (**Söke**), Selahettin Özşiray, R. Metin Alan, Sadık Tekin, Vahit Gün, Naci Sarı, Ahmet Yelden, M. Kazım Gündüz, Şeref Eryılmaz, Yunus Öksüz, Dursun Balcı, Halil Özkan, Yaşar Öksüz, (**Şenpazar**) ile değerli meslektaşım Leyla İleri ve ilk ağızlar diye andığım Muzaffer Arpaç, Zeynep İnak, Ayşe Turhan, Mensure Oymak, Dürdane Sertkaya, Nakiye Kızılsen, Hatice Bozkaya, Nefise Akıncı, Rahiye Sivrioğlu, Cemile Mutlu ve Hanife Bildirki'yi saygıyla anıyorum.

Ülkemin soylu çiçek bahçelerinde, daha böyle nice nice güllerin açması, boy atması dileğiyle.

3 Ekim 1998

Oyhan Hasan BILDIRKİ

AYDIN İLİ MÂNİLERİ

Türk Milletinin ince duyuş, seziş ve zevklerini şüphesiz mânilerde buluruz. Mâniler, genellikle sevgi tema'sını ele alan 7 heceli, birimi dördlük olan, Anonim Halk Edebiyatı nazım şekillerindedir. Bu son özelliğinden dolayı, Türk şiirinin nazım birimi mâniye bağlanır ve dördlüktür denir. Prof. Fuat Köprülü, Türk şiirinin nazım birimi hakkında; "Eski Türk nazımının vahid-i kıyasîsî -Arap ve Farslarda olduğu gibi iki mısradan mürekkep beyitte değil- dört mısradan tereküp eden Mani'de bulunur. Meselâ bizim nokta-i nazarımıza göre Türk nazımının en eski şekli, hâlâ bugün Mâni namını verdiğimiz dört mısradan mürekkep kıtalardır." (1) der. Bu görüş, bazı araştırmacılar tarafından tartışılmışsa da, bugün kabul edilmiştir.

Mâni'nin sözlük anlamı üzerinde akla yatkın bilgiyi Hüseyin Kâzım Kadri verir: "Mâni (?) Halk edebiyatının bir tarz-ı mahsus, ki ekseriyetle dört ve bazan altı mısradan teşekkül eder; ve hece vezninin (parmak hesabı) yedilisi ile söylenir." (2) Hüseyin Kâzım Kadri'nin "altı mısradan teşekkül eder" dediği mâni çeşidi "**kesik mâni**"dir ki, buna cinaslı mâni de denir.

Mânilerin hece ölçüsünün yani yedi heceli oluşunun genellikle kabul edilmesine rağmen, aşağıdaki iki Aydın ili mâni-sinde görüleceği gibi, yedi heceli olma kuralına uymayanlar da var.

Sacımız eskidi atalım -9-
Kapıya kurban dakalım -8-
Sen beni alcasın emme -8-
Paran var mı bakalım -7-

¹ Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar, s. 216

² Türk Lûgati, c. III - s. 230

Uzun entarine peş olayım -10-
Yamna yoldaş olayım -8-
Senin o inci dudaklarına -10-
Yeşil başlı kuş olayım -8-

İlk mânide görüldüğü gibi, burada birinci mısra (9), ikinci ve üçüncü mısralar (8) er, son mısra ise (7) hecelidir. Örnek olarak verdiğimiz ikinci mânide ise durum farklı özelliktedir: Anlamsız olmasına rağmen, birinci ve üçüncü mısraların (10) ar, ikinci ve dördüncü mısraların (8) er heceli olması dikkat çekicidir. Her iki mânideki bu düzensiz hece sayısının irticalen söylenmeden veya ilimizde **bahtıbar** denilen karşılıklı atışmalarda cevap yetiştirme kaygusundan doğmuş olduğu düşünülse bile, ikinci örnekte gördüğümüz durum ayrı bir hece özelliği de olabilir. Fakat araştırmalarımız sonunda elde ettiğimiz mânilerde bu örnekte gördüğümüz hece özelliğini bulamadık. Ayrıca mânilerde anlam yükünü taşıyan üçüncü ve dördüncü mısralardaki anlamsızlık, yani aralarında bir münasebetin bulunmayışı, cevap yetiştirme kaygusundan doğmuştur diyebiliriz.

Aydın iline ait benim toplayabildiğim mâniler; **-aaxa-** ka-fiyeleşiminde (bir örnek hariç) cinaslı, düz mânilerdir.

Al ata beyaz kolan
Bin de şehire dolan
Benim gibi var mıdır
Yârinden mahrum kalan

Karşıdan fener gelir
İçinden yanar gelir
Yalnız yatan gençlerin
Aklına neler gelir

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, düz mânilerin ilk iki mısraları giriş niteliğinde olan doldurma mısralardır. Asıl söylenmek istenen şey, son iki mısradadır. Yani dördlüğün anlam yükünü, üçüncü ve dördüncü mısralar taşır. Bu yüzden mânici, bütün hünerini son iki mısradaki göstermek zorundadır. **Asıl söylenmek istenileni iki mısra içinde söyleme ustalığı**, Türk halk dehasının üstün bir anlatış özelliğinden başka ne olabilir?

Mânilerde ana tema; sevgidir. Toplumsal olaylara yer verilmez. Birbirini seven iki gönlün sitemlerini, kıskançlıklarını, sevdalarını, özleyişlerini dile getirir. Aşağıda görüleceği gibi bazı mâniler hiciv ve şaka özelliklerini bünyelerinde taşırlar:

**Meşe meşeye benzer
Şişe şişeye benzer
Şu köyün oğlanları
Ölmüş eşeğe benzer**

**Merdiven bassak bassak
Çıkma yukarı yassak
Ankara'dan tel gelmiş
Kızlara koca yassak**

Aydın mânilerinde yer yer, sitemlerin, kıskançlıkların, sevilen kişiyi yüceltme duygularının sık sık işlendiğini görüyoruz. Anadlu'nun kınalı parmaklı, nazlı kızları; "on bin asker" kavramını anlarlar, bilirler fakat, askerdeki sevgililerini onların hep-sinden güzel bulurlar. Sevgiliden uzak oluşun verdiği ıstırapı gidermek için söyledikleri mânilerde, sevileni yüceltirler, onun bir kaşım bile, hiç bir şeyle değişmezler.

**Çeşmenin başı güzel
Dibinin taşı güzel
On bin asker içinde
Yârimin kaşı güzel**

Oğul olsun, kız olsun; er olsun, kadın olsun; sevdiğini aramayan, yâr üstüne yâr seven, sevenim var diye çalım satan sevgililere sitem ederler.

Birlikte şu örneklere bakalım:

**Sarı kurdelem ensiz
Sarardım soldum sensiz
Gidi dinsiz imansız
Nasıl duruyon bensiz**

**Keten gömleğim kat kat
Birin al, birini sat
Bir başka yâr seversen
Kalkmaz döşeklerde yat**

**Pencereden bakarsın
Halka şeker atarsın
Benim yârım yok gibi
Bana çalım satarsın**

Ve bir yerde aşkın yakıcılığı gelir akla, o söylenir:

**Elbisesi penbeden
Yakışıyor giymeden
Yaktı beni kül etti
On beşine girmeden**

Kuyu dibi köşeli
İçi mermer döşeli
Gece gündüz yanarım
Bu sevdaya düşeli

Çeşitli Türk boylarında mâniye değişik adlar verildiğini, Irak Türkleri'nin “**horyat**”, Azerbaycan Türkleri'nin “**bayatı**” dediklerini biliyoruz. Mânilerin, Anonim Türk Halk Edebiyatı'nın en güzel örnekleri olduğunu söyleyerek, sözüme -şimdilik- son verirken; bu güzel geleneğin daha asırlarca devam edeceğine olan inancımı da belirtmek isterim. ⁽³⁾

³ Hisar Dergisi, Temmuz 1970, Sayı: 79 s. 28-29

İLK
ÖRNEKLER
 (Söke)

Süpürgesi yoncadan
 Beli gayet inceden
 Ben seni sakınırım
 Yerdeki karıncadan

Kaleden eniş eniş
 Ceplerim dolu yemiş
 Kızlar ile oynarken
 Kaşımı keme yemiş

Irıncedir irince
 Kaşık soktum pirince
 İnce ince ter döktüm
 Yâr koynuma girince

Yüzüğümün al taşı
 Görünür köşe başı
 Dağı taşı devirir
 Yârimin hilâl kaşı

Tarlada arıklıya
 Ben varmam sarıklıya
 Allah nasip eylesin
 Boynu kıravatlıya

Cici potinim cici
 Bastığım çimen içi
 Benim yâri sorarsan
 Soyulmuş badem içi

Marul ekdim kesiğe
 Yoldurmadım kimseye
 Bir yıldır seviyorum
 Anmadım hiç kimseye

Dağlar dağladı beni Gören ağladı beni Muska doktor kâr etmez Sevda bağladı beni	Kadife yorgan yüzü Biz ne tanırız sizi İki gözüm kör olsun Görmeseydim ben sizi
Bahtıbarım bir olsun İçti dolu nur olsun Aramıza gelmezsen İki gözün kör olsun	Çıkıp dağda eğlensin Mor girebim yellensin Madem beni seviyon Bekle ablan evlensin
Mâniyi tekerledim Üstünü şekerledim Yârim gelecek diye Yolları gözetledim	Saatini göreyim Al gel yârim kurayım Haftalar yedi gündür Sensiz nasıl durayım
Trenin penceresi Yanıyor içerisi Dur beraber gidelim Ne bunun acelesi	Karşıdan gelen kimdir Saçları uçan kimdir Her kim olursa olsun Yârimden güzel midir
İpe urgan eklerim Yâr yolunu beklerim Kız sen benim olmazsan Yazık olur emeklerim	Kediye bak kediye Saat geldi yediye Şu Söke'nin kızları Erkeklerle hediye
Limonun yarısını Yumurta sarısını Seversem haram olsun Ben senden gayrısını	Ne bakarsın delikten Yükün almış erikten Ne doydum ne usandım Senin gibi heriften
Hey eşikler eşikler Yüklükteki döşekler Kaynanamdan kıymetli Saman yiyen eşekler	Yumak yumaktır elin Gayet incedir belin Yılana baş eğdirir Kız senin tatlı dilin

Mendilimin al yanı Söyle canımın canı Yüze gülen çok olur Kalpten seveni tanı	Bahçede hanımeli Derdinden oldum deli Alemde hüner odur Sevmeli sevilmeli
Kaleden indim bugün Elimde altın güğüm Yârimi sorarsanız Ne dün gördüm ne bugün	Gergefi dokuyalım Kitabı okuyalım Çalışan kazanıyor Aklımıza koyalım
Zeytin dalı yüklendi Anan çok büyüklendi Seni görene kadar Yüreğim deliklendi	Su gelir gül dibinden Geçilmez köpüğünden Eller ne derse desin Ben geçmem sevdiğimden
Od yanar kazan bilir Bu derdi yazan bilir Geceyi hastadan sor Gurbeti gezen bilir	Su akar coşkun coşkun Bak pınara pek taşkın Ben yârimden ayrıldım Hem deliyim hem şaşkın
Kahvelerim pişti gel Cezvelerim taşı gel İyi günün dostları Kötü günüm geçti gel	Oy böcekler böcekler Duvarı delecekler Bircik sevdiğimi Zorla everecekler
Evleri sekilidir Bahçesi ekilidir Bir can bir canı sevse Kim onun vekilidir	Pencereden bak bana Halka şeker at bana Halka şeker yetmiyor Şu yüzüğü tak bana
Garibim bu gülşende Baykuşlar ötüşende Gariplik ne çetinmiş Baş yastığa düşende	Zeytin kara ben kara Zeytine vermem para Gel yârim buluşalım On bire çeyrek kala

Bisiklete binersin
Bizim orda inersin
Doğru söyle sevdiğim
Beni çok mu seversin

Sıra sıra dizilir
Yemiş dalda süzülür
Yârim gitti gurbete
Gönlüm ona üzülür

Ah benim biriciğim
Çok geldi göreceğim
Ahd ettim yemin ettim
Uğruna öleceğim

Karanfilim mor açtı
Saksıları dolaştı
Sen benimsin ben senin
Falcı böyle fal açtı

Tepsi tepsi siniler
El vurdukça iniler
Şu Söke'nin kızları
Her gün koca yeniler

Ata vurmuş eđeri
Binse var mı değeri
Yine yârdan ayrılmış
Tutuşuyor ciđeri

Alçacık duvar üstü
Mendilim suya düştü
Eğildim alam diye
Yârim aklıma düştü

Yoluma gelme benim
Bağrımı delme benim
Ben garip bir avcıyım
Fikrimi çelme benim

Taksinin penceresi
Sallanır çerçevesi
Söke'nin oğlanları
Bulaşık tenceresi

Elmayı soyamadım
Sofraya koyamadım
Al yanaktan öptükçe
Ben sana doyamadım

Yeşil yeşil buğdayım
Sereyim kurutayım
Madem bende gönlün yok
Haber ver unutayım

BİRKAÇ SÖZLE BAZI DEĞERLENDİRMELER

Mâniler; bir yığın uzun, gereksiz sözün yerini, bir güzelce dol-duran, anlatılması gerekeni tastamam, doğruca anlatan, seçilmiş, yıllarca dilden dile işlenegelmiş sözlerdir desem, bir hakikati teslim etmiş olurum. Dediklerimi doğrulayan veya doğrulayacak olan şu örneklere birlikte bakalım. Nasıl bahçe gülsüz, ateş külsüz olmazsa, güzeller de (sevilenler) bülbülsüz olmaz.

**Bahçelere gül gerek
Ateşlere kül gerek
Senin gibi güzele
Ben gibi bülbül gerek**

Çünkü; kanat açan, uçan, yükselen, zaman zaman adamı da kahreden endişelere, cevap arayacağız değil mi? Birlikte okuyalım, görelim. Aradığımız karşılık, şu mânide fazlasıyla yok mu?

**Bahçenizde gül var mı
Gül dibinde yer var mı
Bu akşam size gelsem
Karyolanda yer var mı**

Derken, çarpık bir durumu, tavrı, hâli tenkit etmek istemez misiniz? Sevimsiz bir durumu, karşımızdakine sezdirmeden “başa kakma”nın en kestirme yolu, mânilerden geçmez mi?

**Bahçelerde enginar
Dalları yere iner
Benim yâri sorarsan
Ütüsüz fistan giyer**

“Duvar karşılıklı örülür.” derler. Doğru. “Emeksiz yemek olmaz.” Bu da doğru. Seven, ne olursa olsun, boşuna kürek çekmemeli, gayretinin karşılığını almalıdır. Üstesine üstlük ahde vefa olmalı, “bağlılık” ne pahasına olursa olsun, sürmelidir. Daima verilen söze sadık kılınmalıdır.

**Bahçeye ekdim tere
Günü gele yeşere
Neden emek vereyim
Benim olmayan yâre**

**Karanfil budayayım
Sen çiğne ben yutayım
O tatlı dillerini
Ben nasıl unutayım**

Olumsuz durumlar karşısında yapılacak iş, tutulacak yol nedir?

Aşağıdaki mânide ona cevap vardır.

**Yeşil sandık açarım
Üstüne gül saçarım
İstet beni babamdan
Vermezlerse kaçarım**

**Hele hele güle yâr
Dalda açmış güle yâr
Ben yeni bir gül buldum
Sana güle güle yâr**

Ya şu iki mâniye ne demeli? Birinde aşâğılama, değer vermeme duygusu açığa çıkarılırken, diğesinde de kendisine yakıştırma, dengini bulma fikri ön plâna çıkıyor.

**Altın tabakta pekmez
Ben yesem yâre kalmaz
Babanın liraları
Benim süsüme yetmez**

**Keten gömlek bizdedir
Kesme kâhkül yüzdeder
Analar kız besliyor
Gönülleri bizdedir**

Şu mânilerde bekleyişin verdiği acılar, değişen zamanın tenkid, yaşadığımız günlerin aksayan yönleri, gayet zarif bir şekilde anlatılıyor.

Bu mânilerin mısralarını dikkatle tarttığımızda, bazı değerlerin kaybolduğunu görüyoruz.

**Gelmez ki yıllar geri
Dönmez ki günler geri
Şimdi artık kalmadı
Yiğitliğin değeri**

**Yeşil sandık kilidi
Üstünü gül bürüdü
Yetiş yârim al beni
Nişan çevrem çürüdü**

Görüldüğü gibi, hemen bütün mânilerde az ve öz söyleme özelliği görülüyor. Bir üzüntünün sebebi, kadere razı olma, ondan geleni sineye çekme, katlanma duygusu, sanki bir çırpıda kolayca söyleniyor, birkaç kelime ile tastamam olarak anlatılıyor.

Şüphesiz bu durum, milletimizin anlatma ve kavrayış gücünün oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, aynı zamanda da anadilimiz, güzel Türkçe'mizin de bir zaferi, gururu değil midir?

MEYDAN OKUMA MÂNİLERİ (Söke)

Başında al yemeni
Öldürdün zalım beni
Eller ne derse desin
Alacağım ben seni

Çekirgenin rezili
Arpa buğday devşiri
Tel çekelim devlete
Kimden alacak öşürü

Dağlarda olur keklik
Kızlar giyer eteklik
Sen beni sevmiyorsan
Ben de vermem metelik

Ayva sarı nar sarı
Ayvaya konar arı
Kızını bana versin
Kirli gömleli karı

Bisikletle gezersin
Karıncayı ezersin
Madem benden güzelsin
Neden bekâr gezersin

Karşıda kara kedi
Ağzında keklik eti
Ayşe benim olmazsa
Yakarım memleketi

Topla Yunan tasını
Tut Kıbrıs'ın yasını
Ada bizim olacak
Ben gördüm rüyâsını

Salındım girdim bağa
Başım değdi yaprağa
Sevdiğimi almazsam
Girmem kara toprağa

Kuyuya bakır saldım
Gözleri çakır sandım
Çakırım şöyle dursun
Kara gözlüme yandım

Karanfilin moruna
Ölüyorum uğruna
Teyze kızına söyle
Doğru gitsin yoluna

Tabak içinde lüle
Bayıldım güle güle
İşittim yâr evlenmiş
Geçinsin güle güle

Patlıcanın moruna
Yandım marul donuna
Yemin ettim vallahi
Baş keseceğim yoluna

Bahçelerde patlıcan
Ben askere yazılıcam
Askerden döndüğüm gün
Uzun saçlı kız alcam

Tefe vur sesi çıksın
Başından fesi çıksın
Şu Söke'den kız al da
Aklın başından çıksın

Çayırın darısını
Sel almış yarısını
Gurbete giden evli
Boşasın karısını

Bahçelerde lahana
Kıydım koydum sahana
Şu ömrümde görmedim
Böyle cadı kaynana

Elma daldan düşer mi
Hiç ocakta pişer mi
İki varıp gelmeynen
Kızın karnı şişer mi

Bahçede hasırım var
Üstünde nasırım var
Yâr üstüme yâr sevmiş
Benim ne kusurum var

Bahçelerde gezerim
İnci mercan dizerim
Niye kızdın sevdiğim
Ben herkesle gezerim

Kütük kütük üstüne
Kurul kütük üstüne
Madem mâni bilmiyon
Otur kıçın üstüne

BEDDUA MÂNİLERİ (Söke)

Kara dut parmak gibi
Sevdiğim kaymak gibi
Benim yâri sevenler
Kurusun yaprak gibi

Portakal dilim dilim
Darılmış benim gülüm
Ben gülüme ne dedim
Kurusun ağzım dilim

Kaşak içinde yılan
Gözleri bana divan
Beni yârdan ayıran
Ne din görsün ne iman

Karşı karşı evimiz
Yanında dükkânımız
Sen çık ordan ben burdan
Çatlasın düşmanımız

Mavileri giyersin
Çarşılarda gezersin
Bir başka yâr seversen
Allah belânı versin

Üzümüm bağda biter
Tütünüm dağda biter
Güldürmedin ağlattın
Olasın benden beter

Çiğ bal yedim tabaktan
Yâri gördüm uzaktan
O yâr benim olmazsa
Ölüm gelsin Allah'tan

Şu dere derin dere
Suları serin dere
Allah'ından bulasın
Beni soktun bu derde

KARIŞIK MÂNİLER (Söke)

Geliyorsun pazara
Uğratırlar nazara
Sana nazar değdiren
Kendi girsin mezara

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar

Bisiklete binersin
Hangi yoldan gidersin
Başkasını seversen
Allah belânı versin

Armudu dalda koyan
Üzümü balda koyan
Sürüm sürüm sürünsün
Beni bu halda koyan

Elindeki nar ise
Yanındaki kar ise
İki gözüm kör olsun
Başka dostum var ise

Terliğin takılmasın
Takılıp yırtılmasın
Beni yârdan ayıran
Veremden kurtulmasın

Kızın adı Nazmiye
Gece gider gezmeye
Anasından öğrenmiş
İlik düğme çözmeye

Sevdiğim Nazillili
Hem güzel hem işveli
Böyle kızı almayan
Ya ahmaktır ya deli

Dolapta sabun m'olur
Sevdaya sabır m'olur
Sevda çeken kızların
Tövbesi kabul m'olur

Çift sürdüm evleyilen
Başı beyaz telliylen
Sen terle ben sileyim
Bin beş yüz çevreyilen

Güzeli saran bilir
Murada eren bilir
Bir yılın bitişini
Hayatta kalan bilir

Söke benim pazarım
Kendim okur yazarım
Başka bir yâr seversen
Ateş olsun mezarım

Bil bakalım nelerim var
Şeker şerbet dillerim var
Bir küçük nazlı çiçeğim
Derilecek güllerim var

Dut dibinde siniler
Vurulunca iniler
Gurbetteki yârimin
Kulakları çiniler

Patlıcanın moruna
Yandım marul donuna
Yemin ettim vallahi
Çıkacağımla yoluna

Gökte uçan tayyare
Selâm söylen o yâre
Ben yârime doymadım
Bulun bana bir çare

Ekinim ekilirken
Dibine dökülürken
Kız saçından kes gönder
Kefenim dikilirken

Tütün diktim söküldü
Yaprakları döküldü
Eller yârim dedikçe
Garip boynum büküldü

İndim daldan budaktan
Şeker aldım dudaktan
Bileydim ayrılık var
İndirmezdim kucaktan

Dalaman mazıları
Çift otlar kuzuları
Mevlâm bir bize yazmış
O güzel yazıları

Halı kilim perdedir
Kışla yolu nerededir
Bütün dünyayı gezsem
İlle gözüm sendedir

Kahvenin piştiği yer
Dökülüp taşıdığı yer
Güzel çirkin demiyor
Sevdanın düştüğü yer

Giderim yolum bütün
Elimde paket bütün
Kız ben seni almazsam
Anan yansın büsbütün

Ay doğar sini gibi
Sallanır servi gibi
Şu karşığı güzeller
Aydın'ın gülü gibi

Yola çıktım ben kandım
Ateşe düştüm yandım
Bütün arabalarda
Seni geliyor sandım

Rüzgâr var fırtına var
Ne olur yakına var
Sevdiğim köylü kızı
Ellerinde kına var

Denizde taşkın oldu
Görenler şaşkın oldu
Dost düşman bunu bilsin
Yâr bana düşkün oldu

Kerevizi haşladım
Doldurmaya başladım
Ramazan gitti diye
Ağlamaya başladım

Ay doğar ayazlanır
Gül açar beyazlanır
Asker yârim görünce
Hem güler hem yaslanır

Tren yolu demirden
Yeşil gözlü Feride'm
Girmeden on beşine
Sensin beni delirten

Bahçelerde kızılık
Yârim saçın kıvırcık
Anan baban duymadan
Konusalım birazcık

Hayvanım var bağım var
Sepetimde yağım var
Kavuşursam yârime
Koç kurban adağım var

Pencerenin dilberi
Açılıyor gülleri
Beni aşka düşüren
Onun tatlı dilleri

Bizim köyün kızları
Sürmelidir gözleri
Kızlara baka baka
Kaçırdım öküzleri

Bahçede güller doldu
Goncalar açıp soldu
Sen benimsin sevdiğim
Annenin gönlü oldu

Giderim yolca yolca
Toplarım alca morca
Yârin helâl gözleri
Daldırdı beni borca

Kaleden iniş olmaz
Ham demir gümüş olmaz
Güzele gönül verdim
Ölüm var dönüş olmaz

Tirene bineceğim
Askere gideceğim
Merak etme sevgilim
Sana ben döneceğim

Bahçelerde al direk
Suyu nerden indirek
Aramız uzak düştü
Yâre mektup göndererek

Menderesler akıyor
Kardeşlerim bakıyor
Yetişin anam babam
Beni yerler alıyor

Bülbül güllerde öter
Otlar çayırdı biter
Seninki senin olsun
Benimki bana yeter

Asmanın direkleri
Uzundur herekleri
Altın bilezik ister
O yârin bilekleri

Haydi gidek mantara
Kız saçını yan tara
Şimdi zayıflamışsın
Sonra vurak kantara

Su akar kamış gibi
Duralmış gümüş gibi
Benim yâri sorarsan
Turfanda yemiş gibi

Sarılim sağ olasın
Sinemde var olasın
Bana göre yâr mı yok
İsterim sen olasın

Söke'nin konakları
Temizdir sokakları
Bal olmuş sevdiğimin
O mercan dudakları

Bahçelerde kereviz
Biz kereviz sevmeyiz
Bize Sökeli derler
Sevda nedir bilmeyiz

Dam ardına kül attım
Döndüm ardıma baktım
Merak etme sevgilim
Bu hafta mektup attım

Mendilimin karesi
Yok derdimin çaresi
Bir yâr daha sevmeli
Budur bunun çaresi

Gül ekim hardal oldu
Döküldü dal dal oldu
Benzimin sarılığı
Vefasız yârdan oldu

Daldan elma düşer mi
Karıncalar üşer mi
Bize bu küçük yaşta
Acep nikah düşer mi

Çekmecemi çekerim
Sensin benim şekerim
Bu dünyanın kahrını
Senin için çekerim

Hey hıtırım hıtırım
Hasta oldum yatırım
Gel biraz konuşalım
Hiç yok mudur hatırım

Bir serçe vurdum uçtu
Tüyü dağlardan aştı
İyiye tuzak kurdum
Bahtıma kötü düştü

Sarı kavun dilimi
Yere serdim kilimi
Vallah billah olacam
Sarıkemer gelini

Karanfil başlı gelin
Gözleri yaşlı gelin
Müslüman'ı terk etmiş
Gâvur oynaşlı gelin

Üzümün asmasıyım
Nazilli basmasıyım
Bana hasta diyorlar
Ben sevda hastasıyım

İlbıra'nın sandalı
Ümmü gızın şalvarı
Ümmü'yü benden alan
Samutların Handan'ı

Karşıdan gel göreyim
Eline gül vereyim
Sana çirkin diyorlar
Ben nasıl sabredeyim

Elma attım karşıya
Yuvarlandı çarşıya
Şu Söke'nin kızları
Yarım tabak turşuya

Köyün yolu dar mıdır
Minaresi var mıdır
Yârimi eller almış
Acep aslı var mıdır

Tütün diktim söküldü
Yaprakları döküldü
Eller yârim dedikçe
Benim boynum büküldü

Altın dişim kanadı
Sevda beni bağladı
İkimizin sevdası
Bir kalemden oynadı

Entarin boydan iyi
Bulamam senden iyi
Ulaştım ben dengime
Cilvesi soydan iyi

Efem bana fes gönder
Ham gönderme has gönder
Ayrılık çoğa vardı
Perçeminden kes gönder

Yenicami direk ister
Söylemeye yürek ister
Benim karnım toktur ama
Arkadaşım börek ister

Entarin enden iyi
Bulaman benden iyi
Ben birini bulurum
İşvesi senden iyi

Ne uyursun ne uyursun
Uykularda ne bulursun
Al abdesti kıl namazı
Doğru cenneti bulursun

Zeytin yaprağı hışır
Dibinde kahve pişir
Aman Allah'im aman
Beni dengime düşür

Pencereden bakınmam
Göğüs gerdan sakınmam
Altın hamayıl olsa
Senden başka takınmam

Dalda olur kayısı
Yere düşer yarısı
Alacaksan tezce al
Var alacak gayrısı

Kara kaşların çatar
Kırpikleri ok atar
Ağızı dükkân açmış
Yanakları gül satar

KARANFİL MÂNİLERİ
(Söke)

Karanfil ekilir mi
Saksıya dikilir mi
Yâr bana naz ediyor
Bunca naz çekilir mi

Karanfilim ocak ocak
Ben yollarım kucak kucak
Ellerinki hep açılmış
Bizimki daha domurcak

Karanfil eker misin
Bal ilen şeker misin
Bana ettiklerini
Ahrette çeker misin

Karanfilin moruna
Ölüyorum yoluna
Ben bir köylü kızırım
Varmam şehir oğluna

Karanfilim mor açtı
Saksıları dolaştı
Komşu haberin olsun
Kızın Hasan'la kaçtı

Karanfilim sarkarım
Açılmaya korkarım
Deseler yârin gelmiş
Ölü olsam kalkarım

Karanfilin incesi
Gül yüzlümün goncesi
Gel seninle gezelim
Gönlümün eğlencesi

Karanfilim karalık
Kızlar yüz bin liralık
Erkekleri sorarsan
Fıçıda kokmuş balık

Karanfilim ek beni
Sulu yere dik beni
Eğer köküm tutmazsa
Al çapanı sök beni

Karanfilim bembeyaz
Ayrı düştük biz bu yaz
Hediyemi istemem
Sağ oldukça mektup yaz

Karanfilim üç budak
Öpüverdim şıppadak
Gudurası kaynana
Geliverdi hoppadak

Karanfilim pembeden
Gönül verdim görmeden
Yaktın beni kül ettin
On beşime girmeden

Karanfilim tesperdi
Yâr ayrılık gösterdi
Cebindeki mendili
Hangi dostun gönderdi

Karanfilin moruna
Ölüyorum yoluna
Altın bilezik yapsan
Yine takmam koluma

Karanfil olacaksın
Sararıp solacaksın
Aylar geçse yıl geçse
Sen benim olacaksın

Karanfilim budama
Sefa geldin odama
Hakikatli yâr isen
Dünür gönder babama

Karanfilin moruna
Ölüyorum yoluna
Nerden bağlandı gönül
O zalimin oğluna

Karanfil katmer olsa
Sevdiğim esmer olsa
O güzelin yoluna
Bu canım kurban olsa

Karanfilim süt beyaz
Ayrı düştük biz bu yaz
Beraberce yazladık
Kışın ayırdı papaz

Karanfilim mor bana
Ne bakarsın hor bana
Sen ettiğinden utan
Bulunmaz mı yâr bana

Karanfilim süt beyaz
Ayrı düştük biz bu yaz
Sevdiğini bileyim
Mektubunu sıkça yaz

Karanfilsin kararın yok
Gonca gülsün tımarın yok
Nicedir ben sevdim seni
Senin benden haberin yok

Karanfilsin kararın yok
Gonca gülsün tımarın yok
Ben seni nicedir sevdim
Senin bundan haberin yok

Karanfilim üç katar
Üçü de beyaz açar
Evde yatar hasırda
Sokakta çalım satar

Karanfil deste gider
Açılır dosta gider
Yâri çirkin olanlar
Ahrete hasta gider

Karanfilin filizi
Kim bilir kalbimizi
Esti hafif bir rüzgâr
Ayrırdı ikimizi

Karanfil eker misin
Bal mısın şeker misin
Beni sana verseler
Kahrımı çeker misin

Karanfilim tomurcak
Açılınca kim yolcak
Ben askere gidince
Senin yârin kim olcak

Karanfilim mor açtı
Saksıları dolaştı
Sen benimsin ben senin
Falcı böyle fal açtı

Karanfil oylum oylum
Geliyor selvi boylum
Selvi boylum gelince
Şen olur benim gönlüm

Karanfil katmer oldu
Ayrılık yeter oldu
Bu seferki ayrılık
Ölümden beter oldu

Karanfilin moruna
Ölüyorum yoluna
Bu kadar sevda m'olur
Keratanın oğluna

Karanfilin moruna
Ölüyorum yoluna
Bu kadar sevda olmaz
O kahpenin kızına

Karanfilin moruna
Yanıyorum yoluna
Alır koynuna beni
Varsam elin oğluna

Karanfil deste deste
Beni annemden iste
Eğer annem vermezse
Yüce Allah'tan iste

GÖNLÜMCE GÜZEL MÂNİLER (Söke)

Karanfilsin tarçınsın
Neden böyle hırçınsın
Ne büyüksün ne küçük
Kız sen benim harcımsın

Karanfilin beyazı
Etme yârim bu nazı
Aç kapıyı sevdiğim
Pek çok yedim ayazı

Karanfil deste deste
Kuş besledim kafeste
Örtme kapıyı yârim
Göreyim son nefeste

Karanfilin baharı
Dalları baş yukarı
Geçtim kapı önünden
Demedi çık yukarı

Karanfilim mor açtı
Saksılar doldu taştı
Sevdiğimi görünce
Ayaklarım dolaştı

Karanfilsin tarçınsın
Neden böyle hırçınsın
Etme yârim cefayı
Ölürsem sen acırsın

Karanfil sarkım sarkım
Açılmaya korkarım
Yâr yanıma gelince
Ölü olsam kalkarım

Pabuçlarım toz atar
Yârim bana göz atar
Allah'tan bulasıca
El âlem bize bakar

Bahçelerde yaş yemiş
Dalları yere değmiş
Oğlan kıza bakarken
Saçını fare yemiş

Al keydim alsın diye
Mor keydim sarsın diye
Yenisine varmadım
Eski yâr alsın diye

Portakal dilim dilim
Darıldı benim gülüm
Ne dedim ne söyledim
Kurusun ağzım dilim

Kadifeden yeleşim
Seni sevdim meleşim
Sen de biraz beni sev
Rahat etsin yüreğim

Portakalı soydular
Karnımı doyardular
Küçücükten yâr sevdim
Anneme duyurdular

Endim kuyu dibine
Baktım suyun rengine
Gitti elden gençliğim
Düşemedim dengime

Yeşil ipim al olsun
Tek eksiğim yâr olsun
Ben yine yâr bulurum
Yiğit sana ar olsun

Entarisi al olsun
Ortasında dal olsun
Ondan başka yâr mı yok
Benim canım sağ olsun

Ben yâre doymamışım
Ellere uymamışım
Keserim kirpik seni
Yâr geçmiş duymamışım

Elmas yüzük tek parmak
Canım ister yâr sarmak
Her yiğidin harcı mı
Kazanıp da kız almak

Bahçede arık m'olur
Arıkta balık m'olur
Ben eşimi kaybettim
Arasam ayıp m'olur

Ufacık portakalsın
Lâfımız burda kalsın
Yeni bir kanun çıktı
Herkes yârini alsın

Bahçede hasırım var
Ayakta nasırım var
Yâr üstüme yâr sevmiş
Nerede kusurum var

Ağlama yârim ağlama
Sakın karalar bağlama
Allah'ın emri böyleymiş
Yüreciğini dağlama

Balık olsam pul olsam
Ben dengimi bir bulsam
Ellerde gözüm kalmaz
Şu sevdiğimi alsam

Ak kapı kara kapı
Aktır billurun sapı
Beni yârdan ayıran
Sürünsün kapı kapı

Pencereden bakana
İpek mendil atana
Canlarım kurban olsun
Bir yatakta yatana

Kalenin ardı pazar
İçinde kızlar gezer
Elinde divit kalem
Derdime derman yazar

Gökte yıldız bir sıra
Yârim gitti Mısır'a
Hanım keklik ben palaz
Yürüdüm ardı sıra

Gemim gider geç gelir
Katar katar koç gelir
El anam babam derken
Yâr demesi güç gelir

Pencerede duran kız
Bayram geldi dolan kız
Kurbansız bayram olmaz
Olam sana kurban kız

Ak koyunu güdelim
Kalk kız eve gidelim
Görmüşler ikimizi
Nasıl inkâr edelim

Esmerim koçak olur
Belinde bıçak olur
Esmeri sevmeyenin
Ayarı alçak olur

Dut ağacı dut verir
Yaprağını gıt verir
Oğlan büyük kız küçük
Sarılması dat verir

Kar yağar alçaklara
Dökülür saçaklara
Analar kız doğurmuş
Sığmıyor kucaklara

Davulumun ipi tekir
Bana derler Deli Bekir
Götür geri yiyemezsem
Baklavayı çokça getir

Şu Söke'nin camisi
Yanıyor minaresi
Tez buldum tez kaybettim
Geçiyor cenazesi

Giden eşekli oğlan Beli fişekli oğlan İşaretten anlamaz Kalın kafalı oğlan	Masa üstünde pekmez Al yanaktan kim öpmez Sevdiğimin kazancı Benim süsüme yetmez
Kara kara böcekler Duvarı delecekler Dünür yolla sevdiğim Ellere verecekler	Yârim yoldan geçersin Gözlerini süzersin Seni bana vermezler Gel kaçalım ne dersin
Ay dolana dolana Sıkı tutun kolona Neden varacakmışım Senin gibi oğlana	Söke Söke içinde Söke alev içinde Yansın Söke kül olsun Sevdiğim yok içinde
Şu derenin yamacı Suyu zehirden acı Hasta olan kızların Oğlanlardır ilâcı	Azmaq içinde azmaq İçinde yazı yazmaq Yârimle ben isterim Yan yana çapa kazmaq
Ayakkabı giyerim Üstü beyaz isterim Oğlu güzel olursa Kaynanamı severim	Merdivenim kırk ayak Kırkına bastım ayak Yârin geldi deseler Koşarım yalın ayak
Çıktım erik beline Sevdalandım ben yine Ey kız kocan ölürse Ben gelirim yerine	Minder üstünde minder Altını üstüne dönder Ben sana mektup yazdım Sen bana resim gönder
Söke'nin ufak taşları Yârimin hilâl kaşları Yine ona göz koymuşlar Kemalpaşa berduşları	Arpalar kara kılçık Dama çıkma baş açık Bende gönlün var ise Al bohçanı yola çık

Kara koyun yüz olsa Güttüğüm yer düz olsa Ben koyunu güderim Arkadaşım kız olsa	Bahçelerde aşlama Aşlamayı taşlama El sineye girmeden Ağlamaya başlama
Atma beni taş ile Gözüm dolu yaş ile Ben nereye gideyim Bu belâlı baş ile	İndim çeşme başına Mendil serdim taşına Hasret nedir bilmezdim Sen getirdin başıma
Ak güvercin olaydım Cadde yola konaydım Gidip gelen yolcudan Ben yârimi soraydım	Irmak taşı sel aldı Bir yâr sevdim el aldı Keşke sevmez olaydım Elim koynumda kaldı
İndim çiçek ekmeye Lâle sümbül dikmeye Benim gönlüm hoş değil Sana hasret çekmeye	Mavi yelek mor düğme Çoktan girdin gönlüme Senden ayrıldığım an Kan damlar yüreğime
Beni gördü geldi yâr Hastalığım bildi yâr Sıvadı kollarını Gözlerimi sildi yâr	Giderim gidişimdir Yollarım ibrişimdir Dön bir kere bakayım Belki son görüşümdür
Narin narin gezersin Yüreğimi ezersin Vadimde duruyorum Niçin hile sezersin	Yol üstünde berber evi Kapalı tül perdeleri Sevdiğim hamamdan çıkmış Bak titriyor memeleri
Kuşlar hep darı seçer Bu günler gelir geçer Öksüzlük amma zormuş Her gelen vurur geçer	Gidene bak gidene Gül sarılmış bedene Mevlâ'm sabırlar versin Kara sevda çekene

Yola gitme iz olur
Bol paçalar düz olur
Annen baban duymasın
Ayrılmamız tez olur

Fındık fıstık olur mu
Ateş yastık olur mu
Sen orada ben burda
Böyle dostluk olur mu

Bak ne aynalı şeker
Parayı cepten çeker
Mangırı olmayanlar
Yine burnunu çeker

Gömlek diktim dar geldi
Dar sokaktan yâr geldi
Sevip sevip ayrılmak
Ölümden de zor geldi

Bahçelerde sarmaşık
Görmeden oldum aşık
Yâr aklıma geldikçe
Düşer elimden kaşık

Sabah oldu ışıyor
Horozlar ötüşüyor
Kız ne edip yap evlen
Bak yüzün buruşuyor

Dağlarda maviş olur
Yel eser savuşturur
Merak etme sevgilim
Hak bizi kavuşturur

Mâni söyler çoşarım
Çavlan gibi taşarım
Kimseye zararım yok
İnsan gibi yaşarım

Fırın üstünde fırın
Dostlarım geri durun
Şimdi yârim gelecek
Altın iskemle kurun

Bakırın kalayı var
Güzeller alayı var
İki gönül razıysa
Her şeyin kolayı var

Mendili yele yele
Ben düştüm gurbet ele
Ne çok mendil eskittim
Göz yaşı sile seli

Bahçenizde gül var mı
Arasından yol var mı
Güzel kızdan vazgeçtim
Bize çirkin dul var mı

Gergef üstünde mumlar
Allı yeşilli pullar
Dua edin komşular
Kavuşsun hasret kullar

Kedimin adı Tekir
Komşumun oğlu Bekir
İstanbul'a gidersen
Çavuş üzümü getir

Gözlerim yaşa katlan
İş düştü başa katlan
Her zaman bahar olmaz
Biraz da kışa katlan

Masa üstünde bıçak
O bıçak kırılacak
Bıyıklı'dan kız alan
Cennete yazılacak

Su içtim dilim yandı
Mangaldan kilim yandı
Kime el uzattımsa
Uzanan elim yandı

Minarede ezan var
Gül bahçede gezen var
Şu Aydın'ın içinde
Gök görmedik güzel var

Kızlar yemeni bağlar
Bakışı yürek dağlar
Kimi ermiş murada
Kimi nâmurat ağlar

Mektup yazdım kış idi
Kalemim gümüş idi
Daha çok yazacaktım
Parmaklarım üşüdü

Siyah çorap giysene
Bizim eve gelsene
Ben seni seviyorum
Gözlerimden bilsene

Dağ başında bir pınar
Başında koca çınar
Ben ne yaptım ne ettim
Eller hep beni kınar

Elmas yüzük parmakta
Çifte benler yanakta
Benim bir sevdiğim var
Şu karşığı konakta

Portakalı soyamadım
Baş ucuna koyamadım
Küçüktür ben yârimin
Sevgisine doyamadım

Bahçelerde bibersin
Kim bilir ne dilbersin
Sana gönül veremem
Yabancısin gidersin

Çengelde sıra sucuk
Sırtımda siyah gocuk
Köyde bir sevdiğim var
Benim gibi bir çocuk

Şu dağın ardı musluk
Yârimden gelir ılık
Benim yâri sorarsan
Soyulmuş taze fıstık

Davulumun ipi gevşek
Çoktandır yemedim keşkek
Arkadaşımı sorarsan
Koca kulaklı bir eşşek

Menekşenin rengi mor
Yâr seni anlatmak zor
Ayrılıktan korkarım
Nasıl yakar bana sor

Zeytin yaprağın dökmez
Muhabbet candan gitmez
Bu gözler seni gördü
Başkasına kâr etmez

Al şalım yeşil şalım
Dağları dolaşalım
Aramız derya deniz
Biz nasıl kavuşalım

Yıldız yere düşer mi
Düşse yeri eşer mi
Hiç insan dertlilerin
Yarasını deşer mi

Siyah giyme toz olur
Beyaz giyme söz olur
Bana söz atma yârim
Ayrılmamız tez olur

Ağaçlarda kestane
Kestane tane tane
Benim sevgili yârim
Bir tanedir bir tane

Mendilim turalıdır
Sevgilim buralıdır
Gitme yârim gurbete
Yüreğim yaralıdır

Suda mısır haşlamam
Ben herkesi taşlamam
Olur olmaz adamlar
Ben mâniye başlamam

Ateş koydum kamaşa
Su ne yapsın yanmışa
Mevlâ'm sabırlar versin
Yârinden ayrılmışa

Bağdan atladım bağa
Elim değdi yaprağa
Kız beni seni almadan
Girmem kara toprağa

Bahçelerde mürdüme
Derman bulun dardime
Ben bu dertten ölürsem
Tel vurun sevdiğime

Bir taş attım zeytine
Zeytinin irisine
Annem beni verecek
Subayın birisine

Ben bir avuç biberim
Eker eker gezerim
Küçüklüğüme bakma
Ben de sevda çekerim

Penceresi hep sürgülü
Saçları dipten örgülü
Anası lise bitirmiş
Kızları ondan görgülü

Çarşıdan aldım elma
Benden uzakta kalma
Göster biraz yüzünü
Bu kadar zalim olma

Sini içinde sini
Küçükten sevdim seni
Gözüm gibi korurum
Ellere vermem seni

Gülüm kurutmam seni
Suda çürütmem seni
Senelerce görmesem
Yine unutmam seni

Pencerede Arap var
Ayağında çorap var
Kör olası yosmada
Elma gibi yanak var

Karşıda kara kedi
Ağzında leylek eti
O yâr benim olmazsa
Yakarım memleketi

Çimenleri ezersin
Yaylaları gezersin
Yaylada çiçek çoktur
Hangisine benzersin

Karpuz kestim ortadan
Geçti yârim kapıdan
Bilseydim yâr geçiyor
Kalkmaz mıydım sofradan

Mâni mâniyi açar
Mâni bilmeyen kaçar
Kınamayın dostlarını
Mâni çok işler açar

Dağ başında kar olur
Dağın yolu dar olur
Anaların dizinde
Kızlar büyür yâr olur

Kara tavuk kanadı
Söke bana yaradı
Sevgilimi öperken
Altın dişim kanadı

Bugün ayın on beşi
Yoktur yârimin eşi
Saçı gece havası
Yüzü seher güneşi

Karşıda kavun yerler
Ben gidersem ne derler
Ne derlerse desinler
Seni bana versinler

Kara gözlüm baksana
Sevdalandım ben sana
Yâr üstüne yâr sevmek
Yaraşır mı insana

Pencerede tül perde
Perdenin ucu yerde
Yürek atar can titrer
Yâri gördüğüm yerde

Akçakaya ovası
Bülbüllerin yuvası
Alcam dedin almadın
Allah'ından bulası

Leblebi koydum tasa
Doldurdum basa basa
Aşam baklava getir
Kovaya basa basa

Dam ardını dolaştım
Ot yolmaya dolaştım
Meramım ot mot değil
Kız ben sana dolaştım

Koca Cami direk ister
Söylemeye yürek ister
Benim karnım tok ama
Arkadaşım çörek ister

Karpuz kestim kan gibi
Kızın gönlü var gibi
Kızın gönlü var ise
Beşibirlik nal gibi

Damda bir rüzgâr eser
Dam etrafında gezer
Senin o kaşın gözün
Beni derbeder eder

Üzüm koydum sepete
Yâr oturur tepede
Öyle bir yâr sevdim
Şan oldu memlekete

Şu dere buz bağlamış
Dibi nergis bağlamış
Baba beni evlendir
Söke'de kız kalmamış

Fesliğanımın baldırı
Dibine sular dolduru
Güzel yârimi sorarsan
Ayda bilezik aldırı

Dam ardında dolandım
Usul usul dolandım
Meramım gezmek değil
Bir yosmaya dolandım

Tirenin penceresi
Açılır çerçevesi
Şu Aydın'ın kızları
Bulaşık tenceresi

Elma attım karşıya
Yuvarlandı çarşıya
Şu zamane kızları
Birin tabak turşuya

GÜZELİN GÜZELİ MÂNİLER (Söke)

Ah nesin sen nesin sen
Kalplerde iğnesin sen
Eller ne derse desin
Bence hazinesin sen

Gün gelir yaman olur
Kazancın harman olur
Gürültülü hayatın
Sonu süt liman olur

Bir ağaca yaslandım
Yağmur yağdı islandım
Yaş kırkına varmadan
Bilmem nasıl uslandım

Esince bahar yeli
Coştu dağların seli
Daldım gittim ben yine
Elimde yârın eli

Tarlalar ekiliyor
Ekinler biçiliyor
Sen orada ben burda
Böyle zor çekiliyor

Telefonu kuralım
Diz dize oturalım
Aramızda deniz var
Biz nasıl konuşalım

Kadife yastığım yok
Yastığa bastığım yok
Kuran'a el basarım
Kızlara baktığım yok

Upuzun urganım var
Kadife yorganım var
Yâri sardığim gece
Kınalı kurbanım var

Bahçelerde gök biber
Şimdi kızlar çok kibar
Kibarlıktan fayda yok
Oğlanlara itibar

Al mendilim var benim
Ne çok derdim var benim
Ölüm var ayrılık yok
Böyle kavlim var benim

Ak buğdayın özüyüm
Ben kurbanlık kuzuyum
Doğum yerim burası
Şanlı bir Türk kızıyım

Bahçemiz doldu nara
Olmaz derdime çare
Pencereye tek çıksın
Söyleyin nazlı yâre

Deniz üstü köpürü
Gemiye bin götürü
Buralara geldiğim
Bir güzelden ötürü

Ata binestim geldi
Çayda inestim geldi
Kara gözlü yârimi
Yine göresim geldi

Söke'nin çarşısına
Oturdum karşısına
Yâre mâni yazıyorum
Eğlensin kokusuna

Altın tabakta vişne
Sevdiğim aşka düşme
Aşkımızın sonu yok
Nafile dile düşme

Kara yağlık başında
Kalem oynar kaşında
Yârim karşımda durma
Cahillik var başımda

Mendilim beyaz benim
Eşim dostum az benim
Her şeyime kanmayın
Yaptıklarım naz benim

Bir ah çeksem derinden
Dağlar oynar yerinden
Ben yanmazsam kim yanar
Yârim gitti elimden

Çama verdim yanımı
Toprak aldı canımı
Azrail ne gelmeden
Kurşun aldı canımı

Çay taşı çakmak taşı
Yârin çatıktır kaşı
Çirkin ile bal yenmez
Güzel ile taş taşı

Havada uçan arıdır
Kanatları hep sarıdır
Beni gül yârdan ayıran
Şu giden deli karıdır

Deniz dibi dikmeli
Üstüne gül ekmeli
Bizim olmayan yâre
Neden zahmet çekmeli

Tarlanın tezeklisi
Fistanın ipeklişi
Ne hoş oluyor bilsen
Kızların göbeklisi

Şu giden kimin kızı
Dudakları kırmızı
Yanağında üç ben var
Doğmuş sabah yıldızı

Maydanoz ot değil mi
Yaprağı dört değil mi
Ben yârimden ayrılısam
Kızlara dert değil mi

Abim gelir atınan
Heybesinde otunan
Benim abim evlenmez
Deli dolu kızınan

Dağlar dibi kestane
Gölge basmış üstüne
Mor karanfil sokunmuş
Al yanağın üstüne

Mavi yelekli yârim
Demir bilekli yârim
Niçin bensiz gezersin
Yangın yürekli yârim

Penceresi damaklı
Kızlar elma yanaklı
Biyol seveyim dedim
Canları pek çok datlı

Tarlardan gel tarladan
Altın dişi parlatan
O altın diş değil mi
Bekârları çatlatan

Deniz dibi milli olur
Güzel seven dilli olur
Gizli gizli sevda çeken
Bakışından belli olur

Hey bulama bulama
Su doldurdum tuluma
Seni kurban ederim
Sülaleme soyuma

Yeşil iplik gelebi
Gitti pazar celebi
Yârim ile yatarken
Gökten yağmur çiledi

Hey eşikler eşikler
Yüklükteki döşekler
Kaynanamdan kıymetli
Saman yiyen eşekler

Hendekte yılan yatar
Yılana diken batar
Aslan gibi oğlanlar
Yatakta yalnız yatar

Bisiklete binersin
Kapımızdan geçersin
Hani beni severdin
Neden bekâr gezersin

Elmayı nazik soydum
Yârin ağzına koydum
Afiyet şeker olsun
Sen yedikçe ben doydum

Sigaramın incesi
Gel gönül eğlencesi
Sarılıp da yatalım
Biz bu cuma gecesi

Bahçede ayvası var
Cebinde aynası var
Eller ne derse desin
Ne güzel ablası var

Çanaklıkta üzüm var
O üzümde gözüm var
Gel yârim konuşalım
Sana bir çift sözüm var

Kırık cam eklenir mi
Çam dibi beklenir mi
Yârim gitmiş askere
Yirmi ay beklenir mi

Sen küçük iğne misin
Halimi görmez misin
Yana yana kül oldum
Sen beni bilmez misin

Fötür şapka silindir
Beni saran elindir
Aşkından kibrit oldum
Ateşleyen dilindir

Pencereden gör beni
Beğenirsen sar beni
Beğenmezsen beğenme
Beğenenler var beni

Dolaba kalbur konmaz
Sevdaya sabır olmaz
Sevda çeken kızların
Namazı kabul olmaz

Kar yağar ipek gibi
Dökülür kepek gibi
Evlenmeyen oğlanlar
Dolaşır köpek gibi

Leblebi koydum tasa
Doldurdum basa basa
Yârim çok güzel fakat
Azıcık boyu kısa

Karyolaya basayım
Ver şapkanı asayım
Sorsunlar nazlı yâre
Saat kaçta çıkayım

Küçük iğne yordusu
Hazır asker ordusu
Yârim asker olunca
Dayanamam doğrusu

Fasulyeyi kuruttum
Pişirmeyi unuttum
Merak etme sevgilim
Ben babamı uyuttum

Ak testi kara testi
Kaynanam beni kesti
Keserse kesiversin
Oğlu bağrına bastı

Mendilimin işini
Ben kaybettim eşimi
Derler gurbete gitmiş
Bırakmam peşini

Sarı saman tozuyum
Derelerde kuzuyum
Tutma oğlan elimden
Ben bir yörük kızyım

Pencerede şişlerim
Kanaviçe işlerim
Rica ederim yârim
Bir resmini isterim

Çekmecenin kanadı
Kolundadır saati
Benim yâri sorarsan
Terziliktir sanatı

Kaleden indim düze
At bağladım nergise
Yedi yıl hizmet ettim
Senin gibi güzele

Elbisem var mor kumaş
Kolları kulaş kulaş
Yâr konuşmak istersen
Bizim orada dolaş

Ördek suda yayılır
Birin birer sayılır
Sevdiğini görünce
Yere düşer bayılır

Koca kapı sürgülü
Süpürgesi örgülü
Benim yâri sorarsan
Şu dağların bir gülü

Havuzum dört köşeli
İçi mermer döşeli
Bir yandım bir tutuştum
Bu sevdaya düşeli

Elindeki nar ise
Yanındaki kar ise
İki gözüm kör olsun
Başka dostum var ise

Gül dikensiz bitmez imiş
Bülbül gülsüz ötmez imiş
Beni yârdan ayıranlar
Cennetlere gitmez imiş

Şu sular akar gider
Taşları yıkar gider
Öyle bir güzel sevdim
Her gelen bakar gider

Suya giderim suya
Elmayı soya soya
Kaldır yârim şapkanı
Göreyim doya doya

Su gelir millendirir
Çayırı çimlendirir
Bu sendeki güzellik
Dilsizi dillendirir

Su gelir bulam bulam
İçinde kara yılan
Şu Söke'nin içinde
Mavi ceketli oğlan

Mendili serdim taşa
Vurgunum kara kaşa
Sayende yâri gördüm
Arkadaşım çok yaşa

Beyaz çember başında
Kalem oynar kaşında
Benim bir sevdiğim var
Henüz on dört yaşında

Mendilim iki koldur
Biri sağ biri soldur
İki kaşın arası
Yâre giden tez yoldur

Ay gider bulut ile
Cıngılı kilit ile
Allah canımı alsın
Sevdiğim yiğit ile

Marul ektim tümseye
Yedirmedi kimseye
Öyle bir yâr sevdim
Bildirmedim kimseye

Gidiyorum duramam
Saatini kuramam
Bekâr değil evliyim
Sana gönül veremem

Ayağında kundura
Yâr gelir dura dura
A benim nazlı gülüm
Geçerken bize uğra

Sigaramı yandırdım
Gül dalına kondurdum
Gözlerin aydın ana
O güzeli kandırdım

Köprü altında çayır
Ben yandım çayır çayır
Gel yârim konuşalım
Hem sevaptır hem hayır

Gökteki kara yıldız
Kürkümün altı kunduz
Akranıma düşmedim
Yanarım gece gündüz

Avlunun gediğine
Geldin mi dediğime
Ana cennet istersen
Ver beni sevdiğime

Mavi yazmalı yârim
Ciğer ezmeli yârim
Sen orada ben burda
Nasıl gezmeli yârim

Seni çengi köçeği
Başa takmış çiçeği
Ben de çevre isterim
Hem rengi nar çiçeği

Güzellere kul oldum
Sular gibi duruldum
Güllü seni görünce
Yüreğimden vuruldum

Kolumu soktum astara
Elimi kesti testere
Küçücükten yâr sevdim
Habersiz gitti askere

Duman bastı dağlara
Yayıldı ovalara
Elâ gözlü Emine'm
Geldi mi buralara

Akar sular olaydım
Kız testine dolaydım
Gümüşten kollarına
Bir bilezik olaydım

Yılana bak yılana
Kıvrım kıvrım dolana
Ben yârimi kaybettim
Bin altın var bulana

Fırında pişer hamur
Körükle yanar kömür
Tez olur muradımız
Allah verirse ömür

Dere içi evimiz
Tepelerde sevimiz
Bu sevda bizde iken
Şehit gider birimiz

Entarisini biçtim
Ateşine ben düştüm
Ne talihsiz başım var
Vefasız yâre düştüm

Aydın yolu süs yolu
İpek yağlık toz dolu
Güzellerin yanında
Akşam sabah tez olu

Bir taş attım ağaca
Bir kuş vurdum alaca
Benim bir sevdiğim var
Kaşı gözü karaca

Küp dibinde kavurma
Kız saçını savurma
Eğil bir yol öpeyim
Anne diye bağırma

Mendil versem almazsın
Sen mendilsiz kalmazsın
Eğil bir yol öpeyim
Sen de altta kalmazsın

Kazan kaynar taşmaz mı
Bu dağdan yol aşmaz mı
Merak etme sevdiğim
Ayrılan kavuşmaz mı

Yılan aktı gazele
Sevi düştü güzele
Vallah billah vurarım
Peşin sıra gezene

Penceresi perdeli
Çiçek açmış zerdeli
Yenile bir yâr sevdim
O da benden zirdeli

Kalçık yolu gemiylen
Ne var alcam demeylen
Alcam dedin almadın
Şimdi gavlin kim ilen

Fasulyeyi kuruttum
Pişirmeyi unuttum
Gel yârim konuşalım
Ben annemi uyuttum

Kale kaleye bakar
Arasından çay akar
Şu Söke'nin kızları
Yaman bakar can yakar

Çayır uzun biçilmez
Yol karanlık seçilmez
Eller ne derse desin
Yâr tatlıdır geçilmez

Portakal limon topla
Gül destesi ayıkla
Sen benim olacaksın
Gece gündüz sayıkla

Söke'nin çarşısına
Gün doğar karşısına
İnsan gönül vermez mi
Kapı bir komşusuna

Çıktı yeni bir moda
Bacakları meydanda
Şu Söke'nin kızları
Hemen oldu hovarda

Saçında ak çoğaldı
Felek ömrünü çaldı
Geçen tatlı günlerden
Şimdi elde ne kaldı

Çifte kumru uçtu mu
Gün ardınca düştü mü
Ağaç dalına kurban
Yâr buradan geçti mi

Dağda keklük avlarım
Tüfeğimi yağlarım
Ben bir garip oğlanım
İçin için ağlarım

Çiçekler açılıyor
Dökülüp saçılıyor
Yârdan geçilmese de
Hayattan geçiliyor

Ardımdan çıkarma ses
Varsın kıskansın herkes
Seni sevmeyenler var
Yüz verme selâmı kes

Ada yolu kestane
Dökülür tane tane
Kızlar pazara çıkmış
Alalım birer tane

Fidanımı kuruttun
Hep ellerle bir tuttun
Herkes yüzüne güldü
Beni hemen unuttun

Hey hingili hingili
Demir kapı sürgülü
Benim bir tek yârim var
Şu Söke'nin sümbülü

Masa üstünde roman
Okurum zaman zaman
Oğlan sana varacam
Düğünümüz ne zaman

Pınarlarda gördüğüm
Yeşil kazak ördüğüm
Sana hasta diyorlar
Geçmiş olsun sevdiğim

Bakkallarda toz şeker
Toz şeker kilo çeker
Kıratatı yok ama
Yeşil gözleri yeter

Söke'nin çarşısına
Oturmuş karşısına
Adam hatır sormaz mı
Kırk yıllık komşusuna

Asmada üzüm sana
Budur son sözüm sana
Seher yıldızı gibi
Dikmişim gözüm sana

Kara kaş boyanır mı
Öpsem yâr uyanır mı
Onun sevdiği bende
Yâr benden usanır mı

Develer sürü sürü
Yürü sevdiğim yürü
Öldürdüğün yetmedi
Bir de ardından sürü

Masa üstünde vişne
Ablacığım bak işte
Bizim eve yakışır
Yeşil gözlü enişte

Makarada ipliğim
Sekip gelir keklüğüm
Kara gözlü yârimi
Ben nerede bekleyim

Keten gömlek tendedir
Tatlı hava bendedir
Cennetten huri çıkısa
Yine gönlüm sendedir

Asma örtmüş üzümü
Yâr tutmuyor sözümü
Bırakıp bir gidersen
Göremezsün yüzümü

Hele de gönlüm hele
Düşmüşüm gurbet ele
Aç beyaz kollarını
Gel koynuma düğmele

Bakkalda sarı şeker
Parayı cepten çeker
Kıravatı yok ama
Mavi gözleri yeter

Ben bir avuç biberim
Eke eke giderim
Gönderdiğin mâniye
Çok teşekkür ederim

Akşamdan kalan yemek
Bulgur aşu mercemek
Yine mi bana döndün
İki yüzlü pezevenk

Altın tas altın tarak
Oldum ben senden ırak
Eğer beni seversen
Kapıma mektup bırak

Başında al yemeni
Öldürdün zalim beni
Merak etme nazlı yâr
Alacağım ben seni

Ay doğar elek gibi
Şansım yok felek gibi
Yârim hamamdan çıkmış
Nur yüzlü melek gibi

Yâr giderim deme bana
Bak kanım kaynıyor sana
Yıllarca dursan yanımda
Bir gün gibi gelir bana

Bülbül yuvada inler
Susar kalbini dinler
Benim kalbimde sensin
Senin kalbinde kimler

Gümüş tas gümüş tarak
Duramam senden ırak
Ben de gönlün var ise
Kapıya mektup bırak

Armut dalda sararsın
Bir gün beni ararsın
Gel yatalım sevgilim
Şu ışıklar kararsın

İki saksı çiçeğim
Arasından geçeyim
Biri fakir biri bey
Hangisini seçeyim

Su gelir allan bullan
İçinde kara yılan
Sen nasılsa benimsin
Vişne kazaklı oğlan

Güzeli saran bilir
Murada eren bilir
Ayrılık ateşini
Geride kalan bilir

Maştırpanın kalayı
Geçer kızlar alayı
Allah için söyleyin
Var mı aşkın kolayı

Elma yolla nar yolla
Babama dünür yolla
Eğer beni vermezse
Çeşme başını kolla

Şu tarlanın yulaflı
Kim söyledi bu lâfı
Ciğerlerim yanıyor
Açıl poyraz tarafı

Saçlara bak saçlara
Demet urganı gibi
İkimiz de bir boyda
Bahçe fidanı gibi

Karşıdan yâr geliyor
Yeleği dar geliyor
Ben sevdim eller aldı
Bu bana zor geliyor

Karyolamın demiri
Kaymakamın emiri
Annem babam vermezse
Kaçmak Allah emiri

Çapa yaparım çapa
Önüme baka baka
Şimdi burdan geçecek
Canımı yaka yaka

**BAYANLARDAN
DERLENEN
ÖRNEKLER (Söke)**

Al elma ağ olaydın
Yiyene dert olaydın
Kara gözlü sevdiğim
Sözüne mert olaydın

Şose yolu geniştir
Yâr adını deniştir
Sen benimle dalga geç
Benim gönlüm geniştir

Hava havalanıyor
Hava bulutlanıyor
Benim sevdiğim oğlan
Yeni bıyıklanıyor

Susa geliyor susa
Bu susa neden kısa
Kaş altından bakıyor
Ayrılık mı var yoksa

Beyaz giyme söz olur
Siyah giyme toz olur
Giyeceksen yeşil giy
Muradımız tez olur

Altın yüzük taşını
Kim bağladı başını
Aşıklar kavuşmazmış
Sil gözünün yaşını

Sarı kavun dilimi
Ben ısırdım dilimi
Dün gece yâr koynunda
Unuttum mendilimi

Şu dağlar yüce yüce
Sevgilim keyfin nice
Çifte kurban keseyim
Seni aldığım gece

Duvarдан indim atsız
Bir elma yedim tatsız
Yârim orda ben burda
İkimiz de muratsız

Ağlarım gülenim yok
Göz yaşım silenim yok
İşte ben gidiyorum
Gel gitme diyenim yok

Karşı karşı evimiz
Pek koygundu sevimiz
Bu seviler bizdeyken
Şehit gider birimiz

Elmanın irisine
Kızların sürüsüne
Sürüsünden fayda yok
Ben yandım birisine

Kekliğim seker ağlar
Tüyünü döker ağlar
Anasız gelin olan
İçini çeker ağlar

Kalenin ardı pınar
Soksam elimi donar
Ne kız aldım ne gelin
Yüreğim ona yanar

Kale kaleye karşı
Kalenin ardı çarşı
Bir tomurcuk gül olsam
Açılsam yâre karşı

Karşıdan atlı geçti
Nalı parlattı geçti
Herkese selâm verdi
Beni ağlattı geçti

Ah efendim vah efendim
Lâle sümbül gül efendim
Gül cemalin terledikçe
Al mendili sil efendim

Kahveyi pişiririm
Korkarım taşırırım
Deseler yârin gitmiş
Aklımı kaçıırırım

Kebapta kor izi var
Mânide söz izi var
Sana yabancı bakmış
Yüzünde göz izi var

Kahve piştiği yerde
Telve taşıdığı yerde
Güzel çirkin aranmaz
Gönlün düştüğü yerde

Al elma sert olaydın
Yiyene dert olaydın
Gidi dinsiz imansız
Sözüne mert olaydın

Bahçelerde enginar
Enginarın dengi var
Yetişin tulumbalar
Yüreğimde yangın var

Sarı ipek sarayım
Seni kime sorayım
Sen gidersen sevgilim
Ben kimlere varayım

Susa geliyor susa
Bu susa niçin kısa
Bana nispet yapıyor
Koca göbekli Musa

Sözlerine kananın
İçin için yananın
Aklından zoru vardır
Aşkına bağlananın

Şu dağın ardı engin
Aldırdım elimdekin
Her gören halim sorar
Hiç bilmez kalbimdekin

Mektubum sarı kağıt
Ağlarım saat saat
Sen orada ben burda
Olur mu böyle rahat

Çaylar gibi çağlama
Yüreğimi dağlama
İşte ben gidiyorum
Ellere bel bağlama

Tabakası aynalı
Şu oğlana varmalı
Oğlan pek güzel ama
Anası olmamalı

Duvarдан indi atsız
Duruşu da çok tatsız
Sende gönlüm yok diyon Seni
gidi suratsız

Bugün günlerden salı
Deniz kenarı yalı
Beni baştan çıkaran
Ah o çapkın Bursalı

İskelede kayıklar
Suda oynar balıklar
Ne öyle sevda gördüm
Ne böyle ayrılıklar

Ak gülüm ebrum benim
Kalmadı sabrım benim
Ben bu deritten ölürsem
N'olacak yavrum benim

Ah benim hindi göğnüm
Ağladı dindi göğnüm
Değme dala konmazken
Dikene kondu göğnüm

Dağda payton yürümez
Kıştır buzlar erimez
Yüreğimde dert çoktur
Perdelidir görünmez

Yeşil tütün yelpaze
Sevdiceğim bir taze
İster var ister varma
Seni ettim kepaze

Su gelir lüle lüle
Yâr gelir güle güle
Elinde süt cezvesi
Terini sile sile

Gökte yıldız sayılmaz
Çiğ yumurta soyulmaz
Benim bir sevdiğim var
Cilvesine doyulmaz

Şu dağlar yüce yüce
Sevdiğim halin nice
Hiç aklımdan çıkmıyor
Seni sardığım gece

İster misin sevabı
Doldur çeşmeden kabı
Seni ne çok sevmişim
Gözümden al cevabı

Karaları giyersin
Allah cezanı versin
Başkasını seversen
Kara haberin gelsin

Helvaya doyulur mu
Sofraya koyulur mu
Bisikletin zili yok
Geldiğin duyulur mu

Ağaçlarda dut var mı
Havada bulut var mı
Ben yârimi kaybettim
Bulmaya umut var mı

Gitti gelirim diye
Gelir alırım diye
Ahdetti yemin etti
Döner bulurum diye

Duvar üstünde kilim
Yârimin adı Kerim
Kerim benim olursa
Olurum telli gelin

Motorumuz kırmızı
Dolaşıyor Kıbrıs'ı
Yârimle konuşurken
Doğdu sabah yıldızı

İnciyim ezilmişim
Yakana dizilmişim
İster al ister alma
Alnına yazılmışım

Bulgur ezercesine
Toprak tenceresine
Çık yârım görüşelim
Mutfak penceresine

Sandık üstünde nar var
Yememize bir yıl var
Öyle kalbimi kırdın
Üç gün üç gece yalvar

Al basma mavi basma
Alıp duvara asma
Madem beni seversin
Her lâfa kulak asma

İnci serdim güneşe
Bakan gözler kamaşa
Sen bir demet gül isen
Ben de bir top menekşe

Karpuzları dil gelin
Bazı bazı gül gelin
Bulamazsın böyle yâr
Kıymetini bil gelin

Ağlama yâr ağlama
Mavi yazma bağlama
Mavi yazma ters olur
Yüreğimi dağlama

Gülüm kurutmam seni
Suda çürütmem seni
Doksan dokuz yâr sevsen
Gene unutmam seni

Damdan dama ip gerdim
İpekli mendil serdim
Keratanın oğlunu
Candan yürekten sevdim

Kırık dökük bir sazım var
Anlayana çok nazım var
Gayrı bıktım yalnızlıktan
Bir küçücük niyazım var

Ey irince irince
Kaşık saldım pirince
Bir incecik ter döktüm
Yâr koynuna girince

Kıyma gençlik çağına
Al yâri kucağına
Bu dünyada varıyor
Her şey olacağına

Sallan karyolam sallan
İçinde ipek yorgan
Yârin geldi deseler
Keserim çifte kurban

Güller açtı gülşende
Benim gönlüm var sende
Ben seni seveceğim
Sen beni sevmesen de

Şu dağlar ulu dağlar
Çeşmeli sulu dağlar
Burda bir yiğit ölmüş
Gök titrer bulut ağlar

Kız uyur yatağında
Gül açmış yanağında
O ateşli busenin
İzi var dudağında

Armut dalda asılsın
Esmer yârim nasılsın
İkimizin sevdası
Romanlara basılsın

Kalemleri var elde
Defterleri var önde
Zamanedir efendim
Akıllar başka yerde

Alçacık kiraz dalı
Altında yeşil halı
Kavuştur nazlı yâre
Ya Muhammet ya Ali

Tabakamda tütün az
Yetmez mi ettiğin naz
Bana yaptıklarını
Kalem al deftere yaz

Ocak başında dolma
Çekil önümde durma
Gözlerin şibillenmiş
Midemi bulandırma

Cebimde kuru üzüm
Sevdiğim iki gözüm
Başkasını seversem
Kör olsun iki gözüm

Yeşil kabrim var benim
Ne çok sabrım var benim
Ölüm var ayrılık yok
Yâre kavlim var benim

Karşı dağlar mor durur
Gideni savuşturur
Merak etme sevdiğim
Hak bizi kavuşturur

Camiler medreseler
Yâr geliyor deseler
Ne de güzel yakışır
Lacivert elbiseler

Havuz başı köşeli
İçi mermer döşeli
Karlar gibi eriyom
Bu sevdaya düşeli

Bahçelerde sarmaşık
Sarmadan oldum aşık
Yâr aklıma gelince
Elimden düşer kaşık

Enginar haşlanır mı
Sapı gümüşlenir mi
Bir insanın sevdiği
Ele bağışlanır mı

Karanfilin moruna
Ölüyorum yoluna
Hep dostlar düşman olmuş
Keratanın oğluna

Yol aşalım aşalım
Dağları dolaşalım
Sen bulut ol ben yağmur
Yollarda buluşalım

Kahve Yemen'den gelir
Bülbül çimenden gelir
Benim bir sevdiğim var
Yine hamamdan gelir

Karanfilim ek beni
Bir saksıya dik beni
Gonca gonca açarsam
Al göğsüne tak beni

GELİN KAYNANA MÂNİLERİ (Söke)

Kale kaleye bakar
Kaleden üç kız çıkar
Üç güzelden birisi
Şu ciğerimi yakar

İn dereye gir yârim
Derede eğlen yârim
Başkasını seversen
Hiç durma evlen yârim

Bu yüzük iki olsun
Yârime nişan olsun
Beni yârdan ayıran
Benden perişan olsun

Küçücük balaları
Asker arabaları
Ne dedim sana yârim
Kestün merhabaları

Bahçelerde ıtır şah
Boyu uzun kendi şah
İki gönül bir olsa
Ayıramaz padişah

Kaşların karasına
Gül doldur arasına
Seni melhem dediler
Gönlümün yarasına

Sağlık afiyet sıhhat
Gaynanayı galdır at
Gaynanasız gelinler
Aman anam ne rahat

Gız gelin dırdır etme
Fazla ileri gitme
Vakitsiz horuz gibi
Gece yarısı ötme

Çarşıda et kaynana
Başında bit kaynana
Oğlun bekler mutfakta
Dışarı git gaynana

Sokakta geziyosun
Oğlumu üzüyosun
Güzel desem değılsin
Maymuna benziyosun

Çiçek gibi her yanım
Sen hizmetçi ben hanım
Evden kovardım seni
Şayet isterse canım

Başı saçaklı gelin
İpten kuşaklı gelin
Dün geldin adam oldun
Leylek bacaklı gelin

Sinilerde şekerim
Üstüne bal dökerim
Biber gibi sözünü
Oğlun için çekerim

Havuzun ortasında
Kına kardım tasında
Oğlum bana dönecek
Şu ayın haftasında

Gazanda hedik gaynana
Dişleri gedik gaynana
Oğlun dondurma getirdi
İkimiz yedik gaynana

Köprü altında durdum
Mânine mâni vurdum
Senin gibi dilliyi
Gaz kümesine gordum

Leğende su durur
Yâr elini yudurur
Gelin keyif çattıkça
Gaynanalar gudurur

Oğluma çatacağım
Seni boşatacağım
Beline tekme vurup
Sokağa atacağım

Yüzüm beyaz ay gibi
Bak kaşlarım yay gibi
Oğlun bana ev aldı
Koskoca saray gibi

Saraylar sıcak değıl
Güller domurcak değıl
Bir yastıkta kocayın
Sevda oyuncak değıl

SON ÖRNEKLER
 (Söke)

Kara kavun dilerler
 Yâre gitsem ne derler
 Ne derlerse desinler
 Yâri bana versinler

Yüssüğüm var gan daşlı
 Sevdığım hilâl gaşlı
 Alıp alacağından
 Haber ver belli başlı

Mektup yazdım acele
 Al eline hecele
 Mektup benim vekilim
 Al koynuna gecele

Kara şarpa bağlama
 Kara gözlüm ağlama
 Ben buralı değilim
 Bana gönül bağlama

Hıçkırık tuttu beni
 Tuttu kuruttu beni
 Ne hayırsız yâr imiş
 Gitti unuttu beni

Giderim dur diyen yok
 Kebap oldum yiyen yok
 Ayrılık gömleğini
 Benden başka giyen yok

Pencereden baksana
 Bir portakal atsana
 Portakal senin olsun
 Bir gececik yatsana

Keklik kumda eşinir
 Hep eşinir deşinir
 Kara gözlü sevdiğim
 Nerelerde düşünür

Taksi gelir enginden
 Evlerinin denginden
 Ben yârimi bilirim
 Gözlerinin renginden

Sarı üzüm serende
 İnsaf senin nerede
 Kabahat sende değil
 Sana gönül verende

Vardım pınar başına
 Yazı yazdım taşına
 Gelsin yârim okusun
 Neler gelecek başına

Beyaz üzüm salkımı
 Benim yârim saklı mı
 Buluverin yârimi
 Aldırıyom aklımı

Şu irimden geç oğlan
 Cigaranı yak oğlan
 Annem beni vermiyor
 Alıp beni kaç oğlan

Armut dalda bir iki
 Saydım baktım on iki
 On ikinin içinde
 En güzeli benimki

Portakalın irisi
 Beni sever birisi
 İsmi söyleyemem
 Talebedir kendisi

Mavi yelek mor düğme
 Yâr düştü yüreğime
 Ayrılık zamanında
 Kaybederim kendime

Al üzüm parmak gibi
 Sevdığım kaymak gibi
 Sevdığimi sevenler
 Kurusun kavak gibi

Pencereden bakasın
 Kaşlarını çatasın
 Yaktın beni kül ettin
 Allah'ından bulasın

Uzunsun sırk gibi
 Ekşirsin koruk gibi
 Ne gezersin yollarda
 Yolunmuş tavuk gibi

Sarı kavun dildin mi
 Dilimini yedin mi
 Benden ayrı düşeli
 Kıymetimi bildin mi

Kahvenin piştiği yerde
 Dökülüp taşıdığı yerde
 Güzel çirkin aranır mı
 Gönünün düştüğü yerde

Mâniyim mâniciyim
Deryada gemiciyim
Mezarda kemik olsam
Yârimden davacıyım

Tarlası çayırlıya
Ben varmam çarıklıya
Allah nasip etmeli
Boynu kıravatlıya

Gidiyorum gidişim
Saçların tel ibrişim
Gel bir daha öpeyim
Belki bu son görüşüm

Kahvenin piştiği yerde
Telvenin taşıdığı yerde
Güzel çirkin aranmazmış
Sevdanın düştüğü yerde

Et koydum tencereye
Yâr geldi pencereye
Ben yabancı değilim
Al beni içeriye

Hey atlıla atlıla
Boynu gırvatlıla
Gız istemee gelmiş
Muşmula sıfatlıla

Şu camlara ereceğim
Erip ben mi sileceğim
Ben annemin bir kızırım
Davulsuz mu gideceğim

Gayvanın bişdiği yer
Bişip de daşdığı yer
Çikin güzel dememiş
Sevinin düşdüğü yer

Tarlam tezek değil mi
Gönlüm nazik değil mi
Sevdin aldattın beni
Bana yazık değil mi

Ayvanda gezen oğlan
Ak yazı yazan oğlan
Babam sana kız vermez
Git para kazan oğlan

Bahçelerde kereviz
Biz kereviz yemeyiz
Bize Aydınlı derler
Biz yalana gelmeyiz

Ev yapın derin yapın
Su serpin serin yapın
Almadım hevesimi
Bir daha gelin yapın

Yılana bak yılana
Kıvrım kıvrım dolana
Kömür gözlü yârimi
Göndermişler İran'a

Boynundaki inciler
Küresteki civcivler
Ne darıldın sevdiğim
Incitmez mi hicivler

Hey atlılar atlılar
Boynu kıravatlılar
Kız istemeye gelmiş
Muşmula suratlılar

Göğde uça akbuba
Kanadı yaba yuba
Gızın göğnü va ise
Ne yapa ana buba

Menderesle akıyo
Gardeşlerim kalıyo
Yetişsin anam bubam
Araboğlu bakıyo

Atı saldım çöllere
Su doldurdum göllere
Tam on iki yâr sevdim
Sezdirmedim ellere

Evleri karşımızda
Sevdası başımızda
Nedir bu çile yârim
Gencecik yaşımızda

Evleri ara ara
Sol parmağında yara
Var ilet sevdiğime
Yandım ben kara kara

Gökte uçar akbaba
Kanadı yaba yaba
Kızın gönlü var ise
Ne yapsın ana baba

MÂNİLERDE GÖRDÜĞÜMÜZ SÖKELİ TİPİ

Halk; benimsediği yaşayış biçimini, yaktığı mânilerle ortaya koyuyor. Bu tavrını da, başlangıcından günümüze kadar **genelensel çizgi** içinde sürdürüyor. Benimsenmeyen hiçbir şey, mânilere sokulmuyor. Yaklaşık 50 yıldır Söke’de pamuk ekilmesine rağmen, nedense bu ürün daha hiçbir mânide örneklenmiyor. Bu, **ilgi çekici bir durumdur**. Belki de mâni yakanlar için, geçen 50 yıllık zaman dilimi yetersizdir veya pamuk yetiştirme işi, **mânilere girebilecek kadar olgunlaşmamıştır**. Yoncadan yapılmış süpürge, yemiş (incir), pirinç, çimen, soyulmuş badem içi, marul, limon, erik, zeytin, hanımeli, karanfil, gül, elma, buğday, enginar, tere, keten, arpa, ayva, nar, bağ (üzüm), patlıcan, lahana, çayır, darı, kara dut, yaprak, portakal, armut, kaşak (saz), tütün, ekin, mazi, servi, kızılıçık, meşe, kereviz, ot, gonca, mantar, asma, turfanda yemiş, sarı kavun, hardal, mısır, kayısı, sarmaşık, fıstık, biber, menekşe, mürdüme, kestane, karpuz gibi ürünler; **Söke mânilerine gelip kurulmuştur**. Çünkü halk, uzun zamandır bu ürünlerle iç içe yaşıyor. Demek ki **mânici, henüz pamukta hayatına damga vurabilecek bir özellik** yakalayamamış.

Eskiyen sacın atılması, kapıya kurban gönderilmesi, toz atan pabuçlar, uzun entari giyilmesi, al ata beyaz kolan takılması ve şehirde bu şekilde dolaşılması, geceleyin fener yakılması, sarı kurdele takılması, çeşme başında toplanmak, pencereden bakmak, döşekte yatmak, içi mermer döşeli kuyular, ceplerin yemişle dolu olması, al taşlı yüzük takmak, potinle dolaşmak,

boynunda kravatlıyla evlenmeyi istemek, trene binmek, eşikli, sekili ve alçak duvarlı evlerde oturmak, döşekleri yüklüğe koymak, mor grebi (tülbent) yellendirmek, ilkin büyüğün evlenmesi, önce muska takmak ve sonra doktora başvurmak, yâr yolunu beklemek, kızların tatlı dillerinin yılana bile baş eğdirmesi, altın güğümle suya gitmek, taşan cezveler, gergefte dokuma işiyle uğraşmak, kedi beslemek, bisikletle gezmek, kadife yorgan örtünmek, kız analarının büyüklenmesi, taşkın pınarlar, suya düşürülen mendiller, halkalı şeker atmak, el vurdukça inleyen tepsi-ler ve siniler, taksikle dolaşmak, elmayı soyup sofraya koymak, buğday kurutmak, dalda süzülen yemişler, dalında açmış güllere sahip olmak, ata eyer vurmak, alçacık duvarlar, ateş yakmak için komşudan kül istemek, karyolada yatmak, kesme kakül bırakmak, altın tabakla pekmez sunmak, araya giren olumsuz sebepler yüzünden nişan çevresinin çürümesi, keklik avına çıkmak, öşür vermek, marul don, tefe vurmak, kuyuya bakır (kova) salıp su çekmek, kaşak (deli kargı, kamış) içinde yılan bulunması, askere yazılmak, gurbete çıkmak, terlikle dolaşmak, dolaptaki sabunlar, evlek evlek çift sürmek, Söke pazarına çıkmak, gökte uçan tayyareyi seyretmek, tütün dikmek, denizin kabarması ve Menderes’in taşmasıyla sel altında kalmak, öküzleri kaçırmak, ham demir işlemek, mantar toplamak, altın diş yaptırmak, Nazilli basması almak, kara üzüm asması, hışır zeytin yaprağı, altın hamayıl takınmak, beşibirlik takmak, konaklar yaptırmak, çapa yapmak, Allah’ın emrine boyun eğmek, eldeki divit kalem, davul çaldırmak, kara koyunu yüz etmek, erik beline çıkmak, lâle sümbül dikmek, aynalı şeker yemek, bakırları kalaylatmak, minarede duyulan ezan sesi, keşkek yemek ve dövdürmek, suda mısır haşlamak, aynalı tabaka sahibi olmak, kebaptaki kor izleri, sarı ipek sarmak, sürü sürü develer, kalaylı maşrapa (su tası), kırk yıl süren komşuluk, sürgülü demir kapılar, fötür şapka giymek, kadife yastık vb. daha önce yaşayan Sökelilerden geriye kalan, mânilerle günümüze kadar ulaştırılan, şimdi de özlemine çektiğimiz **nastoljik işaretler** değil midir?

Şimdi biz, yöremizde **yakıştırma** da denilen benzetmelerden hareketle bu mânilerde görülen, satır aralıklarında sıkışıp kalan Sökeliyi bulmaya, onu size tanıtmaya çalışacağız. Bu konuda da daha çok, mâni yakma ve okumada öne çıkan genç kız portresini çizeceğiz.

Bir kere Sökeli, yiğittir. İsteğine ulaşma konusunda hiçbir engel tanımaz. Oldukça gözü karadır. Sevdası uğruna, memleketi bile yakabilecek cesarettedir. Bu cesaretin temelinde, sadece sevgi yatar. Bazen bu sevgiler, rüyâlarla beslenir. “Sevdiğini almazsa”, kara toprağa bile girmeyecektir. Bu yolda, ölüme bile meydan okur.

**Karşıda kara kedi
Ağzında keklik eti
Ayşe benim olmazsa
Yakarım memleketi**

**Topla Yunan tasını
Tut Kıbrıs'ın yasını
Ada bizim olacak
Ben gördüm rüyâsını**

Sökeli'nin “**özü sözü bir**”dir. Gönlündekini de, dilinin ucuna geldiği şekilde söylemekten çekinmez. Bir noktada da söz söylediği kişiyle hesaplaşır, tehdit eder:

**Dalda olur kayısı
Yere düşer yarısı
Alacaksan tezce al
Var alacak gayrısı**

**Sarı saman tozuyum
Derelerde kuzuyum**

**Tutma oğlan elimden
Ben bir Yörük kızayım**

Sevda çeken, yârinden ayrı olmanın ıstırabını yaşar. Bazen yakıştırma (benzetme) yaparak nazlanır ve karşısındakini iğneler, hatta bütün köyün oğlanlarını “**ölmüş eşeğe**” benzetir. Bu benzetmede sevilenin, sevene karşılık vermeyişi dile getirilirken, bir başka yerde de ona “**dinsiz imansız**” diye de çıkışılır. Sevilenin gönlü bir başkasında ise, bu defa beddua eder; onun kalkmaz döşeklerde yatmasını ister. Sır saklar, yâri gelecek diye yolları gözetler. Aceleyi sevmez. Birine gönül bağladıysa, bir başkasını sevmeyi haram olarak niteler. Yüze gülenden kaçar, kendisini kalpten sevene bağlanır. İyi gün dostu değildir, başkalarının ağzına bakmaz. Gurbette olan yâr için üzüntü çeker. Falcılardan, açılan falın gösterdiklerinden medet umar. Şipsevdilikten hoşlanmaz. Bu tipleri de, “**bulaşık tenceresi**” olarak görür. Fikrini çeldirip gönlünü böyle olana bağlayacağına, kendisine yeni bir gül (yâr) bulur, ilkinde de “**güle güle**” der, vefasız yâre de metelik vermez. Belki de vefasızın burnunu sürtmek için, herkesle gezmeye başlar. Rakiplerini sevmez, bazı çıkışlarına karşı şaşırırsa da, onların “**yaprak gibi kurumalarını**” ister. Düşman (rakip) çatlatmayı sever. Onların karşısına da sevdiğiyle birlikte çıkar. Nazara inanır. Ara bozuculara, kendisini yârdan ayıranlara bedduaların en katmerlisini yapar: “Allah belânı versin, kendi girsin mezara, sürüm sürüm sürünsün, veremden kurtulmasın” gibi dileklerle, bu tavrını açıkça sergiler. Rakip, “**altın hamayıl**” bile olsa, onu asla boynuna takmaz.

“**Hem güzel, hem işveli**”dir. Ona karşı ilgisiz olan, ya ahmaktır, ya da deli. Alçakgönüllüdür, yâriyle dağları bile devirir. Ayrı düşüp kavuşunca, ya da sevdiği onun olunca “**koç kurban adağını**” keser. Nikahta keramet olduğuna inanır. “**Turfanda yemiş gibi**” güzel olan sevgilisi ile beraber olmak için, küçük

yaşta da olsa nikah masasına oturur. Dünyanın kahrını, yalnızca “yâr” için çeker. Zaman zaman da hâlimden yakınır:

**Bir serçe vurdum uçtu
Tüyü dağlardan aştı
İyiye tuzak kurdum
Bahtıma kötü düştü**

Ayrılığa hiç dayanamaz. Ona göre ayrılık, “ölümden de beter” bir durumdur. Sevdiğinin bu yolda yaptığı cefadan hoşlanmaz, her şeye rağmen “son nefeste” bile, yârini görmeyi arzular. Dengine düşmeyince, kaderinden yakınır; “gözyaşı sile sile” birçok mendil de eskidir. Çünkü onun gözleri, “sevgiliyi” gördükten sonra “başkasına kâr etmez”. Çünkü sevgili, “bir tanedir, bir tane”. Velhasıl Sökeli genç kız; al yanak üstüne mor karanfil takar, o yanaktaki benleriyle de “sabah yıldızı” gibi, sevdiğinin ufkuna doğar.

Kaynana olunca; kızını, erkeklere vermeyince “kirli gömlekli karı” olur, “teyze” diye de anılır, “cadı kaynana”ya döner, “büsbütün yanması” bile istenirken, “gudurası gaynana” oluverir. Bazen da adı, “papaz”a çıkar. Zaman olur; sevenle sevileni yârdan ayıran “deli karı” diye de nitelendirilir. Ancak her zaman “ana” olur, dizinde kız büyütür.

MİLYONLARCA DEĞERLİ ÇİÇEK

Bahtiyar Vahabzâde; “Bayatîler başka bir dilde yaratılamazdı. Az sözle büyük fikirler ifade eden şiir nev’ini yalnız zengin ve imkânlı dil yarabilir.” (1) diyor.

ŞENPAZAR MÂNİLERİ

**Su gelir özden beri
Sürmeli gözden beri
Yâr sesini eşitmedim
Bıldırki güzden beri**

Lâfi ezmek istemiyorum. Milyonlarca değerli çiçeğin sahibiyiz. Yanımızda, yöremizde, gün-akşam bütün türkülerimizde tomur tomur açan bu çiçeklerin farkında mısınız? Kurgusu basit, özü basit. Kelime sayısı da sınırlı. En çok üç cümle içine, koca bir dünyayı sığdırmışlar. Bir dörtlüğün daracık sınırları içine giriveren bu umman, bir söz tufanı oluyor, okyanuslar gibi açılıp, genişliyor.

İşte onlardan üç örnek. Kastamonu halk ağzı da; Şenpazar mânilerinde eğilip bükülüyor, fakat yine bu mânilerde, büründükleri anlam yükleriyle billurlaşıyor.

**Mendilimiy ucuynan
Yakdın beni acıynan
Ayda bir selâm gönder
Datlu diliğ ucuynan**

**Talanın tuncuna gel
Kızların gencine gel
Cilve cümbüş istersen
Yatağın ucuna gel**

**Susadım su isterin
Su yolunu gösterin
Benim zorum su değil
Yâr yolunu gösterin**

Ümitlerin, soruların, dileklerin, isteklerin en yüceleri onlarda gizlenmiyor mu, bayılıyor. Her hâlde, yaratıcı gücü oldukça yüksek, dokunduğu kelimelere hem şiiriyet, hem de sihiriyet veren, onları mânâ teknesinde yoğuran, lokma lokma soframıza bırakan bir mühürdârla karşı karşıdayız.

Bu mühürdâr kim?
Bu mühürdâr...
Kim olacak?

Kıvrak, zengin, yaygın bir dille konuşan Türk milleti. Zira bu tür, Pekin'den Viyana'ya kadar, yalnız bizim edebiyatımızda görülüyor ve yalnız bizim dilimizde kıvamını buluyor.

Kıt'a imiş, rübaî imiş, nafiye!

Şu iki mâni, bu ikisine cevap değil mi?

**Hey luluma luluma
Su doldurdum tuluma
Mâni söylüyom diye
Köpek gibi uluma**

**Ev altında aşlama
Aşlamayı taşlama
Mâni söylüyom diye
B.. yemeye başlama**

Doç. Dr. Mustafa E. Erkal'ın, Yeni Düşünce'nin "Dalya" sayısında, güzel bir cümlesi var: "Dil, hükümler hakkının göstergesi, milliyetin mührü ve kültürün sesidir." Sanki mânilerimizin özü, bu cümlede gizli değil mi? Bakınız:

**Ocak katında kaldım
İnce fikre daldım
Kapılar açıldıkça
Yâri geliyor sandım**

**Çaya sarkık ak taşlar
Gözümde akan yaşlar
Biz tutulduk sevdaya
Siz tutulman kardaşlar**

**Şu dağlar kara yanık
El uyur ben uyanık
Var mıdır benim gibi
Gençlikte bağı yanık**

**İnce yağmur yağar mı
Buna yerler kanar mı**

**Sevdiğimin yüreği
Benim gibi yanar mı**

“Kapılar açıldıkça” sevdaya tutulanlardan hangisinin yüreği yanmaz? Hangisi kavuşma, görüşme anını kaçırmamak için uyanık durmaz? Böyle zamanlarda göze, uyku mu girer?

Sözün özü, bir başkadır mânilerimiz. Onlarda çıkışmanın cesareti, söyleyiş ve tenkitte incelik, arzunun aşırısı, adamı gözünden okuma mahareti, sevginin delilikleri, askerliğin kavuşmadan önceki son ayrılık olması dileği, gururluyu taşıma gücü, kıskançlığın en güzeli salkım saçak gizlidir.

Bu çiçeklere doyum olmaz. Onları derleyelim, gün ışığına çıkaralım, kurutmayalım. Ne dersiniz?

**Sıra sıra kirazlar
Acı deyip yemezler
Kör olası anneler
Oğlum evde demezler**

**Ocak katı delinsin
Kız sen taze gelinsin
Varsan dokuz kocaya
Son nikahta benimsin**

**Sarı seten giysene
Düğünlere gelsene
Benim sana yandığım
Gözlerimden bilsene**

**Uzun oluk bu muydu
İçindeki su muydu
Asker oldum gidiyom
Son ayrılık bu muydu**

**Şu gelen kimin oğlu
Pontulu yollu yollu
Selâm verdim almadı
Sanki padişah oğlu**

**Amudun dalına bak
Kopar da dadına bak
Beni beyenmez iken
Alduğun uyuza bak**

**Uzak yoldan geldiniz
Oturup dinlendiniz
Bircuk bircuk baş olmaz
Cümleten hoş geldiniz**

Keklik bana ot getir
Yârimden mektup getir
Eğer yârim gelmezse
Yakasından tut getir

Aya baktım ay ayaz
Kıza baktım kız beyaz
Cebe baktım para az
O kız bize yaramaz

Dereler çiğla doldu
Dağların başı soldu
İki geyik yan yana
Tepelerden kayboldu

Genç kartallar inledi
Donmuş sular dinledi
Derelerde avcılar
Taşları perçinledi

Dut yedim dut dalından
Dutların dallarından
Ben bir kız alacağım
Muhtarın kızlarından

Şu kayada bir kuş var
Kanadında gümüş var
Gitti yârim gelmedi
Mutlak bunda bir iş var

Karşıda kara çınar
Hep kuşlar ona konar
Sevdim de alamadım
Yüreğim ona yanar

Kayadan öküz bakar
Öküzün ağrı sakar
Delikanlı dururken
Sakallıya kim bakar

Dere boyu kestane
Dökülür tane tane
Bu yıl kızlar pek ucuz
Alalım beş on tane

Merdiven basak basak
Çıkma yukarı yasak
Ankara'dan tel gelmiş
Turnam türküsü yasak

Dağda olur kestane
Tane tane kestane
Benim sevgili yârim
Bir tanedir bir tane

Evleri var cam cama
Selâm söyle amcama
Amcam kızı gelmedi
Turşu kursun fincana

Avcı yolda iz arar
Turnalar deniz arar
Ceylan susmuş korkudan
Eşini sessiz arar

Yasemen renkli karlar
Erir dağdan akarlar
Eşsiz kalan kumrular
Enginlere bakarlar

Ay bulutta bulutta
Mendilim kaldı dutta
Kalırsa mendil kalsın
Yenisi var sandıkta

Gün tepeden aşıyor
Ayrılık yanaşıyor
Ayrılık yanaştıkça
Dillerim dolaşıyor

Alçak ağaç dal döker
Bekâr kızlar şal döker
Bekâr kızın koynunda
Delikanlı dil döker

İki kaya arası
Buldu Yunan parası
Kızın gönlü var ama
İlle uzun anası

İpek mendil narım var
Günden güne zorum var
Şu doruğun ardında
Gün görmedik yârim var

Çay aşarı ak taşlar
Gözümde akan yaşlar
Biz tutulduk sevdaya
Siz tutulman kardaşlar

**BİR BAŞKA
ÇEŞNİ, BİR
BAŞKA TAT**
(Şenpazar)

Ekin ektim sazağa
 Biçtim koydum kızağa
 O benim zalim babam
 Vermez beni uzağa

Elmayı bıçakladım
 Sapını saçakladım
 Annesinin yanında
 Kızını kucakladım

Kaya dibinde tavşan
 A benim güzel Anşa'm
 Canın cümbüş isterse
 Geliver akşam akşam

Arpalar topuz oldu
 Gaynalar domuz oldu
 Gaynananın yanında
 Gelinler durmaz oldu

Mânici mâni söyler
 Mâniyi bilen söyler
 Mâni sevda geçirmez
 Yalnız gönül eğler

Kara dağa gidersin
 Kara haberin gelsin
 Söyle deyus kızana
 Beni katil edersin

Çaydan geçti bir keklik
 Yârdan geldi bir çizik
 Bir yanı selâm kelâm
 Bir yanı hasiretlik

Yeşil taksi geliyor
 Yeşil duman veriyor
 Ablam gelin olunca
 Sıra bana geliyor

Mercemek tutam tutam
 Fatma'm boyundan utan
 Sevdalık çeke çeke
 Belin kalmış bir tutam

Otobüsler gidiyor
 Tozu duman ediyor
 Otobüsün içinde
 Yâr askere gidiyor

Eriğin dalı eğri
 Seğri gözlerim seğri
 Ben sana meyil vermem
 Yârimin boynu eğri

Tamda çıra keseyi
 Yanman deyebilir mi
 Kız dengini bulunca
 Varmam deyebilir mi

Elmayı sayamadım
 Cebime koyamadım
 A benim bircik yârim
 Ben sana doyamadım

Kaya dibi kuz yerlik
 Hep etrafı mezerlik
 Sordum öğrenemedim
 Soydan m' olur güzellik

Kayadan aşan gelin
 Şalını kuşan gelin
 Kocan çirkin sen güzel
 Gayret et boşan gelin

Kar'acı budadılar
 Koç kurban adadılar
 Koyver beni binbaşım
 Gelinler kocadılar

Şu derenin uzununu
 Kıramadım buzunu
 Aldım Çerkez kızını
 Çekemedim nazını

Mektup mektup üstüne
 Basma mektup üstüne
 Yemin etmeyim amma
 Varmam kuma üstüne

Cide'de koyun ölmüş
 Varın bakın ne olmuş
 Hocaköy'ün kızları
 Duvaksız gelin olmuş

Ay doğar aruluğa
 Dokunur daruluğa
 Söyle can mı dayanır
 Yeni bir ayruluğa

Arpasını biçtiğim
 Sevdasına düştüğüm
 Senin sevdan değil mi
 Benim burdan geçtiğim

Keten gömlek bezim var
 Beyim sana sözüm var
 Utandım diyemedim
 Benim sende gözüm var

Kara koçun boynuzu
 Yâr yanağın kırmızı
 Uzak gitme yakın gel
 Ölçelim boyumuzu

Yumurtadan kaygana
 Buyrun bizim sayvana
 Ben başımı bağlatmam
 Senin gibi hayvana

Damda kürek kırıldı
 Kız oğlana vuruldu
 Oğlan almam dedikçe
 Hep boynuna sarıldı

Köprü'nün altı çiçek
 Çiçeği kim biçecek
 Ben bir köprü yaptırıldım
 Bekâr kızlar geçecek

Kirazdan kiraz düşür
 Dibinde kahve pişin
 Benim bicik Allah'ım
 Beni dengime düşür

Karşıda kara kapı
 İçinde yeni yapı
 Beni yârdan ayıran
 Dilensin kapı kapı

Karpuz kestim suluymuş
Yâr yanımda uyumuş
Ne yapalım sevdiğim
Tek kaderimiz buymuş

Çay içinde çağlarım
Yâr yitirdim ağlarım
Yâr elime geçerse
Mendilime bağlarım

Kaya dibi kışladı
Kar yağmaya başladı
Yâr yanına varınca
Ağlamaya başladı

Yol üstünde hurmayım
Boynu bükük durmayım
Ben burada yanarken
Seni orda kor muyum

Yılanlar çıktı kovuktan
Su içiyorlar oluktan
Gel sarılalım yatalım
Gâvur musun be Müslüman

Sandık üstünde sandık
Sakallıdan usandık
Yâri burada sandık
Yanlış kapıyı çaldık

Hey İstanbul İstanbul
Aççık beri gelsene
İçinde yârim kaldı
Acele göndersene

Sarı üzüm salkımı
Benim yârim saklı mı
Verin benim yârimi
Zay edecem aklımı

Kaya dibinde kazan
Yârimin adı Hasan
Hasan sana varacam
Parayı çokça kazan

Pencereden bak yârim
Sular gibi ak yârim
Ben haftaya geliyom
İskeleye çık yârim

Karşıda elmalıklar
Suda oynar balıklar
Hiç aklına gelmez mi
O eski sevdalıklar

Pencereden bakıyor
Bana çalım satıyor
Benim yârim yok gibi
Bana cilve yapıyor

İstanbul eğmeleri
Beğenmem değmeleri
Sevdiğim yelek dikmiş
Ben olsam düğmeleri

A benim Gülizar'ım
Sen söyle ben yazarım
Mahkemeye inince
İfadeyi bozarım

Çay akar kuru kuru
Yolum gider aykırı
Hiç elime geçmez mi
Zalim yârin uçkuru

Derede gürgen dalı
Yüklen de gel yukarı
Ben seni kız bilirdim
Sen çıktın koca karı

Karşıda oturanlar
Derdimi artıranlar
Bana teselli verin
Sevdadan kurtulanlar

Sacyak bacak üç bacak
Düşman bize ne yapcak
Sarılalım yatalım
İnce belden bir kucak

Ak mendili atarım
Çamurlara katarım
Senin gibi maymunu
Peşimde oynatırım

Bahçede ala hıyar
Boyu boyuma uyar
Sen benimle oldukça
Sarılmaya kim doyar

Karşıda oturmuştuk
Müşevreler kurmuştuk
Evleneceğiz diye
Ne hülyalar kurmuştuk

Samanlık tepe tepe
Elmas alt'aylık gebe
Beş yüz lira verelim
Çabucak gelsin ebe

Kiraz koydum sepete
Yâr oturur tepede
Sen orada otur dur
Ben gidiyom gurbete

Kayalardan kayarım
Yoktur benim ayarım
Senin gibi uyuzu
Ben adam mı sayarım

Şu derenin armudu
Annen baban var mıydı
Annen baban olaydı
Seni bekâr kor muydu

Sarı saçı darardım
Ben bir güzel arardım
O güzelin yoluna
Mumlar gibi sarardım

Sarı yazma pek parlak
Saçların yumak yumak
Güzel kızın koynunda
Ne hoş olur uyumak

Kunduramı çözeyim
Bağlar mısın sevdiğim
Ben askere gidince
Ağlar mısın sevdiğim

Elmaya bak elmaya
Kırk param yok almaya
Ağzım dilim varmıyor
Yâr sana yalvarmaya

Kayadan atma beni
Çamura katma beni
El sözüne bakıp da
Yakadan atma beni

Gemi geliyor gemi
İnebolu'dan beri
Kız Allah'ı seversen
At başından çemberi

Kayadan indim bugün
Elimde çifte güğüm
Orta boylu yârimi
Nedün gördüm ne bugün

Dam başına ip gerdim
İpekli mendil serdim
Beni seven yârimi
Candan yürekten sevdim

Mendilde koku m' olur
Sevdada uyku m' olur
Sevda başa gelince
Babadan korku m' olur

Karşı çayır otl' olur
Bekâr koynu tatl' olur
Sakallıyanan yatanlar
Aya varmaz dert' olur

Yumurtayı pişirdim
İçine yağ düşürdüm
İki yıllık sevdayı
Sırasına düşürdüm

Sigaramın dumanı
Yoktur yârin imanı
Madem doktor değildin
Neden açtın yarımı

Karanfil oymak oymak
Olur mu yâre doymak
Bize nasip değil mi
Bir yastığa baş koymak

Karşıda kara buyan
Hemen uykudan uyan
İşte ben ölüyorum
Müslüman'san koş inan

Deniz dibinde darı
Bu balı yapan arı
Ben sevdalık çekiyom
Gül benzim ondan sarı

Dağ başında arılık
Gül benzimde sarılık
Eller çift çift gezerken
Bize düştü ayrılık

Deniz kıyısında balık
Okkalıktır okkalık
Dokunma anne bana
Yeter oldu ayrılık

Atım gider yokuşa
Nalı takılır taş
Emine'min şalvarı
Beş yüz elli kuruşa

Karşıda kurdun izi
Düşman ayırdı bizi
Ayıran düşman olsun
Mevlâ'm kavuştur bizi

Yol üstünde durgunum
Ben Mürvet'e vurgunum
Kaldır Mürvet kolunu
Dün akşamdan yorgunum

Ata binen ağadır
Atın başı dağadır
Orta boylu Ayşe kız
Bu türküler sanadır

Ekin ektilim azmasın
Gelen geçen kazmasın
Yâr üstüne yâr sevdim
Allah günah yazmasın

Bahçede oldu hıyar
Boyun boyuma uyar
İkimiz bir boydayız
Ayırmaya kim kıyar

Aya çıktım aymadım
Aydan düştüm ölmedim
Bilmem ne kadar oldu
Ben yârimi görmedim

Ekin ektilim bayıra
Mevlâ'm bizi kayıra
Ben yârimden ayrılmam
Meğer Allah ayıra

Yol üstünde kirazlar
Acı deyip yemezler
Kör olası anneler
Evlen oğlum demezler

Eş güne yâr eş güne
İzin aldım beş güne
Sarılalım yatalım
Annen baban aşkına

Ata binesim geldi
Çayda inesim geldi
Orta boylu yârimi
Yine göresim geldi

Ak duman kara duman
Kalksana yollarımdan
Düştüm gurbet eline
Tutsana kollarımdan

Kara kuş olmaz mısın
Dallara konmaz mısın
On beş kocaya varsan
Sen benim olmaz mısın

Evlerinin önü nane
Kül oldum ben yana yana
Kız seni doğuran ana
Tek bana olsun kaynana

Pencerede eli var
Ne incecik beli var
Oturmuş da ağlıyor
Ben ağlasam yeri var

Doğan ay dulunmaz mı
Bana yâr bulunmaz mı
Benim için ölenin
Namazı kılınmaz mı

Şu dağlar kara yanık
El uyur ben uyanık
Benim gibi yâr var mıdır
Evvelden bağıryanık

Çaya indim ayınan
Bir kınalı tayınan
Yalvarma ağam bana
Ben barınmam kumaylan

Mendil bağladım yandan
Seni severim candan
Keşke vermez olaydım
Ben de bıktım bu candan

Elmayı dilimledim
Sevdayı yeniledim
Bu sevda nasıl sevda
Uykudan benilledim

Mendil aldım direktan
Bir of çektim yürekten
Buna mâni demezler
Ağlamaktır yürekten

Arabayı koşalım
Fındıklıktan aşalım
Sen yağmur ol ben bulut
Yağarken buluşalım

Mendile koydum güller
Ben gidiyom köylüler
Ben gider de gelirim
Annemi kimler eyler

Cide'nin kavakları
Sallanır yaprakları
Gurbetteki yârimin
Çinlesin kulakları

Kayadan indim iniş
Mendilim dolu yemiş
Ben yolladım yememiş
Kendisi yesin demiş

Pencerede durursun
Bana hançer vurursun
Benim gibi garibe
Niye dudak burursun

Kayalardan kayarım
Bulamadım ayarım
Ben bu dertten ölürsem
Kaderime sayarım

Furun üstünde furun
Duyun komşular duyun
Ben o kıza vuruldum
Çaresini siz bulun

Furun üstünde minder
Bülbül kafeste inler
Benim gönlümde sensin
Senin gönlünde kimler

Armudu taşlayalım
Dibinde kışlayalım
Akşam oldu gün battı
Cümbüşe başlayalım

Kaya dibinde yonca
Yaprağında karınca
Anne bana dokunma
Ben yandım kararımca

Ağ buğdayı yuyayım
Sereyim kurutayım
Geçme kapım önünden
Ben seni unutayım

Şu karşının çamları
Eğri bitmiş dalları
Yolları süpürüyor
Kezban kızın şalvarı

Haydi dağa gidelim
Dağda neler edelim
Sen bulut ol ben yağmur
Yağa yağa gidelim

Kayadan indim düze
Şimdi kızlar beş yüze
Beş yüzü veren alır
Vermeyen bekâr kalır

Yağan yağmur dolu mu
Bura tiren yolu mu
Üstümden gölge geçti
Acep yârin kolumu

Karşıdan gelenlere
Gaz koydum fenerlere
Analar kız besliyor
Askerden gelenlere

Mercimekten aşım var
Ne gülmedik başım var
Geri durun muhtarlar
Mahkemede işim var

Dut yedim unut beni
Dut gibi kurut beni
Dut gibi kurutmazsan
Dizinde uyut beni

Pencerede ayansın
Kul olsun da dayansın
Bu sevdanın yoluna
Can olsun da dayansın

Açıl ey bahtım açıl
Durma etrafa saçıl
Haydi vakit kalmadı
Saçlarım oldu kırçıl

Kara koçun boynuzu
Sultan saçın kırmızı
Öte gitme beri gel
Ölçelim boyumuzu

Ekin ekim bir evlek
Dadandı kara leylek
Leylek gitti kız kaldı
Buna dayanmaz yürek

Mendilimi düreyim
Gözyaşını sileyim
Bana yangın mısın bak
Gözlerinden bileyim

Karşıda harar durur
Saçını tarar durur
Kızın gönlü olunca
Oğlanı arar bulur

Kayalar bitişiyor
Keklikler ötüşüyor
Eller yârim dedikçe
Yüreğim tutuşuyor

Damda kürek kırıldı
Kız oğlana vuruldu
Oğlan almam dedikçe
Kız boynuna sarıldı

Kara dutlar kararsın
Ateşimiz kararsın
Sarılalım yatalım
Yâr sen beni ararsın

Tabancam atılmıyor
Bahalı satılmıyor
Bu uzun gecelerde
Yalınız yatılmıyor

Çay indim çay susuz
Çadır kurdum kenarsız
Ellerin yâri gelmiş
Hani bizim hayırsız

Ev üstünde kargalar
Ceviz dalı ırgalar
Bizim köyün kızları
Çifte göbek burgalar

Kara dutun çatalı
Dibi bülbül yatağı
Yastıklar diken oldu
Yârdan ayrı yatalı

Kiremit özü ile
Kim görmüş gözü ile
Ben yârimden vazgeçmem
Düşmanın sözü ile

Avcı yolda iz arar
Turnalar deniz arar
Ceylan susmuş korkudan
Eşini sessiz arar

Evlerinde idare
Sana etmem müdane
Arasam çok bulurum
Senin gibi on tane

Biber ekim harmana
Ne hor baktın yâr bana
Yıkılası dünyada
Bulunmaz mı yâr bana

Ak keçinin ayranı
Bugün kurban bayramı
Ben askere gidiyom
Kızlar yapsın bayramı

Dağlar dağlattı beni
Gören ağlattı beni
Nevri dönmüş şu felek
Çapraz bağlattı beni

Fındık dalda tekleme
Kız fistanın ekleme
Ben gurbete gidince
Gelir diye bekleme

Su gelir akma ile
Taşları kakma ile
İnsan yâre doyar mı
Uzaktan bakma ile

Kara dutlar kararsın
Kız sen beni ararsın
Koynundaki memeler
Ayva gibi sararsın

Öl de hemen öleyim
Çağır derhal geleyim
İçinde hurim yoksa
Cenneti neyleyeyim

Kara tavuk tepeli
Kulakları küpeli
Bana evlen diyorlar
Bu yıl kızlar neşeli

Sağ doğudur sol batı
Altıma çektim atı
Benim bir sevdiğim var
Yüreği taştan katı

Oy olmalı olmalı
Yâre nasıl doymalı
Yâre doydum diyeni
Kara yere koymalı

Düşmedim daha dile
Bitmez çektiğim çile
Benim bir sevdiğim var
Saçları lüle lüle

Karşıda kara tavuk
Attık da vuramadık
Şu dayının kızını
İstedik alamadık

Gidiyorum huyunca
Kalbe ateş koyunca
Yalnız seni sevmişim
Ben hayatım boyunca

Çok görülmüştür gezen
Birbirini hep süzen
Çıkmadı şu dünyada
Aşkın sırrını çözen

İncecik duman tüter
Mecnun'dan oldum beter
Yâr yâre kavuşunca
Engel orada biter

Kürküm uzun beli dar
Beni koyup giden yâr
Evvel böyle değildin
Seni bir öğreten var

Karınca toplar darı
Bal yapar durmaz arı
Sen de bunlara bakıp
İbret alsana karı

Sıra sıra kavaklar
Yere düşer yapraklar
Selâm söyleyin yâre
Ayıptır böyle lâflar

Öküzüm ala bacak
Kayadan yulanacak
A benim anneciğim
Bizim işler ne olacak

Gökte yıldız ellidir
Ellisi de bellidir
On beşine giren kız
Çenesinden bellidir

Gökte yıldız milinen
Köçek oynar zilinen
Şenpazar'ın kızları
Adam eyler dilinen

Semada solgun bir ay
Artemis elinde yay
Dik kayalar buz tutmuş
Sanki billûrdan saray

Nasıl kıydın ceylana
Boyadın kızıl kana
Yavrusundan ayrılmış
Ağlıyor yana yana

Kolumda bazım ağlar
Ardımda tazım ağlar
Salın tutmayın beni
Sılamda kuzum ağlar

Dağlarda keklik uçar
Gözleri ateş saçar
Benim sevdiğim kızlar
Nedendir benden kaçar

Öküzüm ala bacak
Devlet asker alacak
Herkes asker olunca
Kızlar kime kalacak

Çalı dibi çimendir
Bugün hava serindir
Güzellerin içinde
Kara gözlüm benimdir

Kara tavuk tepeli
Kulakları küpeli
Bana evlen diyorlar
Şimdi kızlar şüpelî

Elmayı dile dile
Kamayı sile sile
Yedi mendil çürüttüm
Gözyaşı sile sile

Başında kara başlık
Kalk gidelim kardeşlik
Sorması ayıp değil
Var mı cebinde harçlık

İki tahta kakarız
Arasından bakarız
Bize derler üç güzel
Biz adamı yakarız

**ŞU
KISKANÇLIĞI
NE
YAPMALI?
(Şenpazar)**

Elmayı tekerledim
Üstünü şekerledim
Baktım yârim değilmiş
Yolları dikenledim

Karşıda gördüm seni
Boyundan bildim seni
Kıyıp da sevmeyken
Ellere verdim seni

Kayalar yarılmasın
Yâr bana darılmasın
Yâr bana darılıp da
Ellere sarılmasın

Arabayı koşalım
Şu tepeden aşalım
Sen yağmur ol ben bulut
Yağarken kavuşalım

Dağ başında arılık
Gül benzimde sarılık
Eller çift çift gezerken
Bize düştü ayrılık

Yol üstünde mezar var
Ağam sende nazar var
Kendini güzel sanma
Senden nice güzel var

Çaya indim çay tuttu
Yâr yüzüme gün tuttu
Yârim ata binerken
Özengiye kim tuttu

Penceresi sırmalı
Yârsiz nasıl durmalı
Yârsiz duran kızları
Tabancayla vurmali

Yokuşta yorulmuşsun
Sen bana vurulmuşsun
Duyurma dedim sana
Aleme duyurmuşsun

Gökten fener iniyor
Fırıl fırıl dönüyor
Ateş misin a yârim
Herkes sana yanıyor

Penceresi perdeli
Perdeyi indirmeli
O yâr ile gezeni
Vurunca öldürmeli

Atın belinde eğer
Yârim entari giyer
Çıkma sergi başına
Boyuna nazar değer

Kara gözlüm nerdesin
Gül altında perdesin
Senden vazgeçtim sanma
Gözüm görmez yerdesin

Dama indim oy başım
Kızlar benim yoldaşım
Hepsi gitti kocaya
Vay benim garip başım

Yol üstünde hurmayım
Boynu bükük durmayım
Ben burada yanarken
Seni orda kor muyum

SEVDANIN İNCE GÜLÜ MÂNİLER

(Şenpazar)

Ay doğar tekerlenir
Al yanak şekerlenir
Benim şu garip yârim
Sarmadan fikirlenir

Kayalar yarılmasın
Yâr bana darılmasın
Bir nispet yapmak için
Ellere sarılmasın

Sarı tavuk tepelidir
Kulakları küpelidir
Her gördüğünü yâr sanma
Hepsi benden şüphelidir

Küpeli çıksın küpeli
Hangisi bilmem benimki
Sen yârini bildirirsen
Ötekisi de benimki

Karşıda ala yılan
Gözleri civan civan
Beni yârdan ayıran
Sürünsün divan divan

Şu giden kimin oğlu
Cepleri şeker dolu
Dönüp dönüp bakıyor
Sanki padişah oğlu

Elmayı tekerledim
İçini şekerledim
Baktım zalim geliyor
Etrafı dikenledim

Dorukta çarık gibi
Yanıyom koruk gibi
Peşimde dönüp durma
Delirmiş tavuk gibi

Bir küçücük karınca
Uğraşır kararınca
Düğün bayram ederim
Yâr yanına varınca

Karşıdan atlı geçti
Üç güzel baktı geçti
İkisi şöyle böyle
Birisı yaktı geçti

İğneye iplik takmalı
Mıkdar kızını satmalı
Mıkdar kızını satmazsa
Tez mıkdarlıktan atmalı

Mendili serdim taşa
Vurgunum göze kaşa
Bugün beni güldürdün
Sevdiğim binler yaşa

Dağdan indi kuzular
Karalandı yazılar
Bilmem şu gamlı gönlüm
Seni neden arzular

Kaya dibinde tavşan
A benim çakır Anşa'm
Ben Anşa'mdan geçemem
Geliver ahşam ahşam

Bahar ayı tez geçer
Kız pınardan su içer
Kanun böyle kurulmuş
Ana kızından geçer

Oy sandığı çakalım
Yeşil boya çalalım
Demin mâni atardık
Şimdi neler yapalım

Su gelir deste gider
Ayrılır dosta gider
Yıkılası gurbete
Sağ gelen hasta gider

Yolda buldum bir para
Kırk paradır kırk para
Allah belâni versin
Ayakların kapkara

Mendilim dalda kaldı
Gözlerim yolda kaldı
Yıkılası şu gurbet
Sevdiğim nerde kaldı

Gece geçtim duydun mu
Sevdiğim uyudun mu
Benim sana yandığım
Anana duyurdun mu

Kızın adı Münevver
Merdivenden iniver
Dünürçüler gelince
Yaşım ufak deyiver

İnce yağmur yağar mı
Yerler suya kanar mı
Sevdiğimin yüreği
Benim gibi yanar mı

Doruktan aşan gelin
Al yeşil kuşan gelin
Sevdiğin senden çirkin
Gayret et boşan gelin

Ceylan akşam olacak
Gönle korku dolacak
Ay doğmadan kaç da gel
Avcı seni bulacak

Ceylan inmiş bak suya
Avcı yatmış pusuya
Güzel nazlı ceylanım
Tanrı'm seni koruya

MÂNİ ÜSTÜNE SON SÖZLER

Bir bakıma mâniler; yaşadığımız, kâh sevdiğimiz, kâh üzüldüğümüz, katlanmaya şöyle veya böyle mecbur olduğumuz günlük hayatımızın özetidir. Örneklediğimiz hemen bütün mânilerde gerçek hayat hikâyeleri gizlenmiş gibidir.

Keten gömlek, kesme kâhkül, yeşil sandık, nişan çevresi (mendil), dalda süzülen yemiş, al yemeni, bisiklet, bekâr gezmenin horlanışı, kara kedi, keklik eti, kara toprak, marul don (şalvar), baş kesmek, sahan (tabak), cadı kaynana, kulak çınlaması, hasır (sazdan yapılma, kilim yerine kullanılan yaygı), kusurunu sormak, kuyuya bakır salmak, kara gözlülere yanmak, askere yazılmak, gurbet, yaprak gibi kurumak, ağzı dili kurumak, düşmanın çatlatılması, üzüm, elma, armut, bağ, nar, kavun, kayısı, kara dut, tütün, beter olmak, Allah'tan ölüm istemek, derde sokmak, nazar, nazara uğratmak, tütün paketi, kızı (sevdiğini) almayı ahdetmek, iki gözü kör olmak, terlik, mezarı ateş olmak, hatırı olmamak, Nazilli basması, dar köy yolu, sevda hastası, minare, ellerin aldığı yâr, eline gül vermek, vefasız yâr, eldeki kına, hardal, gül, kahır çekmek, serçe, gâvur oynaşlı gelin, turşu, sandal, boynu bükülmek, altın diş, işve (naz), tütün dikmek, suyun karnış gibi akması, turfanda yemiş ve sabır “**Söke**”; sazağa ekilen ekin, taşınan kızak, kaya dibindeki tavşan, canı cümbüş istemek, mercimek, dalları yerde erikler, topuz çıkararı arpalar, çıra kesmek, kuz yer, buz, damda kırılan kürek, kiraz, karaağaç, kuma

(ikinci eş, diğerinin üstüne varan), keten gömlek, sayvan, iskele, gurbete gitmek, sarı yazma, samanlık, gürgen dalını yüklenip gelmek, çember, geçip giden gemi, çifte güğüm, kokulu mendil, denizde balık, yokuşa sürülen at, ak duman (sis), kurt, evlerin önündeki nane, mendile konan güller, kaya diplerindeki yoncalar, kınalı taylar, fındıklıklar, cevizler, kargalar, turnalar, ceylanlar, harmana ekilen biber, ala bacaklı öküzler, zilli köçekler, avcılar, tazılar, pınardan içilen su, ince ince yağın yağmurlar “**Şenpazar**” gibi söz, kavram ve deyimlerde, yaşadığımız günlük hayat izlerini görüyoruz.

Mâniler, belki de ayakta kalabilmek, hükümlerini daha uzun zaman sürdürebilmek için, mâniciler tarafından, basit kelime oyunları ile, anlam kaydırmalarıyla devamlı olarak işlene gelmektedirler. Aşağıdaki mânilerin çeşitli varyantları, bu görüşümüzü doğrulayan örneklerdir:

1.	Karanfilin moruna Ölüyorum yoluna Bu kadar sevda m'olur Keratanın oğluna	Karanfilin moruna Ölüyorum yoluna Bu kadar sevda olmaz O kahpenin kızına
	Karanfilin moruna Yanıyorum yoluna Ahr koynuna beni Varsam elin oğluna	Karanfilin moruna Ölüyorum yoluna Ben bir köylü kızayım Varmam şehir oğluna
2.	Karanfilim mor açtı Saksıları dolaştı Sen benimsin ben senin Falcı böyle fal açtı	Karanfilim mor açtı Saksılar doldu taştı Sevdiğimi görünce Ayaklarım dolaştı

Karanfilim mor açtı
Saksıları dolaştı
Komşu haberin olsun
Kızın benimle kaçtı

3.

Karşıda kara kedi	Karşıda kara kedi
Ağzında keklük eti	Ağzında leylek eti
Ayşe benim olmazsa	O yâr benim olmazsa
Yakarım memleketi	Yıkarım memleketi

4.

Bahçede ala hıyar	Bahçede oldu hıyar
Boyu boyuma uyar	Boyun boyuma uyar
Sen benimle oldukça	İkimiz bir boydayız
Sarılmaya kim doyar	Ayrılmaya kim kıyar

Ölçüsü sekizli olan mânilerde de bir ağırlık, bir burukluk var. Yedili mânilerde gördüğümüz kıvraklık ve söyleyiş kolaylığı bu mânilerde görülüyor. Bu durum, şüphesiz kullanılan ölçüden ile-ri geliyor.

Evlerinin önü nane	Yılanlar çıktı kovuktan
Kül oldum ben yana yana	Su içiyorlar oluktan
Kız seni doğurun ana	Gel sarılalım yatalım
Tek bana olsun kaynana	Gâvur musun be Müslüman

Kırık dökük bir sazım var	Bul bakalım nelerim var
Anlayana çok nazım var	Şeker şerbet dillerim var
Gayrı bıktım yalnızlıktan	Bir küçük nazlı çiçeğim
Bir küçücük niyazım var	Derilecek güllerim var

Halkın tutup benimsediği ve çok sevdiği bu tarz, bizim türkülerimize etki götürmüştür. “Uyan Ali’**m**, nazlı yârim” türküsünün kavuştağı, aslında bir mâniden başka ne-dir? Okuyunca bunu siz de göreceksiniz.

Anbarın kolundayım
Yaylanın yolundayım
Anne bana dokunma
Ben yârin yolundayım

Uyan Ali’**m**, nazlı yârim (Kastamonu)

Aydın’da çok sevilen ve daima söylene gelen “Yörük Ali” türküsünün bentleri de mâni tarzında kafiyelenmiştir.

Cepkenimin kolları
Parılıyor pulları
Yörük Ali geliyor
Açıl Aydın yolları

Mâni tarzını, onun halk tarafından çok beğenilmesini, her toplulukta söylenmesini dikkate alan divan şairleri de, yazdıkları “tuyug” veya “rubâî”lerde kendilerine örnek almışlardır. XIV. Yüzyıl şairlerinden Kadı Burhaneddin’in başlattığı tuyuğ’un mâniden farkı, sadece veznedir. Tuyuğ olsun, rubâî olsun, bu iki şekilde de kullanılan vezin, aruzdur. Aşağıda tarzın başlatıcısından alınan bir tuyuğ örneği göreceksiniz:

Özünü eşşeyh gören serdâr olur
Enelhak dâva kılan berdâr olur
Er oldur, Hak yoluna baş oynaya
Döşekte ölen yiğit murdâr olur

XVII. Yüzyıl şairlerinden Azmizâde Hâleti’nin örnek olarak aldığımız rubâî’inde de, aynı kafiyeleniş tarzını görmekteyiz:

Mahzûn oluruz kaçan ki dilşâd olsak
Viran kalırız eğer ki âbâd olsak

**Ol murg-ı cefâperver-i aşkız biz kim
Dâme düşeriz kafesten âzâd olsak**

Yaptığımız derlemeler sonunda, iki bölgenin de mânilerinden çok azının birbirlerine benzediğini gördük. Böyle mâniler, bir bölgeden diğerine, bazı taşıyıcılar tarafından aktarılmış olmalıdır.

(Söke)

Mâniyi tekerledim
Üstünü şekerledim
Yârim gelecek diye
Yolları gözetledim

Pencereden bakarsın
Halka şeker atarsın
Benim yârim yok gibi
Bana çalım satarsın

Merdiven bassak bassak
Çıkma yukarı yassak
Ankara'dan tel gelmiş
Kızlara koca yassak

(Şenpazar)

Elmayı tekerledim
İçini şekerledim
Baktım zalim geliyor
Yolları dikenledim

Pencereden bakıyor
Bana çalım satıyor
Benim yârim yok gibi
Bana cilve yapıyor

Merdiven basak basak
Çıkma yukarı yasak
Ankara'dan tel gelmiş
Turnam türküsü yasak

Hangileri daha güzel? Konumuz bu değil. Sözün özünü toparlamak istiyorum. Aslında mâniler, her an patlamaya hazır, küçük küçük birer fikir dinamitleridirler.

BİR DEMET DERLEME: ŞENPAZAR BİLMECELERİ

Sarı öküz yattı kalkmaz,
Gökmen öküz gitti gelmez.

❖ ATEŞ

Dam üstünde kalaylı tas.

❖ AY

Gece boş, gündüz dolu.

❖ AYAKKABI

Küçücük mezar, dünyayı gezer.

❖ AYAKKABI

Bağlarım yürür, çözerim durur.

❖ AYAKKABI

Sarıdır sarkar, düşerim diye korkar.

❖ AYVA

Kızıl tavuk dalda durur.

❖ AYVA

Tıkır tıkır gider, metelik gibi iz eder.

❖ BASTON

Yedi delikli tokmak,

Bunu bilmeyen ahmak.

❖ BAŞ

Takır takır takralar,

İçinde akrabalar.

❖ BEŞİK

Dal üstünde kilitli sandık.

❖ CEVİZ

Kıllı ağzını açtı,

Çıplak içine kaçtı.

❖ ÇORAP

Beş ustam var. Hiçbir yonga düşürmeden bir ev yaparlar.

❖ ÇORAP ŞİŞLERİ

Fıldırı fıştı, kayadan uçtu.

❖ DEĞİRMEN

Pırıl pırıl uçar, aka aka saçar.

❖ DEĞİRMEN

Hor hor hor usta,

Oturur kafeste.

Yem yer su içmez,

O da ayrı bir usta.

❖ DEĞİRMEN

Burdan baktım bambayır, yanına vardım dümdüz.

❖ DENİZ

Lop lop ayaklı küçücük kulaklı.

❖ DEVE

Biz biz biz idik

Otuz iki kız idik

Ezildik büzüldük

İki duvara dizildik.

❖ DİŞ

Burdan baktım bir çok, yanına vardım hiç yok.

❖ DUMAN

Kar gibi beyaz, buz gibi ayaz.

❖ DONDURMA

Sekiz ayak iki baş,

Üstü tahta altı taş.

❖ DÖVEN, İKİ HAYVAN, BİR İNSAN, BİR ÖVEN-

DİRE

Altı çakıl, üstü hatıl. On ayak, bir dayak.

❖ DÖVEN

Ne camı var, ne kanı

Beş tanedir parmağı.

❖ ELDİVEN

Karşıdan baktım yamur yumur

Yanına vardım kitli demir.

❖ ESKİ MEZAR

Bir atım var mihriban

Gözü suda her zaman

Arpa, saman istemez

Gece gündüz kişnemez.

❖ GEMİ

Ben giderim o gider. Kalbur kadar iz eder.

❖ GİYLE (Karda yürümek için giyilen özel pa-

buç)

Mavi atlas, iğne batmaz, makas kesmez, terzi dikmez.

❖ GÖKYÜZÜ

Ben giderim o gider, yanımda tin tin eder.

❖ GÖLGE

İkicik pencerem var

Bakıp durur her yere.

Göz koydu, göz üstüne

Bilin bakalım bu ne?

❖ GÖZLÜK

Üç yüz atmış beş leylek, elli iki yuvası, on iki yumurtası.

❖ GÜN, AY, HAFTA

Çıt demeden dağlara düşer.

❖ GÜNEŞ

Saçağı gökte, dalları yerde.

❖ GÜNEŞ

Şıp demeden çalıya düştü.

❖ GÜNEŞ

Benim bir dedem var, sakalları etten. Şimdi gelir görürsünüz, güle güle ölürsünüz.

❖ HİNDİ

Pat pat ayaklı, kırmızı duvaklı. Sarı fesli, güzel sesli.

❖ HOROZ

Abdestsiz ezan okur, nikâhsız karı kullanır.

❖ HOROZ

İçi bitli, dışı kitli.

❖ İNCİR

Sabahleyin dört ayak

Öğleyin iki ayak

Akşamleyin üç ayak.

❖ (BEBEK, GENÇ, İHTİYAR = İNSAN)

Tren geldi is dedi, param düştü tan dedi, arkadaşım sen bunu bul dedi.

❖ İSTANBUL

Burdan atladi, öteye yumurtladi.

❖ KABAK

Avludan atlar, yollara yumurtlar.

❖ KABAK

Allah yapar yapısını, demir açar kapısını.

❖ KABAK

Avludan atladi, kaz yumurtladi.

❖ KABAK

İçi taş, dışı taş, ha dolaş, ha dolaş.

❖ KÂBE

Benim bir gelinim var, her gelenin elini öper.

❖ KAPI

Uzaktan baktım bir taş, yanına vardım dört ayak, bir baş.

❖ KAPLUMBAGA

Gökten elendi

Yere döşendi

Zengin beğendi

Fakir gücendi.

❖ KAR

Havada uçar, kanadı yok. Şekere benzer, tadı yok.

❖ KAR

Benim bir yorganım var, çaydan gayrısını kaplar.

❖ KAR

Benim bir yorganım var; her yerleri örter de ırmakları örtemez.

❖ KAR

Tavanda bir beyaz yorganım var, nedir bil?

❖ KAR

Uzaktan hiç yok, yanına vardım birçok.

❖ KARINCA

Allah yapar yapısını, bıçak açar kapısını.

❖ KARPUZ

Gel leylim, git leylim, ayaküstü dur leylim.

❖ KARPUZ

Bıldırım kanadını kaşır, bulduğunu bana taşır.

❖ KAŞIK

Dağdan gelir seke seke

Kara üzüm döke döke.

❖ KEÇİ

Derede tin tin, tepede tin tin, etsiz, kemiksiz.

❖ KELEBEK

Dışı kazan karası, içi altın parası.

❖ KESTANE

Dışı bitli, içi kitli.

❖ KESTANE

Hey ne idim, ne idim

Samur kürklü bey idim.

Felek beni taşladı,

Kızgın külde haşladı.

❖ KESTANE

Dışı kazan karası, içi peynir yuvası.

❖ KESTANE

İçi peynir parası, dışı kazan karası.

❖ KESTANE

Yolda gider tokmacık, dört ayaklı çizmecik.

❖ KİRPİ

Kuru attım, yaş çıktı.

❖ KOVA

Etten kantar, altın tartar.

❖ KULAK

Bir höyükte iki kaşık, çatırtıya alıştık.

❖ KULAKLAR

Küçücük bir yavrum var,

Ne versen hemen yutar.

Küçücük bir ağzı var,

Doyunca geri atar.

❖ KUMBARA

Oturmuş bakla satar, eğilmiş sana bakar.

❖ KURBAĞA

Sende yok, bende yok.

Dağda yok, taşta yok.

Dünyada hiç yok.

❖ KUŞ SÜTÜ

Yol üstünde bağlı bohça.

❖ LAHANA

Kat kat döşek, bunu bilmeyen eşek.

❖ LAHANA

Burdan attım iğneyi, döndü dolaştı dünyayı.

❖ MEKTUP

Yer altında kitli sandık.

❖ MEZAR

Hanım içerde, saçları dışarda.

❖ MISIR

Mini mini fincan, içi dolu mercan.

❖ NAR

Dağdan gelir dak gibi

Kolları var budak gibi

Eğilir bir su içer

Bağırır oğlak gibi.

❖ NARGİLE

Dere tepe, çingilli küpe.

❖ NOHUT

Elden ele, belden bele. Bunu bilmeyen kertenkele.

❖ PARA

Zenginin elinde, fakirin dilinde.

❖ PARA

Kapı ardına sac koydum. El alemi aç koydum.

❖ RAMAZAN

Gece gündüz durmadan

Çalışır yorulmadan

Tik tak diye sesi var

Yapamaz çalışmadan.

❖ SAAT

Kapıdan geçtim hay ettim. Bir elmayı kırk kişiye pay ettim.

❖ SELÂM

Basamak basamak yapısı, göğşe kadar kapısı.

❖ SEPET

Karşıdan baktım: Birçok.

Yanına vardım: Hiç yok.

❖ SİS

Küçücükten bir kaz, boynu bir karıştan az, annenin önüne koyarsan; hem tanbura çalar, hem de saz.

❖ SU

Yolda gider yolcu değil

Ağaca çıkar insan değil

Yazı yazar kâtip değil

Semeri var, eşek değil.

❖ SÜMÜKLÜBÖCEK

Yer altında gümüşlü tas.

❖ ŞALGAM

İki direk üzerinde bin kiremit.

❖ TAVUKLAR

Benim iki kızım var: Biri oturur, biri kalkar. İkisi de yük taşır.

❖ TERAZİ

Dışı var, içi yok. Dayak yer, suçu yok.

❖ TOP

Dağdan gelir takır takır. Ayakları demir bakar.

❖ TREN

Sıra sıra odalar, birbirini kovalar.

❖ TREN

Gider gider yol alır.

Yük üstüne yük alır.

❖ TREN

Alaca mezar, kurnacı gezer.

❖ TÜFEK

Karşıdan baktım at gibi,

Yanına geldim dağ gibi.

Etekleri buz tutmuş,

Kuzulu kurban gibi.

❖ VAPUR

Kırda yağlı kayış yatar.

❖ YILAN

Evin üstünde bir kalbur ceviz.

❖ YILDIZ

Dam üstüne darı saçtım.

Sayamadım eve kaçtım.

❖ YILDIZ

Ev üstünde bitli yorgan.

❖ YILDIZ

Biz biz idik.

Yüz bin kız idik.

Gece oldu dizildik.

Sabah oldu silindik.

❖ YILDIZ

Ağzı yok, karnı tok.

❖ YUMURTA

Benim bir gölüm var: İçinde iki türlü suyum var.

❖ YUMURTA

Pişirirsen taş olur, pişirmezsene kuş olur.

❖ YUMURTA

TÜRK ZEKÂSININ KIVRAKLIĞI

Sergilediğimiz örneklerden anlaşılacağı gibi, zengin bir edebiyatın çocuklarıyız. Bu zenginlik, dünden bu güne, yaşadığımız hayat tarzının **sözlü veya yazılı edebiyatımıza yansımaları**, onlarda dal budak salarak boy atması, işlene, söylene gelişmesinden doğmuştur. Bir bakıma, millî hayatımızın her dönemi, yurt tuttuğumuz topraklarda oluşturduğumuz folklor ürünlerine, olanca gücüyle sinmiştir. Bu sınıfta; **ortaya çıkma ve zamana kafa tutma** da vardır. Böylece yıllardır üzerinde yaşadığımız topraklar, yurt bildiğimiz eller, vatanlaşmıştır.

Sözün özü, milletimizin bütün hünerini, zekiliğini, bilene gizleme yeteneğini, söz söylemedeki ustalığını, ortak düşünüş inceliğini görebildiğimiz, fakat henüz ülkemizde bu vadiye yapılan plânlı ve geniş bir çalışmayı görememekten de üzüldüğümüz, edebiyat ürünlerimizden bir başkası, "**bilmece**"lerimizdir.

Hiç şüphesiz, millî kimliğimizin bir yönünü de, Türk zekâsının kıvraklığını, bilmecelerimizde bulmaktayız. Güzel söz söyleme sanatının sırrına eren atalarımız, destan, türkü, mâni derken, sırlı söz söyleyebilmeyi de başarmışlardır. Ve bu konuda da hiç zorlanmamışlar, **sehl-i mümteni** örneklerinin de en çarpıcılarını, günlük hayatımızdan aldıkları eşyalarla bize ulaştırmışlardır. Söyleyişteki, soruştaki basitlik, kolay gibi görünse bile, -yapma bilmece-lerin ne kadar ömürsüz olduğunu hep biliriz- işin içine daldığımızda, bunun hiç de öyle olmadığını görürüz. Ay'ı, şu örnektekinden daha basit, daha çarpıcı bir üslupla nasıl anlatabiliriz?

"Gökte açık pencere, kalaylı bir tencere."

Bu, manzum söyleyiş özelliklerini de peşinde taşıyan, o zamandan bu zamana getirebilen bilmecede, neler var, neler yok, değil mi? Gerçekten de ay, dolunay haline geldiğinde, kolayla bir tencereye benzemiyor mu? Gerçekten de ay, bu durumda iken, bizi kuşatan göğün, açık penceresi gibi durmuyor mu?

Biz, yukarıdaki bilmeceleri, 1971 yılının Aralık ayında, ilk öğrencilerimizin gayretiyle, ilk ağızlara kadar giderek, Kastamonu'nun Şenpazar ilçesinden derledik. Burada, bu öğrencilerimi anmadan geçemeyeceğim. Çünkü, yukarıdaki bilmecelerin asıl sahipleri onlardır: Bayram Özkan, Hüseyin Ay, Mehmet Eryılmaz, Cemal Çelik, Hikmet Gün, Gönül Coşkun, Mustafa Kurban, Mehmet Doğmuş, Ali Çağdaş, Ahmet Özer, Muharrem Boğazkaya, Recep Gündođan, A. Rıza Coşkun, Hüseyin Bekirođlu, Nükhet Yıldız, Cemalettin Şen, Kemal Öğretici, Mustafa Özşiray, Cemal Doğmuş, Recep Gök, Ferhat Cin, M. Kazım Eryılmaz, Osman Uđur, Mehmet Seçkin, Tuncer Coşkun, Hüseyin Kaya, Müyesser Ertem ve Ziya Kılıç.

Derlenen bu bilmecelerden, belki birkaçı, diğer bölgelerimizde de aynen tekrarlanmaktadır. Bu, neyi değiştirir ki? Varsın, cümle bilmecelerimiz, bütün bölgelerimizde bilinsin, sorulsun, cevaplandırılsın. Bizim de asıl amacımız, budur. Yoksa, bin bir emekle derlediğimiz, karşılıklarını da alfabetik sıraya göre dizdiğimiz bu bilmecelerin hiçbirini, yayınlama, gün ışığına çıkarma yoluna gitmezdik. Ama, buna gönlümüz razı olmadı. Daima onu bilir, onu söylerim: **Vatan, biraz da kültür demektir.**

Bu bilmecelerde, **yaşanılan çevrenin derin etkilerini** görüyoruz. Bu çevrede, sık sık görülen ceviz, değirmen, güneş, deniz, sis, kar, tüfek, ayva, nar gibi kavramların yanında, kendisinden korkulan veya sırrına ulaşlamayan bazı varlıklar, “yılan, kuş sütü” gibi, bu bilmecelere de etki götürmüşlerdir. Günlük

hayatın güçlükleri, merakları, sevinçleri, velhasıl her şeyi, bu bilmecelerde gizlidir.

Ülkemizin hemen her yerinde, ufak tefek değişikliklerle söylene gelen bilmeceler için, “**mesel, metel, masal, tapmaca, bulmaca, bildirmece**” gibi terimler kullanılmaktadır.

Şükrü Elçin; yayınladığı, TÜRK BİLMECELERİ (1000 Temel Eser, 1970) adlı kitabında, bilmeceyi; “**Tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hadiseleri; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı; akıl, zekâ ve güzellik nevinden mücerret kavramlarla dinî konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde, yakın-uzak münasebetler ve çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir.**” diye tanımlarken, Pertev N. Boratav ve İlhan Başgöz, birlikte yazdıkları “**Türk Halk Bilmeceleri**”¹ başlıklı yazılarında bilmeceler için; “**Bilmece, çözüm bekleyen küçük bir sorunun, kalıplaşmış şiirsel bir şekilde ifadesinden meydana gelen bir sözlü edebiyat türüdür.**” demektedirler.

Bu tarifleri, yukarıdaki örneklerle beraber, daha sonra göreceğimiz “*Söke’de Söylenen Bilmeceler*”deki örnekler de doğrulamaktadır.

Hemen her toplulukta, bilmeceyi soran kişi, şayet sordunun karşılığını alamazsa, cevabı vermek için, önce çeşitli isteklerde bulunur. İsteklerini aldıçça, istedikleri karşılığında cevabı verir. Olmazsa korkutur veya beddua eder. Buna, “**cezalandırma**” denir. Bu da, şu şekildeki sözlerle yapılır:

“**Ya bunu bileceksin, ya on iki güzel vereceksin.**”

“**Bilen bilsin, bilmeyen on köyün camisini versin.**”

“**Ya bunu bileceksin, ya bu gece öleceksin.**”

“**Bilen bilsin, bilmeyen asılsın ölsün!**”

Bazen de karşıda güç durumda kalan, meselin cevabını veremeyen kızdırılır:

**“Yemiş yaprağı kart kart,
Ağızına edeyim cart cart!”**

Öyle veya böyle! Bizim öz malımız olan bilmecelerimiz, her şeyiyle çok, çok güzeldir.

Ne yapıp etmeli, onlardan da, bütün alanlarda faydalanma yollarını bulmalıyız.

SÖKE'DE SÖYLENEN BİLMECELER

❖ Dağdan gelir dak gibi
Kolları budak gibi
Eğilir bir su içer
Bögürür oğlak gibi

1. ARABA

❖ Canlı kaçır, cansız kaçır.

2. AT ARABASI

❖ Oğlu, babasından büyük.

3. ATEŞ, DUMAN

❖ Minmin minare

Dibi kenare
Yüz bin çiçek
Bir tek lâle

4. AY, YILDIZLAR

❖ Ufacık mezar

Dünyayı gezer

5. AYAKKABI

❖ Uzun oluk

Dibi delik

6. BACA

❖ Dağa gider seslenir

Eve gelir yaslanır

7. BALTA

❖ Benim bir kızım var

Gelen geçen öper

8. BARDAK

❖ Uzundur, huysuzdur, tüsüzdür.

9. BİBER

- ❖ Ey bulutlar bulutlar
Yusuf'u yedi kurtlar
Ben bir şekil kuş gördüm
Tepesinden yumurtlar
10. BUĞDAY
❖ Kolu var, ayağı yok
Karnı yarık, canı yok
11. CEKET
❖ İki duvar arası
Üçtür abdest arası
12. ÇEĞİRGE
❖ Alçacık dallı
Yemesi ballı
13. ÇİLEK
❖ Elle beni, belle beni
Selelerde bekle beni
Biricik dudu kuşuyum
Şeker ile besle beni
14. ÇİLEK
❖ Karşıdan gördüm yeşil türbe
Yanına gittim ettim tövbe
15. DALGAN
❖ Yaramaz damda oynar.
Oynama derim, yine oynar.
16. DOLU
❖ Kabukludur ceviz değil
Kabarıktır peynir değil
Yemeden duramazsın
Bilinmesi güç değil
17. EKMEK
❖ Değneğin ucu yemiş
Onu yiyen ölmemiş
Ramazanda yemiş de
Orucu bozulmamış

18. FALAKA
❖ Bizim evde deli var
Tepesinde gülü var
19. GAZ LÂMBASI
❖ Kırmızıdan rengi var
Tarlalarda dengi var
Kırların tek gelini
Rüzgâr sallar belini
20. GELİNCİK
❖ Hacca giden hacıdır
Gitmeyen duacıdır
Dal verir, meyve vermez
O neyin ağacıdır?
21. GEYİK
❖ Mavi atlas, iğne batmaz
Terzi biçmez, makas kesmez
22. GÖKYÜZÜ
❖ Benim bir pencerem var
Etrafi etten duvar
Gece olur kaparım
Gündüz olur açarım
23. GÖZ
❖ Baharı haber verir
Bülbüle neşe verir
Her renk elbise giyer
Bahçelere şan verir
24. GÜL
❖ İstanbul'da ay doğdu
Aşık aşığa kavuştu
Annesi beşikte iken
Kızının kızı doğdu
25. GÜL
❖ Alaca bulaca, attım yamaca.
26. GÜNEŞ

- ❖ Kapının arkasına yoğurt döküldü
Sildim süpürdüm çıkmadı
27. GÜNEŞ
❖ Yere değer paslanmaz
Suya düşer ıslanmaz
28. GÜNEŞ
❖ Dağım var taşım yok
Köyüm var damım yok
Bir kağıt parçasıyım
Irmağım var suyum yok
29. HARİTA
❖ Denizli'nin hocasıyım
Bir sarığım var al kandan
Vakitsiz ezan okudum
Bilmedim kible ne yanda
30. HOROZ
❖ Tel tel olur kadayıf
Bizim hanım çok zayıf
Bir kusuru daha var
Bak bir gözü de kayıp
31. İĞNE
❖ Dağa gider dürülür
Eve gelir serilir
32. İP
❖ Dam ardında büklüm hoca.
33. KABAK
❖ Tarla beyaz, tohum kara
El eker, dil biçer
34. KAĞIT, KALEM, YAZMAK, OKUMAK
❖ Üstü taş, altı taş
İçinde dört ayak bir baş
35. KAPLUMBAĞA
❖ Bir yorganım var;
Her şeyi örter

- Dereyi örtmez
36. KAR
❖ Yeşil ceketli
Kırmızı göbekli
Siyah düğmeli
37. KARPUZ
❖ Allah yapar yapısını
Bıçak açar kapısını
38. KARPUZ
❖ Teptim tekerlendi
Tuttum şekerlendi
Bal ile badem
Bir güzel âlem
39. KAVUN
❖ Dışı kazan karası
İçi peynir mayası
40. KESTANE
❖ Sıra sıra develer
Birbirini geveler
41. KİREMİT
❖ Üstü pamuk, biçilir
Altı çeşme, içilir
42. KOYUN
❖ Eti yok derisi var,
Canı yok nefesi var.
43. KÖRÜK
❖ Bir oğlum var etten
Bacakları metten
Şimdi gelir görürsün
Güle güle ölürsün
44. KURBAĞA
❖ Bir göbekli kızım var
Kat kat da çeyizi var
45. LAHANA

- ❖Ufacık fiçıcık
İçi dolu turşucuk
46. LİMON
❖İstanbul'dan gemi gelir
Gemi içi kutu dolu
Kutu içi kağıt dolu
Kağıt içi boncuk dolu
47. NAR
❖Hanım uyandı
Cama dayandı
Camlar kırıldı
Kana boyandı
48. NAR
❖Yer altında sakallı dede.
49. PIRASA
❖Ben giderim o gider
Önümde tin tin eder
50. SAKAL
❖Bir oradaysa bir burada
Bir baktık kapı arkasında
51. SÜPÜRGE
❖Başı topuz, saçı otuz.
52. SÜPÜRGE
❖Çat burda, çat şurda
Çat kapı arkasında
53. SÜPÜRGE
❖Bir ağacı oymuşlar
İçine ses koymuşlar
Yalan yanlış söylemiş
Kulağını burkmuşlar
54. UD
❖Yer altında yağlı kayış.
55. YILAN
❖Ufacık mermer taşı

- İçinde beyler aş
Pişirirsen aş olur
Pişirmezsene kuş olur
56. YUMURTA
❖Dal üstünde
Kara Fatma
57. ZEYTİN
❖Dışı katık
İçi kütük
58. ZEYTİN

HALK İNANÇLARINDAN ÖRNEKLER (Şenpazar)

ŞERBET DÖKMEK

Köyde bulunduğum sıralarda, komşularımızdan birinin çocuğu hastalanmış. Bu çocuğun annesi, babası biraz yaşlıcaydı. Çocuğun yanına ben de gittim. Hasta olan zavallı çocuğa, anne ve babası;

- Nerelerde gezdin? Nerelerde oynadın? diye sordular.

Zira, çocuğun oynadığı ve gezindiği yerlere şerbet dökceklermiş. Yanımda köyümüzün öğretmeni de vardı.

Adama dedik;

- Çocuğunun hastalığının şerbetle bir ilişkisi yoktur. Sen onun gezdiği yerlere, şerbet dökceksin. Bu neye yarar?

Adamcağız sonra bize hak verdi. Çocuğu doktora gönderdik. Daha sonra çocuk, iyi oldu, geldi.

Halkın inancına göre, şerbet dökümü tamamlanınca, şerbet dökülen kişinin hastalığı geçermiş.

Şerbet dökümü şu şekilde olur: Bir kaba şekerli su koyarlar. Ayrıca içine para, iğne, yedi arpa tanesi de atarlar. Elde edilen bu şekerli suyu, hastanın bulunduğu evin etrafına kaşıkla serperler. Böylece de hastanın, hastalığının geçeceğine inanırlar. Şerbet dökene kimseye de bol bol para verirler.

MEZARLIKTAKİ MEYVELER

Bu meyvelerin yenmesi büyük günahlardan sayılır. Bunlar, hiçbir kimse tarafından yenmediğinden dallarda çürür, boşa gider.

YILAN SOKMASI

Bir hayvanı yılan sokunca, hocaya gidip de okutursan, geçermiş. Fakat bu sırada, olaydan dolayı konuşursan, hayvanın ölmüş. Hayvanı yılan sokunca, konuşmadan okutmaya gitmeli.

Çünkü konuşmazsan, hayvana bir şey olmaz.

NAZAR

Hayvanlara nazar değerse, hocaya yumurta yazdırılır. Üzeri yazılı yumurta, hayvanın alınına vurulur. Eğer yumurta hayvanın alınına yapışırsa, bu iyidir. Böylece de hayvan sağ kalır, kurtulur.

KIRAZ ODUNU

Ocakta kiraz odunu yakılırsa, o evde arı varsa, arıların ocağı söner, ölür.

YANAN ODUN HORULDARSA

Ocakta odun yanarken horuldarsa, başkaları: o evde bulunanlar hakkında başkaları kötü sözler konuşuyor, demektir.

MEZARLIK ODUNU YAKILMAZ

Mezarlıktan alınıp eve yakmak için getirilen odunları, gece olunca şeytanlar, mezarlığa bırakırmış.

CUMA GÜNÜ ÖKÜZ KOŞULMAZ

Eğer Cuma günü öküzler çifte koşulursa, iki gözü iki çeşme olur, ağlarlarmış.

SU DÖKMEK

Birisi gurbete giderken, hemen onun arkasından su dökülür. Su gibi aksın gelsin diye.

DOLUNUN KESİLMESİ

Dolu yağarken, bir doluyu alıp kesince, hemen o anda dolunun yağması kesilirmiş.

Bir başkası: Dolu yağarken sergiye bıçak saplarlar veya tersine çevrilmiş bir saçak (SACAYAK) korlar. Bunu koyunca, dolu hemen kesilirmiş derler.

KURDUN ÜZERİNDEN TAŞ GEÇİRMEK

Eğer kurdun üzerinden taş geçirebilirsen, o kurt hemen orada, o saat ölmüş. Yeni yetmeler, şimdilerde böyle bir olaya inanmasalar da, anlatılanları dinlerler.

AKLI DİKİLMEK

Elbisesi üzerinde iken, bir yerindeki söküğü dikilen kimse- nin, akli da dikilir. Bu duruma düşmemek için, bir kişinin üye- rinde elbisesi varken söküğü dikilecekse, o kişiye bir demir par- çası ısırttırılır.

KURŞUN DÖKMEK

Bir kişi hasta olduğu zaman, köyde bu işlerden anlayan ba- zı kimseler vardır. Hemen bunlara haber verirler. O kişi hemen gelir. Ona, kurşun döktürürler. Kurşununun değişikliğine, girdi- ği şekillere göre, hastaya nazar değip değmediğini, başka hasta- lıklara tutulup tutulmadığını anlarlar.

FALA BAKMAK

Bir kişi hasta olduğu zaman, fala baktırırlar. Falda uyduru- lan bazı sözlere uyarlar ve söylenenleri yapmaya çalışırlar.

DURMAKSIZIN YAĞAN YAĞMUR

Yağmur yağarken damlasına elinin üstünü tutan biri olursa, buna çıkışırlar, bazı sözler söylerler. Elinin üstünü o damlaya tutunca ne olur? Efendim, işte! Elli gün, hiç ara vermeden yağ- mur yağarmış.

ÇOCUĞUN ÜZERİNDEN ATLAMAK

Bir çocuğun üzerinden atlanırsa, o çocuk büyümez derler. Büyümenin çaresi? Tekrar o çocuk üzerinden tersine atlayıp, ha- tamızı tamir etmektir.

YAĞMUR YAĞDIRMAK

Yılanı öldürüp, köpek gülü dikenine asarsan, yağmur yağar derler.

ELLERİ KENETLEMELİK

Elleri kenetlemenin, birbirine bağlamanın da günah oldu- ğunu söylerler. Ben de merak ettim. Bu konuyu bir hocaya sor- dum. Dedi ki: “Günahtır.” Dedim: “Neden günahtır?” Bana şu cevabı verdi: “Şeytan, Peygamberimizin karşısında ellerini ke- netleyerek oturduğu için, O, el kenetlemenin günah olduğunu söylemiş. Bunun için günahtır.”

Ellerimizi bir araya getirip kenetlediğimizde, o günkü işi- miz rast gitmez, yiyeceğimiz nafaka kilitlenir, bağlanır.

İYİ-KÖTÜ HABER

Sağ kulak çınlarsa iyi haber, sol kulak çınlarsa kötü haber gelecek demektir.

SOL AYAK

Dış kapıdan bir yere çıkarken önce sol ayağımızı dışarı atarsak, o günkü işlerimiz iyi gitmez.

YAPININ ÇABUK ÇÜRÜMESİ

Dolunayda kesilen ağaçlar için de, yapıda kullanılmaz der- ler. Kullanılırsa çabucak çürür, yapı çöker.

MAYIS YEDİSİ

Bu gün, halk arasında önemli bir yer tutar. Halk bu günü, sayılı günlerden kabul eder. Mayıs yedisi girdiğinde, bunu bi- lenler, bilmeyenlere duyurur. O gün hiç kimse çifte çubuğa git- mez, hiçbir iş yapmaz. O gün paşa keyfi yapılır, evde dinlenilir, öteki günlerin yorgunluğu çıkarılır.

Birkaç kişiye sorduk:

- Niye böyle yapıyorsunuz?

Dediler:

- Atalarımızdan kalma bir günü kutluyoruz, fena mı?

Ve arkasından devam ettiler:

- Eğer biz bu günü kutlamazsak, uğurumuz döner, selâmete eremeyiz. Biz öldükten sonra, atalarımızın yanına gideceğiz. Adete uymazsak, öbür dünyada, oraya vardığımız zaman bizi kabul ederler mi? Tabii ki etmezler. Bir de Allah katına çıktığımız zaman bize öyle sualler sorarlar ki, altından kalkamayız. Böyle güçlülere düşmeyelim diye, onların inandıkları bu olayları biz de yeniliyoruz.

Atalarımızdan kalan bir geleneğe göre, bu günde ekilen tohumlar çimlenmez. Çimlense de tohumları iyi gelişmez veya olgunlaşmaz. Mısır olmaz. Olsa da taneleri iyi olmaz. Fasulye ekmezler. Ekilen baklalar büyür büyümesine de fakat hiç danesi olmaz. Sapları da sarı sarı, acı olur. Bu yüzden hayvan bile yemez. Fasulyeler olsa bile, lezzetsiz olur.

SALI GÜNÜ İLK İŞE BAŞLANMAZ

Eğer bir işe ilk, yani siftah başlanacaksa, Salı günü başlanmamalıdır. Eskiden beri takip edilen inanca göre, büyüklerimiz; “Salı günü başlanan iş, sallanır.” derler.

SABAHLARI HANGİ YANDAN KALKMALIYIZ?

Sabahları yataktan kalkarken mutlaka hep sağ tarafımızdan kalkmalıyız. Eğer sol taraftan kalkarsak, o gün işimiz rast gitmez. Yaptığımız işten hayır umulmaz.

HIDRELLEZ (Hızır-İlyas)

Bu gün de sayılı günlerden olup, Hızır-İlyas diye bilinir. Bu ikisinin geçeceği zaman iş tutulmaz ve çalışılmaz. Bu sırada iş yapılır ve çalışılırsa, insan ya da hayvan olsun, çatlarmış. Bunların ne zaman geçtiği belli olmamış. Gece veya gündüz geçerlermiş. Bu gün hava ya bulutlu olur, ya da tamamen güneşli, sıcak geçermiş. Hidrellez’in geçtiği, yaprakların dökülmesinden de anlaşılır.

Hızır’la İlyas, her yıl mayısın altısında, senede bir kere görüşürlermiş. Bu yüzden altı mayıs, sayılı gündür, derler. Uygulaya uygulaya da öğrenmişlerdir. Hidrellez’in geçtiği gün, öküzler gergide (boyunduruk) olursa; çatlarmış. Hidrellez günü, Hidrellez çarpmasın diye, hayvanların boynuzlarını boyarlar.

SES KISILMASI

Kurt görünce, korktuğundan veya heyecanından sesin çıkmazsa, kısılırsa, elinin içini üç defa yalamalısın. Hemen geçer.

FASULYENİN BOZULMA GÜNÜ

Mayıs girdiği gün, fasulye bozulur. Bu güne kalan fasulyeler ne yenmeli, ne ekilmeli. Yenirse zehirler, ekilirse de çıkmaz.

AY TUTULMASI

Ay tutulunca silâhlar atılır, ezan okunur, dualar yapılır. Ay’ı sarıp kuşatan şeytanlar kovulur. Bazı bölgelerde de teneke çalınarak yüksek sesle gürültü çıkarılır.

YILDIRIMLIK

Dolu yağarken eve yıldırım düşmesin diye, bu sırada dışarıya sacyak denen, üzerinde tenceresi bulunan bir aleti koyarlar. O eve, yıldırım düşmez.

KASIM’IN YİRMİ YEDİSİ

Kasım, ekin ekme zamanıdır. Bu ayın yirmi altısına kadar, evvelki adamlar, ekin ekerlermiş. Yirmi yedisinde hava açık da olsa, ekin ekmezlermiş. Sonraki gün, yine ekin ekmelerine devam ederlermiş.

Bu gün ekin ekmeişlerinin sebebi; Kasım’ın yirmi yedisinde ekilen ekinler, başak çıkarmaz, bir karış veya iki karış kalırlarmış.

Tecrübeliler, bu ayın yedisinde de ekilen ekinler, aynı diyorlar.

Eski adamlar, sayılı günler diye, üzerinde titizlikle hâlâ duruyorlar. Yeni adamlar, gün görmemişler, cahillikten olsa gerek, bu günlere boş veriyorlar. Şimdileri de, bu günler gelince, sadece adı anılıyor.

ÜLKER

Ülkerde ne ekersen ek, hiçbirisi olmaz.

MUSKA YAZDIRMAK

Hasta bir kişinin iyi olması için, din hocalarına birkaç ayet yazdırıp, hastanın yakasına veya belli bir yerine takmaktır. Halkın inancına göre, hocanın yazdığı muska denilen aygıt, hastayı iyileştirmiş. Hastası iyi olan kişiler: “Allah senden razı olsun, Hocam! Senin muskanın şifalı olduğuna şimdi inandım.” diyerek, günah işlerler. Çünkü o hastayı iyileştiren, Allah’tır. Bu gibi kimseler, Allah’a dua etmezler de, hocaya dua ederler. Bu, dilden dile yayılır. Hocalar da böylece geçinir, zenginleşirler.

MEZARLIK AĞAÇLARI

Mezarlıktan kesilen ağaçtan ev yapılmaz. Yapılırsa, yaptırılırsa, o evde insana, bir ağırlık basar. İnsanlar çarpılır. Deprem olur, anında ev yıkılır. Hele bu ağacı, mezarın tam üstünden kesen bir insan, o anda çarpılır, hasta olurmuş. Zaten mezarlıktan bir şey kesilirse, insanı, şeytanlar geceleyin mezarlığa, aldığını geri bırakması için getirirlermiş.

SUYU FAZLA DÖKMEK

Suyu boş yere, fazla fazla harcamak, duru suyu kirlenmek günahdır. Aksine davrananlara ahrette su vermezler. Suyun üzerine işemek, pislemek günahdır. Böyle yapılırsa, insanın ya eli, ya dışkılığı yılar (yumulur), çarpılır.

KAYIP HAYVAN İÇİN

Hayvanlar kaybolursa, aranır. Eğer bulunamazsa, hocanın

da duası alınır. Hocaya bir bıçak verilir. Hoca okur. Hayvanların dolanabileceği yerler de, kurt girmesin diye okunur. Kurdun ağzı bağlanır. Okunan yere, hiçbir kurt giremezmiş. Bu okunma sona erince, bıçak, kınana ters sokulur.

EL UZATMAK

Mezarlıktan geçerken el uzatılınca, o insan, elini iyice ısırmasa, parmakları hemen dökülürmüş.

HİLÂL VAKTİ

Ay, hilâl halindeyken, sebze ekilirse bitmez, toprakta çürür kalır.

HAVA NE ZAMAN GÜZEL OLUR?

Sacyak ocakta iken, kıvılcım üstüne kıvılcım çıkarsa, hava güzel olacak derler.

(Yukarıdaki örnekler, 1973 yılında Şenpazar yöresinden; Halil Özkan, Selahattin Özşiray, Saadet May, Servet Akdoğan, Eşref Gündüz, Mehmet Demir, Zefine Gün, Bayram Özkan, Hasan Kök, R. Metin Alan ve Mustafa Ay tarafından ilk ağızlardan derlenmiştir. Örnekler, derleyicilerinin diliyle, nasıl derlendiyse, o şekilde, yazıya aktarılmıştır.)

CAFER EFE ÜSTÜNE SÖYLENMIŞ TÜRKÜLER

I.

Germencik'le Balatçık'ın arası
Yaktı beni dom dom kurşun yarası
Aman doktor yok mu bunun çaresi

Gitti Cafer, gitti elden ne çare
Kader kısmet böyle imiş ne çare

Mezarımı derin kazın dar olsun
Etrafında lâle sümbül bağ olsun
Ben ölürsem kardeşlerim sağ olsun

Gitti Cafer, gitti elden ne çare
Kader kısmet böyle imiş ne çare

II.

Aydın'ın içinde kapalı çarşı
Anne ben gidiyom düşmana karşı
Düşmanlar kaçıyor denize karşı
Cafer'im, Cafer'im, yiğit Cafer'im.

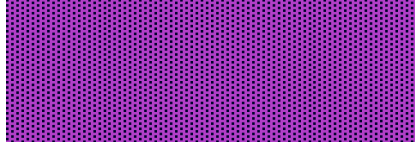
Germencik içinde toplar kuruldu
Cafer Efe öğle sonu vuruldu
Annesine kara haber duyuldu
Cafer'im, Cafer'im, yiğit Cafer'im.

III.

Aliverin sandığımdan kürkümü
Ben ölürsem söylesinler türkümü
Ana benim al entarim soldu mu
Kader kısmet böyleymiş ağalar, hey!

Mezarımı derin kazın dar olsun
Etrafında mor sümbüllü bağ olsun
Cafer öldü vatan millet sağ olsun
Kader kısmet böyleymiş ağalar, hey!

Germencik içinde toplar kuruldu
Cafer zeybek öğle sonu vuruldu
Anasına akşam üstü duyuldu
Kader kısmet böyleymiş ağalar, hey!

(Söke)

Boydere'nin kuyuları

Çayır çimen kıyıları

Emir başlı dayıları

Uyu yavrum uyu ninni

Ninni benim yavrum ninni

Gitti kör olası hani

Kürklerin kabası hani

Yavrumun babası hani

Uyu yavrum uyu ninni

Ninni benim yavrum ninni

Gül dalını yatak ettim

Sallar iken sabah ettim

Bülbüllere haber ettim

Uyu yavrum uyu ninni

Ninni benim yavrum ninni

Gelmiş hu hu dervişler

Hak yoluna girmişler

Yedi kurban kesmişler

Daha var mı demişler

Hu hu hu ninni

Ninni gülüm ninni

BİR TÜRKÜ (Söke)

Emir'im suya gider desti doldurur

Destinin kulpuna bülbüller kondurur

Emir'in yan bakışı beyler öldürür

Emir'im Emir'im ben yine gelirim

Akan çaylar gibi ağlar da gelirim

Doğan aylar gibi parlar da gelirim

Emir'imin evleri taşlık değil mi

Salıver kahkülünü gençlik değil mi

Ceplerine koyduğum harçlık değil mi

Emir'im Emir'im ben yine gelirim

Akan çaylar gibi ağlar da gelirim

Doğan aylar gibi parlar da gelirim

Böyük avluda yediveren asması

Emir'in giydiği Nazilli basması

Emir'i sorarsanız köyler yosması

Emir'im Emir'im ben yine gelirim

Akan çaylar gibi ağlar da gelirim

Doğan aylar gibi parlar da gelirim

TÜRKÜLERDEN SEÇTİKLERİMİZ

(Söke)

MUSA BEY KOPUKLARI

Ayakkabım var benim
Bir karış topukları
Hep arkamdan koşuyor
Musa bey kopukları

Pamuk toplarım pamuk
Keletirin içine
Annem gitse ben gitmem
Musa Bey'in işine

POSLUOĞLU MEHMET EFE

Ah kahpece kalktılar
Nice canlar yaktılar
Posluoğlu Mehmet'i
Kancıklayıp yaktılar

İki tahta çaktılar
Arasından baktılar
Posluoğlu Mehmet'i
Kancıklayıp yaktılar

Posluoğlu Mehmet Efe yıllarca Nazilli ve Sarayköy çevresinde dolaştıktan sonra, Çakırcalı Çetesi'ne katılır. Günün birinde, efelerle arasında çıkan bir olay üstüne Posluoğlu, pusuya düşürülerek öldürülür. Posluoğlu'nun mert bir efe olduğunu bilen halk da, onu çok sever. Zira Posluoğlu; vefanın, doğruluğun, cesaretin timsalidir. Yukarıdaki türkü bu sebeplerden dolayı kendisi adına sonradan yakılmış, onun hatırasına armağan edilmiştir.

AYDIN ZEYBEĞİ

Haydi yallah çaktım çaktım yanmadı
Gâvur kızını sözlerime kanmadı

Haydi yallah tabancası belinde
Gâvur kızını cümle âlem dilinde

Haydi yallah mahlemizde yangın var
Gâvur kızını içimizde baygın var

HER GÜN SARHOŞ

Her gün sarhoş her gün sarhoş şu Aydın'ın uşağı
Al kanlara boyanmış da Tırabulus kuşağı.

Aman aman yâre
Yoktur çare
Eller aman ne derler

Ah bey oğlu vah bey oğlu yandı yandı kül oldu
Ne olduysa bana oldu güzel sana ne oldu?

Aman aman yâre
Yoktur çare
Eller aman ne derler

Ay mı doğdu gün mü doğdu Pınarbaşı Köşkü'ne
Sen doldur da ben içeyim nazlı yârin aşkına.

Aman aman yâre
Yoktur çare
Eller aman ne derler

İNCE MEHMET

İnce Mehmet enip gelir enişten
Her yanları görünmüyor gümüştten
Benim yârim şimdi gelir cümbüşten
Aman beyler ben dünyama doyamadım
Eller gibi yâr sefası süremedim

Oduncular kısa keser meşeyi
Yâri güzel erken yazar döşeği
Çirkinin büzülekalır döşeği
Aman beyler Aydın'dan geldim yorgunum
Yorgun da değil bir güzele vurgunum

Dalaman dağını duman bürüdü
Üç yüz atlı beş yüz yayan yürüdü
Senin için civan ömrüm çürüdü
Amanın beyler avdan geldim yorgunum
Yorgun da değil bir güzele vurgunum

Gide gide gitmez oldu dizlerim
Ağlamaktan görmez oldu gözlerim
Geçer iken geçmez oldu sözlerim
Aman beyler onu ben nerde bulayım
Gökler yüksek merdivenler mi kurayım

İnce Mehmet martin takmış koluna
Selâm verir hem sağına hem soluna
Şimdi rağbet güzel ile zengine
Aman beyler ben dünyama doyamadım
Eller gibi yâr sefası süremedim

YÖRÜK ALİ (Bağarası)

Alçak yümsek tepeler
Yansın elmas küpeler
Çam dibine oturmuş
Eli mavzerli efeler

Kale yaptım han oldu
Yörük Ali şu dağlara şan oldu

Çamı çama çaktılar
Dala martin astılar
Bir kız için oğlanı
Cayır cayır yaktılar

Tabancamın demiri
Teslim olmam ölüm Allah emiri

Tencerem dolu ayran
Gezerim seyran seyran
Yörük Ali'nin yoldaşı
Ödemiş'ten Kır Bayram

Kale yaptım han oldu
Yörük Ali Avrupa'ya şan oldu

BAĞARASI DAĞINDA YILDIZ IŞILAR

Bağarası dağında yıldız ışılar
On altı bıçak yedim kanım fişilar
Haydarlı ovasında düğün kuruldu
Bağarası dağında Üsen vuruldu
Acı haberi Leylâ'sına duyuruldu

İslâm Bağarası'nda kanlı kasaplar
İnsan arkadaşına kama mı saplar

Kabirler arasında harman olur mu
On altıcık yaraya derman olur mu
Üsen'im Üsen'im yerlerde yatıyor
Kaytan bıyıkları kanlara batıyor
Leylâcık öfkesinden kaşlar çatıyor

İslâm Bağarası'nda kanlı kasaplar
İnsan arkadaşına kama mı saplar

ABALI'M

Bağarası yolları dardır irimdir
 Beşparmak dağları benim yerimdir
 Martinimle tabancam kendi malımdır
 Abalı'm, Abalı'm belleri kamalım
 Yârinden mi ayrılmış keklik simalım

Abalı'mın cepkeni sırma yelekli
 Beşparmak dağları askerle kilitli
 Abalı'mı vuran jandarma Giritli
 Abalı'm, Abalı'm elleri kınalım
 Eşinden ayrılmış güvercin simalım

Bağarası'nın dört tarafı kilitli
 Abalı'mı vuran zaptiye Giritli
 Abalı'mın gömleği sırma ilikli
 Abalı'm, Abalı'm elleri kınalım
 Karşıdan geliyor güvercin simalım

ÇAVDARLI MURAT EFE

Havada uçan guşları gaz mı sandın
 Elimdeki manayırı saz mı sandın, of!
 Gelme üstüme gelme Ödemiş golu
 Çavdarlı Murat Efe'yi az mı sandın, of!
 Beşparmak'ta gezerim
 Hani benim güzelim
 Güzelimi alanı
 Kurşunlara dizerim, of of!

Çek kayıkçı çek ırbalığı geçeyim
 Şahin de değilim havadan nasıl uçayım, of!
 Alıverin gümüşlü manayırımı
 Gızanlarıma yeni yollar açayım, of!
 Saz damların saçağı
 Efelerin kuşağı
 Murat için yaptırdım
 Gümüş saplı bıçağı, of of!

Beşparmak dağlarından gece geçerim
 Anadan bubadan yârdan vazgeçerim, of!
 Dön git üstüme varma Ödemiş golu
 Çok zaptiyeni kurşunlara dizerim, of!
 Kara yazma başında
 Sürmeleri kaşında
 Yetmedi mi gezdiğin
 Beşparmağın başında, of of!

“TÜRK’ÜZ, TÜRKÜ ÇAĞIRIRIZ.”

Türkü (Aslı: Türki)

Kelimenin anlamını; “**Türk halk musikisinin en yaygın formu ki, klasik musikinin şarkı formuna karşılıktır.**”¹ diye verir sözlükler.

Türkü, Anonim Türk Halk Edebiyatı’nın sözlü verimlerinin en başında gelen önemli bir türüdür. Türkü sözünün kaynağı “Türk” kelimesidir. Rıza Nur’a göre; “Türk” kelimesinin sonuna nispet eki ulanarak “Türki” sözü yapılmış, zamanla bu “Türkü” haline gelmiştir.

XV. Yy.’dan itibaren Horasan’da ilk örneklerine rastladığımız türkünün, Anadolu Türk Edebiyatı’ndaki ilk örneğini XVI. Yy. şairlerinden Öksüz Dede vermiş, sonraları türkü kelimesi divan şairleri tarafından da, **gazel** ve **murabba**’larına isim olarak konulmuştur.

Mehmet Özbek’e göre türkü; “**Türk halkının ortaklaşa yarattığı sözlü ve ezgili ürünlerdir.**”²

Kişiler, yaşadıkları çeşitli olayları, bunların halk üzerindeki etkilerini, **aşk, hasret, gurbet** konularındaki duygularını, mertlik ve kahramanlık anlayışlarını türkülerle dile getirmişlerdir.

Türkü, halk şiirinin diğer nazım türlerinden biçim yönüyle değil, ezgisiyle ayrılır. Zaman zaman, mâni ve koşma tipindeki şiirlerin, ezgilerinin değişmesiyle türkü haline geldiklerini görürüz.

Türküler, toplumun ortak malıdır. Herhangi bir olay üzerine **yakıcı**’lar tarafından yakılan türkü, yakıcısının (söyleyeninin) unutulmasıyla **anonim** bir nitelik kazanır. Çağlardan beri, Türk milleti tarafından çok sevilip beğenilen bir tür olan türkü, divan şairlerinin yanında, daha çok da halk şairlerini etkilemiş, Karacaoğlan’dan “**Türk’üz türkü çağırırız**” diyen Aşık Veysel’e kadar, birçok halk şairi koşmalarını, türkü ezgisiyle çalıp söylemişlerdir. Bu ikinci gruba giren türkülere, “**yapma türkü**” adını vermek, daha doğru ve yerinde bir davranış olur.

En basit duygulardan, en karmaşık olanlarına kadar hemen bütün türkülerde, toplumu ilgilendiren her konu ele alınıp işlenebilir. Bu bakımdan türkü için, kaynaklandığı ve bağrından çıktığı toplumun “**sosyal romanı**”dır diyebiliriz.

Mehmet Özbek’in tespitlerine göre türküler de; bölgeden bölgeye ad değiştirirler. “Anadolu’da türkü sözü yerine, **deyiş, deme, hava, yır, şarkı, düzme**; Anadolu dışında Türkçe konuşulan yerlerde, **yır** (Tatar, Kırgız, Kazak, Baraba), **beyit** (Tarıncı, Tatar, Nogay), **ölüng** (Kazak), **koşuk** (Kazak, Kırgız), **goşgu** (Türkmen) denildiği görülür.”³

Türkülerde, genellikle hece vezninin sekiz veya on birli ölçüsü vardır. Kafiye düzeni de çok çeşitli olur. Türkülerin belirli bir nazım şekli yoktur. Dörtlük sayısı sınırlı değildir. Şüphesiz, bütün türkülerimiz araştırılıp yazıya geçirilmiş olsa, araştırmacıları tarafından da üzerlerinde çeşitli incelemeler yapılsa, Türk milletinin iyi, kötü bütün özelliklerini türkülerde bulmak mümkün olur.

Türküler, bentlerindeki mısra sayısına göre de: “**ikileme, üçleme, dörtleme**” gibi isimler alır. Bentleri birbirine bağlayan bir ya da daha fazla mısralardan meydana gelen kümelere; **ka-vuştak, bağlama** veya **nakarât** adları verilir.

Türküleri, ezgisi, konusu ve nazım şekli yönünden olmak üzere üç grupta toplayabiliriz.

Ezgilerine göre türküler:

a) Usulsüz (uzun hava); Bozlak, Divan, Hoyrat, Koşma, Kayabaşı, Maya, Çukurova, Kerem, Eğin, Aydos, Türkmani vb.

b) Usullü (belli bir ölçü ve ritmi olanlar); Kırık Hava (Urfa), Oturak (Konya) adlarını alırlar. Kırık hava da; **yahı havası** (Karadeniz), **şıkaltım** (Harput), **zeybek** (Ege), **karşılama** (Ordu, Giresun, Trakya), **sümmani ağzı** (Kars, Erzurum), **datdiri** (İsparta, Eğridir) gibi isimlerle anılır.

Yapılarına göre türküler:

Mâni kıtalarından kurulu olanlar, birimi dörtlük olanlar ve bentlerine göre türküler diye üçe ayrılırlar. Bentli türkülerde

kavuştaklar bulunur. Bazı hallerde, her bentten sonra değişik kalıpta iki ayrı kavuştağı bulunan türkülere de rastlanır.

Konularına göre türküler:

Lirik, pastoral, didaktik, satirik türküler, olay türküleri, tören ve mevsim türküleri, iş ve meslek türküleri, oyun türküleri olmak üzere çeşitli adlar alırlar.

Sonuç olarak, yurdumuzun dört bucağında yaygınlaştıkça zenginleşen türkülerimiz, modern hayatla uyum sağlamış, çağ-daş araçlar ve buluşlar, günümüzde de türkülerimizin konusu olmaya başlamıştır diyebiliriz.

GENÇ OSMAN

Genç Osman dediğin bir küçük uşak
Beline bağlamış ibrişim kuşak of of
Askerin içinde biricik uşak
Allah Allah deyip geçer Genç Osman of of

Bağdat'ın içine girilmez yastan
Her ana doğurmaz böyle bir aslan of of
Kelle koltuğunda geliyor Kars'tan
Allah Allah deyip geçer Genç Osman of of

Bağdat'ın kapısını Genç Osman açtı
Düşmanın cümlesi önünden kaçtı of of
Kelle koltuğunda üç gün savaştı
Allah Allah deyip geçer Genç Osman of of

Askerin bir ucu göründü Van'dan
Kılıcın kabzası görünmez kandan
Bağdat'ın içinde tozdan dumandan
Allah Allah deyip geçer Genç Osman of of

1 Hayat Büyük Türk Sözlüğü

2 ÖZBEK Mehmet, Folklor ve Türkülerimiz, Ötüken Yayınevi-İstanbul 1975, s. 63 vd.

3 ÖZBEK Mehmet, Folklor ve Türkülerimiz, Ötüken Yayınevi-İstanbul 1975, s. 66 vd.

BİR ÇETE TÜRKÜSÜ (Şenpazar)

EYRİ AHMET

İskilip'in üzerinde bir kara bulut,
Aman anam ben gidiyom sen beni unut.

Gitme Eyri Ahmet gitme, yollarda it var.
Çok sallanma Eyri Ahmet, senden yiğit var.

Eyri Ahmet'in karısı, altın sarısı
Eyri Ahmet'i vurdular gece yarısı.

Eyri Ahmet'in kuşağı, Tosya kuşağı
Eyri Ahmet'i vuranlar Hacı uşağı.

Bu türkü, bazı ilk ağızlarda, ilk dörtlüğünü aşağıda verdiğimiz gibi derlenmiştir. Bu ikinci şekil, söyleyişe daha yatkındır.

“İskilip'in üzerinde

Bir kara bulut.

Aman anam ben gidiyom,

Sen beni unut.”

Eyri Ahmet, Tosya taraflarında eskiden yaşayan ünlü çete reislerinden birisidir. Köy köy dolaşarak birçok can yakmış, soygunculukla büyük bir ün kazanmıştır. Gündüzleri kendisine dağları mesken edinen Eyri Ahmet, geceleri de köylere inermiş. Peşinden takibe çıkan zaptiyeler, Eyri Ahmet'in devamlı olarak köyde bir eve girdiğini görmüşler. Eyri Ahmet'in gündüzleri dağa çıktığı zamanlarda zaptiye-

ler, köydeki ev sahibi ile anlaşmışlar.

Gecelerden bir gece yarısı, ansızın Eyri Ahmet'in kaldığı evi kuşatmışlar, onu, çepeçevre her tarafından sarmışlar. İçeriye ne bir sinek, ne bir böcek bırakmışlar. Uçan kuşları bile oradan geçirmemişler. Köylüler de, kendilerine daima zulüm eden Eyri Ahmet'ten bıktıklarından, ona arka çıkmamışlardır.

Zaptiyelerden biri, aralarından "Hacı'nın Uşağı" diye bilineni, tetiğine atık, gözü en kara olanı, Eyri Ahmet'in yattığı evin altındaki dama girmiş. Damdan yukarıya, Eyri Ahmet'in bulunduğu yere basmış kurşunu. Eyri Ahmet yaralanmış. Yaralı haline aldırmadan, silâhını kapmış, bir umutla dışarı fırlamış. Fakat avludaki askerler, topluca ateş açarak Eyri Ahmet'i öldürmüşler.

Öldürmüşler ya, bu defa da köylüler, belki yığıtlığından, gözü karalığından, korkusuzluğundan veya zaptiyelere duydukları öfkenin bin bir çeşidinden olacak, Eyri Ahmet türküsünü yakıp çığır-maya başlamışlar.

TELLİ GELİN (Şenpazar)

Akşamları tandur gelin
Kandülleri yandır gelin
Koynunda yatan yiğidi
Bana bildir telli gelin

Akşamları tandurmuşum
Kandülleri yandırmuşum
Koynumda yatan yiğidi
Gül mememden emdürmüşüm

İstanbul'dan geldi ferman
Dizlerimde yoktur derman
Aç kapıyı telli gelin
Mahmut Çavuş sana kurban

İstanbul'dan gelsin ferman
Dizlerinde olsun derman
Gel içeri nazlı yârim
Kolum yastık saçım yorgan

KANLI KAYALAR (Şenpazar)

Kayalar kayalar kanlı kayalar
Altında yârim yâr yâr diye ağlar
İkimizi bir kabire koyarlar

Ağla anam ağla bu işler olur
Bizi vuran zalim, Allah'tan bulur

Mezarımız kazılsın karşı karşı
Başucuma koyun yazılı taşı
Üstünde çimenler gözümün yaşı

Ağla anam ağla bu işler olur
Bizi vuran zalim, Allah'tan bulur

UYAN ALİ'M NAZLI YÂRİM
(Şenpazar)

Ekin biçtim tutam tutam
Arasına güller katam
Ali'm ile bicik yatam
Uyan Ali'm nazlı yârim

Ambarın kolundayım
Yaylanın yolundayım
Anne bana dokunma
Ben yârin yolundayım
Uyan Ali'm nazlı yârim

Bir ok attım sarı saza
İndi gitti toza toza
Yeşil gözün süze süze
Uyan Ali'm nazlı yârim

Karşıda koyun kuzu
Koyuna verin tuzu
Koyun tuzu yalarken
Oğlana verin kızı
Uyan Ali'm nazlı yârim

İndim dermen deresine
Un bağlamış yelesine
Diyemedim kimsesine
Uyan Ali'm nazlı yârim

AĞIZ ÖRNEKLERİ (Söke)

TEKERLEMELER

1.

Gağı va, gagıcık va
 Gagıdan gagıya fak va
 Gemencik gagısı bamak gibi
 Umulu gagısı badak gibi
 İmamköy gagısı va
 Bağmak bağmak
 Ebeyli gagısı va
 Dınak dınak
 Gağı va beli bükülü
 Gağı va deli dövülü
 Gemencik gagısının
 Otakla gagısının faki
 Ota bamak gibi

Gağı va, gagıcık va
 Gagıdan gagıya fak va

2.

Olum Amat
 Amıdın dalında hebe va
 Hebenin gözünde toba va
 Tobanın içinde çıkın va
 Çıkının içinde tana çobası va
 Alıp gelive de yiyelim

3.

Bin bin binbaşı
 Binbaşının atları
 Kiş kiş kişniyor
 Arpa saman istiyor

Samancıda yok
 Kilimcide çok
 Kilimci kilim dokur
 İçinde bülbül okur
 Ah o bülbül benim olsa
 Biri ağa biri paşa
 Al dudaklı mor dudaklı
 Akşam yedim salata
 Kız senin baban kerata

BİR HATIRA

Çocukluğunda ilk defa Germencik'i gören bir köylü, kırk yıl sonra tekrar oraya gider, şaşırır kalır ve gördüklerini komşularına şöyle anlatır:

“Ey, gonşula geliven bi! Bakın da nele decem size. Böyün Gemenciğe gittim. Bi de nele görem? Gemencik şehir olmuş, şehir! Baza yata givedim. Köftülü kebabla dizilivemiş. Otomofille sılanıvemiş. Şaşdım galdım. Bi de deve küleşı va dedile. Goştum gidivedim. Hakem hiyetinden Mıstıva Çavış, opalödene ba ba bağıbatı. “Çocukla gıyıya kaçsın, gebe gala da ayağaltında dolaşmasın! Devele kaçça haa!” deye.”

- Adam sandık eşeği, kaba yazdık döşeği.
- Akan çay, her zaman kütük getirmez.
- Alaca kargada alacağım olsun, alamazsam gözüm oysun.
- At üstünde orak biçmeye gelmiş.
- Arpadan da un olur ama yufkası açılmaz.
- Ayran mı içtik de ayrı düştük?
- Bahar gelmeyince bülbül ötmez.
- Bizimkilerin çanağı güneşte mi?
- Bulut giderse Aydın'a, git işine kaydına.
Bulut giderse Şam'a, çek koca öküzü dama.
- Demirden korkan trene binmez.
- Deveci çamura girdi mi "Allah" çok,
Çamurdan çıktı mı; din, iman yok!
- Deveci saman çalar, "altın"a dönüp bakmaz.
- Ekmeğini katığına denk eden aç kalmaz.
- Ekmeği katığı yanımızdan, biz zeytin silkiyoruz.
- Elinin hamuruyla erkek işine karışma.

- Eyilik ettik kele, gitti deyivedi ele.
- Gelin aksak, kız kötü.
- Gemsiz ata dizgin olmaz.
- Göz, hasmını tanır.
- Güneş çıkınca yıldız sivişir.
- İstemediğim çamur, kendi bahçemde dizime çıktı.
- İnsan insandır cepte olmasa da pulu,
Eşek eşektir altından olsa da çulu.
- Kazanımız düzenimiz, hepsi kendi kızanımız.
- Keklik ne bulursa dilinden (bulur).
- Kelam kaleme düşerse, kemal olur.
- Keyf, kılığa bakmaz.
- Köpek, bağırsakla bağlanmaz.
- Kör pazara varmasın, / Pazar körsüz kalmasın.
- Mal dağdan, eşek damdan.
- Nerede Hacı Hasan'da kav çakmak?
- Şeytanla kabak ekenin, kabak başında patlar.
- Soluğu olan zurnacı olur.
- Ön gitsin, ters gelsin.
- Önünden gülmeyen baş sonundan mı güler?
- Pekmez gibi malın olsun, sineği Koçarlı'dan gelir.
- Uğradık biraz, oturduk bid yaz.
- Rüzgâr esmese çıldırtı olmaz.
- Yaz var, kış var; acele etçek ne iş var?
- Yiğidi söz, atı kamçı öldürür.
- Yılan, yılanı yuta yuta evran olur.

KADER MASALI (Söke)

“*Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde!*” dedikleri bir günde, memleketin birinde, insanın kıt olduğu bir yerde; develer tellâl iken, pireler berber iken, ben evimizin ortacığına oturmuş, bir anamın, bir de babamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, anam kaptı maşayı, babam kaptı dolmayı. Baktım maşa yakacak, dolma da saçmalayacak, korktum kaçtım. Kaçtım kaçmasına ya, bir de baktım ki ancak bir arpa boyu yol gitmişim. İşte o zaman önüme üç dükkân çıktı. Birinin çatısı, birinin kapısı, birinin de duvarı yok. Hiç durmadım, çatısı olmayan dükkâna girdim. Duvarıda asılı üç tüfek gördüm. Birinin mermisi yok, biri kırık, biri sağlam. Hemen mermi-si olmayanını aldım, dışarı çıktım. Az gittim uz gittim. Yol üstünde üç tavşan gördüm: Birinin canı yok, birinin bacağı kırık, birinin canı var. Son ikisine kıyamadım, gittim ölü tavşanı vurdum. Onu aldım, heybeme koydum. Hiç durmadım, az gittim, uz gittim. Yol üstünde üç dere gördüm. Birinin suyu yok, birisi kupkuru, biri de yamyaş. Suyu olmayanında tavşanı yüzdüm, ayıkladım, temizledim, bir güzelce de yıkadım. Orada durmadım, gittim. Yol üstünde önüme üç tencere geldi. Birinin dibi yok, birinin dibi delik, biri de eh, şöyle böyle sağlam. Dibi olmayan tencerede tavşanı pişirdim. Tabak sıyrımacasına yedim, yedim. Karnım doydı doymasına ama, gözüm aç. Yaladım yuladım. Dipsiz tencereye yeniden büyük bir iştahla saldırdım. Saldırdım ya, dudaklarımda hâlâ bir lokmacığın izi yok. Orada da durmadım. Az gittim, uz gittim. Dere tepe düz gittim. Yol üstünde üç adam gördüm: Biri görür ama, topal. Biri görmez ama, sağlam. Birinde ise ne göz kalmış, ne ayak.

İşte öyle bir zamanda; iyiye tuzak kurulup da kötünün ele geçirildiği bir eski zamanda; bir köyde kendi yağıyla kavruan bir aile yaşıyormuş. Bir adamla karısı ve iki de kız çocukları. Ne olmuş, nasıl olmuşsa bu adamın karısı ölmüş. İki yavrusuyla yalnız kalan adam, önu sonu⁽¹⁾ hesaplamış, sonra yeniden bir

daha evlenmiş. İlk günlerin iyiliği çabucak geçip tükenmiş. Üvey ana, bu kızları artık istemez olmuş. Kocasına sırtarmış, bu kızların ev den atılmasını istemiş.

Çaresiz kalan adam, düşünmüş taşınmış. Aklına gelen fikirleri ölçüp biçmiş. En güzel yolu bulduğuna inanarak, daha henüz akşam alacası dağların doruklarına bile düşmeden yatmışlar.

Sabah olmuş.

Adam, sabah erkenden çocuklarını da yanına alarak sözüm ona dağa çalışmaya gitmiş. Bu dağ senin, bu bağ benim diye diye, var güçleriyle çalışmışlar.

İyice yorulan çocuklar, babalarına;

- Karnımız aç! Biz acıktık, demişler.

Bu sözler üzerine babaları, bindiği ağacın dalından yere inmiş. Hemen çocuklarının yanına gelmiş. Onların karnını iyice doyurmuş. Çocuklar, yemeklerini yedikten sonra, hararetlenmişler.

- Biz susadık baba! demişler.

Babaları da, aşağıda şırıl şırıl kendi halinde akıp giden küçük dereyi göstermiş.

- İki kardeş, birlik olun! Bir koşuda oradan su içip gelin, demiş.

Çocuklar, aşağıda kendi halinde şırıl şırıl akan küçük dereye su içmeye gidince, babaları da; “Zaman, bu zamandır!” diyerek, elindeki su kabağını armudun dalına astıktan sonra, durmamış, oradan kaçmış.

Rüzgâr estikçe, su kabağı dallara takılıyor; takır tukur takırdıyormuş. Geri dönerken, yollarını şaşırın çocuklar; “*Ha babamız burda! Ha babamız şurda!*” diyerek de, koca dağda ayak basmadık yer bırakmamışlar. Köşe bucak her tarafta, babalarını aramışlar. Ne ettiler, ne yaptılarsa, hangi kayanın ardına baktılarsa da, bir türlü babalarını bulamamışlar.

Akşam gelip çatmış, karanlık da alçalmaya başlamış. Birbirlerine iyice sokulup sarılan iki küçük kız kardeş, var güçleriyle

le de, korkunun yaman atlarıyla başa çıkmak için, ulu orta ba-
ğırılmışlar;

- **Tın tın kabacık, bizi aldatan babacık!**

Karşı kayalardan da kendi seslerine karşılık verilmiş:

- **Tın tın kabacık, bizi aldatan babacık!**

Sesler, sesleri kovalamış. İki küçük kız kardeş, yalnız ol-
madıklarını sanarak, durumlarının kendileriyle aynı olduğuna i-
nandıkları diğer seslerin sahiplerini bulabilmek umuduyla dola-
şıyorlarmış.

Az gidip, uz gitmişler. Altı ay, bir güz gitmişler... Böyle
böyle dolaşırken, bir tepeye varmışlar. Bu tepeye çıkıp etrafa
bakınca, aşağıda bir köy görmüşler. O köyün içinde bir yerde
duman tütüyor, bir tarafta da köpek havlıyormuş. Biri, ötekine
bakarak, sığınılacak yer bulma umudu ile sormuş;

- **Nereye gidelim, kardeşim?** demiş.

Küçüğü;

- **Köpek havlayan yere gidersek, köpek bizi ısıtır. İyisi
mi biz, duman tüten yere gidelim. Daha iyi,** demiş.

Kendi aralarında böyle konuşa konuşa, tepeden aşağıya in-
mişler. Duman tüten yere gelip kapısını çalmışlar. Kapıyı, teni
gülden beyaz, yüzü aydan daha parlak gencecik bir kız açmış.
Onları içeriye alıp konuk etmiş. Çok sevip kaynaştığı bu iki kız
kardeşe, sihir yapmasını da öğretmiş. Çeşitli oyunlar oynamış-
lar, yorulmuşlar. Uykunun kurşun gibi ağır askerleri, göz kapak-
larına gelip kurulmuş. Bir ara, konuk kaldıkları evin sahibi, teni
gülden daha beyaz, yüzü aydan daha parlak olan gencecik kız,
dile gelip söylemiş:

- **Benim annem bir devdir. Sizi burada görürse, sağ bı-
rakmaz, ikinizi de yer,** demiş.

İki kız kardeş, sıkıntının telgraf tellerine takılıp çok kork-
muşlar, sakır sakır sakramışlar. Teni gülden daha beyaz, yüzü
aydan daha parlak olan genç dev kızı, onları bir yere saklamış.
Biraz sonra dev gelmiş. Araştıran gözlerle etrafı taramış. Odaya
girince;

- **Burada et kokuyor,** demiş.

Teni gülden daha beyaz, yüzü aydan daha parlak olan kızı;

- **Sana yemin ederim anne, evde gizli saklı hiçbir şey
yok,** demiş.

Bunun üzerine dev;

- **Ben dişlerimi törpüleyip de geleyim. Sen, konukları-
mızı pişire koy. Yoksa seni yerim,** demiş.

Teni gülden daha beyaz, yüzü aydan daha parlak olan gen-
cecik dev kızı, bakmış olacak gibi değil, işin kurtuluş yolu da
yok; iki kardeşi, buldukları yerden çıkarıp pişirmeye karar
vermiş. İki kardeşi, sakladığı yerden çıkarmış. Onları bir köşeye
oturmuş. Çocuklara;

- **Gelin bitinize bakıvereyim,** demiş.

İki küçük kız kardeş, saklandıkları yerde, dev ana ile dev
kızının konuşmalarını duydukları için;

- **Eğil! Biz senin bitine bakıverelim,** demişler.

Devin kızı, bit baktırmak için başını eğmiş. Teni gülden
daha beyaz, yüzü aydan daha parlak olan gencecik dev kızı,
başını öne eğince, iki küçük kız kardeş de zaman bu zamandır
diyerek, dev kızının başını kesmişler. Kardeşlerden küçüğü, bu
durum anlaşılmasın diyerekten, saklıca evden kaçmış. Dev kızın-
ın yerine geçen büyüğü, dev ana gelince, kızının etini pişirip
yemesi için önüne çıkaracakmış. Dev ana gelmiş. İki kız kardeş-
ten büyüğü, pişirdiği eti çabucak devin önüne getirmiş. Fakat bu
devin âdeti kızıyla beraber sofraya oturmak, bulunamı birlikte
yemekmiş.

Kızına;

- **Haydi gel, sen de birkaç lokma ye!** demiş.

Kız;

- **Ben pişirirken duramadım da, ucundan kulağından
yedim,** demiş.

Dev anası, bu olayda bir bit yeniği olduğunu anlamış. Kızın
üstüne yürümüş. Sihir yapmayı, devin kızından öğrenen iki
küçük kız kardeşten büyüğü, ortaya bir tarak atmış, koskoca or-

man olmuş. Bir de sabun atmış, her taraf yere çakılı keskin taşlarla dolmuş. Dev ananın önüne orman çıkmış, dikilmiş. Ayaklarını da yere çakılı keskin taşlar, dilim dilim kesmiş. Sonunda büyü yapan iki küçük kız kardeşten büyüğü, devin elinden kurtulmuş. Kurtulmuş ama, yine de korkusundan olmalı ki, şimdiye kadar hiçbir kimsenin tehlikeyi göze alıp da çıkamadığı, ulu bir kavağın başına tırmanmış. Bu ağacın yanında, ulu dallarının altında gürül gürül kaynayan, içinde de periler oynayan bir pınar varmış.

Bir gün bu pınara, o yörenin ünlü zenginlerinden Beyoğlu'nun bedeli, beyinin atını sulamaya gelmiş. Nedense, ne edip yaptıysa, Beyoğlu'nun atı, bu pınardan bir türlü su içmemiş. Bu olayı garipseyen, ama bir türlü düşünüp de çözemeyen Beyoğlu'nun bedeli, atı alıp beyinin yanına gelmiş.

Beyoğlu'na;

- **Atın huysuzlandı. Pınarın suyuna düşen güzelliğimi görünce de, eğilip de bir yudum bile su içmedi,** demiş.

- **Hey gidi yüzü küllü, akli hepten kilitli bedelim! Hiç aynaya bakmadın mı? Senin neren güzel?** diyen Beyoğlu, bedeline çıkmış.

Çıkışmış ya, kendi kendine de; *"Bu işte bir iş var, ama ne? Varıp da yerinden öğrenmeli!"* diye düşünmüş. Hiç durmayıp, ikisi birlikte yola çıkmışlar. Dere tepe düz gitmişler. Altı ay, bir güz gitmişler.

Sonra Beyoğlu ile bedeli, ulu ağacın altındaki gürül gürül kaynayan, içinde güzel periler oynayan pınarın yanına gelmişler. Ata, yine su içirmek istemişler ama, Beyoğlu'nun atı bu defa da su içmemiş.

Beyoğlu, eğilip pınar suyuna bakmış. Aynalaşan suyun yüzünde, gelip giden bir hayâlin dolaştığını anlamış. Başını kaldırıp da dört bir yana dal budak salmış ulu ağaca bakınca, kocamış dallarının arasında ay gibi parlayan güzel bir kızın oturduğunu görmüş. Ona türlü türlü diller dökmüş, gönlünü açmış. Üstelik, perilerden daha da güzel olan bu kıza, evlenmeleri teklifinde de

bulunmuş. Dahası, suya vuran gölgesiyle Beyoğlu'nun atını bile ürküten genç kız, kendisine yapılan evlenme teklifine de kulak asmamış. Ağaçtan da yere inmeye yanaşmamış.

Beyoğlu'nun gönlünde sevdanın türlü kuşları cıvıl cıvıl ötüşmeye, yeni ufuklara doğru da kanat çırpmaya başlamış. Gönlünün sesini bastıramayan Beyoğlu, ülkesinin her tarafına tellâllar çıkarmış, usta dülgerler aratmış. Aradıklarını bulunca, hiç beklememiş, yanına kırk kölesini de alarak, işinin ustası olan dülgerlere ulu ağacı kestirmek istemiş. Günlerce uğraşmışlar, didinmişler. Ulu ağacı bir türlü kesememişler. Tam ağacın kesim işi bitecekken, kocamış dallarının arasında oturan ay gibi parlayan güzel kız, yukarıdan dilini çıkarınca, her tarafından ustaca biçilen ulu ağaç, yeniden eski durumunu alıyormuş. Ne kadar parçalansa da, yeniden büsbütün oluyormuş. Bu durum, günlerce sürmüştü. Ne edip yaptılarsa da hiçbir usta dülger, ulu ağacı kesememiş.

- **"Öyleyken böyle!"** diye düşünmüş Beyoğlu. Derdinin ilâcını aramak için, yeniden yollara düşmüş. Sonunda da bir kocakarıya rastlamış. Ona gidip derdini açmış, çaresini sormuş.

Kocakarı da;

- **İstediklerimi bulup getirirseniz, o peri kızını bulunduğu yerden kolayca indirebilirim,** demiş.

Aman zaman demeden Beyoğlu, kocakarıya kendisinden istediklerinin ne olduğunu bir kere daha sormuş. O da istediklerinin adını koymuş.

- **Hamur teknesi, un, tuz, sacayağı, sac... Bir de çevirgeçle ısırın unutulmamalı, yastıgeç⁽²⁾ de mutlak bulunmalı,** demiş.

Beyoğlu, kocakarıya ne istediye vermiş; yoksa, aratıp buldurmuş, hepsini de bir güzelce tamam etmiş.

Kocakarı, bütün bunların hepsini sırtına sarınmış, tek başına yola çıkmış. Ulu kavak ağacının yanına gelince, ulu ağacın kocamış dalları arasında oturan, parlak aydan daha güzel olan kıızı görmüyormuş gibi davranmış, sanki orada soluklanıp dinle-

necekmiş gibi yapmış.

Kendi kendine konuşmaya başlamış.

- **Ani⁽³⁾, ne kadar güzel gölgelik bir yer. Karnım da acıktı. Ani, şurada da pınar var. Ulu ağacın gölgesinde, bir güzel ekmek pişirip de yiyeyim bari,** demiş.

Durmamış, çalı çırpı toplamaya başlamış, çorak bir köşede ateş yakmış. Bir yandan da sırtında getirdiği araçları teker teker çıkarmaya başlamış. Pınardan su getirmiş, teknede hamur tutmuş⁽⁴⁾, ısırana kopardığı hamur parçalarını, üstüne un serpelediği yastığıca alıp bazlama yapmak için yepelemeye başlamış. Ateş tam kıvamına gelince, mahsustan⁽⁵⁾ harlı ateşin⁽⁶⁾ üstüne sacayağını ters kapatmış.

Olan biteni, baştan sona, sessizce bulunduğu yerden gözleyen, aydan daha parlak olan genç kız, kendini tutamayıp söylemiş:

- **A nene, sacayağımı ters koydun, tersine çevir!**

Kocakarı, kurnazlık oyunu oynamış.

- **Böyle mi kızım, şöyle mi kızım? İhtiyarlık işte, gözlerim de görmüyor. Ters mers, çare yok; bazlamayı pişirip yiyeceğim. Bekâra karı boşamak kolay! Orada oturup da bana sadece akıl vereceğine, azıcık aşığıya iniver de, benim gibi bir ihtiyara yardım et. Haydi güzelim, bulunduğun yerden iniver de, sacayağı nasıl konurmuş göster! Nerdeyse hamurum taşacak, bütün emeklerim yabana⁽⁷⁾ gidecek. Haydi aşığıya iniver de, şu ekmekleri beraberce pişirip yiyelim.**

Ulu kavak ağacının kocamış dalları arasında oturan, parlak aydan daha güzel olan kız da; ağaçla konuşmaya başlamış.

- **“Yasıl⁽⁸⁾ kavak, yasıl!”** deyince, ulu kavak ağacı yasılmış, parlak aydan daha güzel olan genç kız da, aşığıya inmiş. Ateşe ters konan sacayağını düze çevirmiş, üstüne de sacı koymuş. Kocakarının kendisine uzattığı bazlamaları, sacın üstüne bırakarak, bir yüzü piştikçe, çevirgeçle öbür yüzünü çevirip pişirmiş. Birlikte yaptıkları sıcak bazlamayla karınlarını bir güzelce doyurmuşlar.

Nice sonra genç kız; **“Yasıl kavak, yasıl!”** deyip de, tam ağaca tırmanacağı sırada, gizlenmiş olduğu yerden aniden ortaya çıkan Beyoğlu, bu kıızı kısıvrak yakalamış, atının terkinine almış ve doğruca evine götürmüştü. Beyoğlu'nun akıllı biri olduğunu anlayan genç kız, onun aşkına karşılık vermiş vermesine ya, ille de küçük kız kardeşinin bulunmasını da evlenebilmelerinin biricik şartı olarak öne sürmüştü. Aranmış taranmış, yöre baştan uca arşınlanmış, sonunda küçük kardeş bulunmuş.

Daha sonra, şimdiye kadar görülmedik bir düğündür başlamış. Hemen bütün herkesin katıldığı bu görkemli düğün, tamam kırk gün, kırk gece sürmüştü. Beyoğlu'yla karısı, kendi evlerine, bulunan küçük kız kardeşi de alarak, aynı konakta birlikte yaşamaya başlamışlar.

Her gün akşam, el ayak çekilince ortaya çıkan küçük kız kardeş, Beyoğlu ile ablasının odasına gelip;

- **“Bu ablamın ayağı, bu da eniştemin ayağı!”** diyormuş.

Bir gün bu kızın ablasıyla eniştesi, biraz gezip dolaşip açılmak için deniz kenarına gezmeye gitmişler. Beyoğlu'nun hizmetçilerinden, onda da gözü olan biri, hasedinden olacak, küçük kızın ablasını denize atmış. Kendisi de bir güzelce elbise değiştirip onun yerine geçmişti.

Yine o akşam, el ayak çekildiği saatlerde ortaya çıkan küçük kız, dile gelmişti:

- **“Bu eniştemin ayağı, bu ablamın ayağı değil!”** demiş.

Beyoğlu, bu sözün altında yatan gerçeği öğrenmek için, durumu bir hocaya danışmış. Hoca da ona, karısının denize atıldığını söylemiş. Onu bulunduğu yerden kurtarmak için de, deniz kenarına kırk ayar buğday dökülmesi gerektiğini bildirmiş. Beyoğlu bu, durur mu hiç? Hemen denileni yapmış, deniz kenarına kırk ayar değil, yüz kırk ayar buğday döktürmüştü. Denizin bütün balıkları, buğday kokusunu alıp kıyıya yavaşmışlar. Bu buğday tanelerini, birer birer gelen balık da yemiştir, duyan balık da gelmiş yemiştir. En sonunda büyük bir balık da kıyıya gelip, buğday tanelerinden yemiştir. Beyoğlu, garip bulduğu bu balığı

yakalamış, adamlarına karnını bir güzelce yardırtmış. Balığın içinden, Beyoğlu'nun hanımı, kucağında çocuğuyla dışarı çıkmış.

Foyası meydana çıkan hizmetçiye, Beyoğlu sormuş:

- **Kırk katır mı istersin, yoksa kırk satır mı?**

Hizmetçi;

- **Ani, kırk satırı alıp da ne edeyim? Kırk katır alırım da, bari onlarla odun çekerim,** demiş. Beyoğlu da ona, bütün istediklerini verdimiş. Ancak katırlar yola çıkmadan önce, içlerinden en yaşlı olan katırın kulağına usulca seslenmiş;

- **Bunun bir parçasını bana getirmenizi isterim!**

Katırlar yola çıkınca, şimşek gibi bir hızla dağ demeyip taş demeyip, tozu dumana katarak koşmuşlar, foyası meydana çıkan hizmetçiyi de parça parça etmişler. Sonra da bir parçasını yanlarına alarak, Beyoğlu'na getirmişler.

Günler günleri kovalamış. Ay, yıl derken; günün birinde sırtında gece kuşu derisi bulunan küçük kız kardeş, pınarda yıkanıyor. Bu sırada parmağındaki sihirli yüksüğü de çıkarıp, dışarda bir kenara koymuş. Tam bu sırada avcının biri oradan geçiyormuş. Kenarda bulunduğu yüksüğü almış, az öteye gitmiş. Kız, pınarda yıkanıp çıktıktan sonra, öteye bakmış, beriye bakmış yüksük yok. Çaresiz;

- **Benim yüksüğü kim aldıysa getirsin, onunla evlenirim,** demiş.

Ötede bekleyen avcı;

- **Ben aldım,** demiş.

Bu kızla da avcı, düğün dernek kurdurup, davul zurna çaldırıp hemen evlenmişler. Düğün bitiminde avcının anasının evine gelmişler.

Avcının anası, kuş telekli gelin kızı görünce; oğluna, mısır gibi patır patır patlayıp, çıkmış;

- **Emdirdiğim sütlerim haram olsun! Gidip bulup da bu çirkin kızımı aldın?**

O zaman karısının sırtında, gece kuşu derisinden yapılmı

elbisesi varmış. Yine günlerden bir gün avcı, bu kıza;

- **Bugün derini çıkar da, anneme öyle gidelim,** demiş.

Kız, derisinden soyunmuş. Avcının anasının kapısının önüne geldikleri sırada, evin horozu şakımış:

- **Üüüüüü üüü! Kocakarı, kocakarı! Kapıya çıkıp da, bak. Senin beğenmediğin gelinin gelip geli.**

Kadın, kapıya çıkıp bakmış; bir daha bakmış, gözlerine inanamamış. Çok güzel bir kız, dünyalar güzeli bir gelin karşısında durmuş. Gelinini bu sefer⁽⁹⁾ çok iyi ağırlamış. Gelin kaynana baş başa verip konuşurlarken, avcı hemen kendi evine dönmüş. Kızın, kuş teleğinden olma derisini, ocağa atıp yakıvermiş. Kokuyu alan kız, derhal evine dönmüş. Elbisesini kurtarmak amacıyla, ocağın içine atlayıp, derisiyle birlikte yanmış.

Avcı, ah edip vah deyip, çok ağlamış. Yaptığına pişman olmuş ama ne fayda? İyiyi olurundan yakalamak için tuzak kurmuş ama, bahtına kötü düşmüş, ne çare? Bir daha o civarda, iki kız kardeşin küçüğü olan kuş telekli kızı, hiç kimse de görmemiş.

Ben de, bu sözlerimde yalan varsa; anlatanın yalancısıyım. Anlatıcı da böyle demiş, masalcı da böyle söylemiş, derleyici de böyle derlemiş. Sonunda mavi gökten yere, üç altın elma düşmüş. Biri anlatana, biri masalcıya, birisi de derleyiciye.

Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

1 Geçmişi ve geleceği.

2 Hamur tahtası.

3 İşte, şaşılacak derecede olan şey.

4 Hamur yağurmak.

5 Yalancılıktan.

6 Alevli

7 Boşa gitmek, telef olmak, yazık olmak.

8 Eğil.

9 Defa, kere, kez.

SÖYLEMEZ SULTAN

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, memleketin birinde, bir padişahın, bir oğlu varmış. Gününü gün eder, hiç bir iş tutmazmış. Sarayın önünden gelip geçenlerle, körpedir, yaşlıdır demez, önüne gelenle alay edermiş. Şehzade olduğu için mi ne hiç kimse, ona bir şey diyemezmiş.

Günlerden bir gün, bu şehzade, pencereden dışarıya bakıyormuş. Bu sırada yaşlıca bir kadın, elinde güğümü, sarayın önündeki çeşmeye, su doldurmak için gelmiş. Musluğa, testisini dayamış. Tam bu sırada, akli havada, gönlü eğlencede olan Şehzade, attığı bir taşla, yaşlı kadıncağızın testisini kırmaz mı?

Yaşlı kadın küplere binmiş. Binmiş ya, öfkesini kusacak birini ararken, bir de bakmış, penceredeki şehzadeyi görmüş. İcini çekmiş, söylemiş;

- Dilerim Allah'tan, Söylemez Sultan'a aşık olur da, derdine yanıp tutuşursun!

Demiş, demesine ya, durmamış, oradan ayrıлып gitmiş.

Zaman, su gibi akmış. Günler gelip geçmiş.

Geçmiş ya?

Şehzade'nin de içi yanmaya, gönlü tutuşmaya başlamış. Derken de, Söylemez Sultan'a aşık olmuş. Yemeden ve içmeden kesilmiş. Bir deri, bir kemik kalmış. Yüreğindeki bu sırta yanmış, kavrulmuş. Padişah baba, biricik oğlunun, gözünün bebeğinin gün geçtikçe zayıfladığını görmüş. Sorup soruşturmuş ama, ne akranlarından¹, ne yâranlarından, ne de başkalarından bir karşılık da alamamış. Baba yüreğidir bu, taş değil ya, yufka gibi olmuş, dayanamamış. Bir gün, oğlunu karşısına alıp sormuş:

- Gözümün bebeği, gönlümün umudu, biricik şehzadem! Senin bir derdin var. Bunu, her halinden anlıyorum. Etten, kemiğe dönmektesin. Başkalarını bilemem ama, derdinin çaresini, bilirse bir baban bilir. Durdur! Saklama! Söyle bana!

Der demez, padişahın arkasından bulan Şehzade:

- Ben, Söylemez Sultan'a aşık oldum, demiş.
- Söylemez Sultan, kimmiş? Onu nerede gördün?
- Görmedim. İşittim!
- Görmeden, insan birine aşık olur mu?
- Ben oldum, baba! Eğer iznin olursa, bana da destur verirsen², onu aramaya çıkacağım.
- Ya sarayım, tahtım?
- Taht da, saray da, şayet onu bulamazsam, bana haram olsun!
- Aşığın gözü kördür, derler. Bilirim. Var bakalım, sen de gönlünün umuduna yürü. Dileğinin zorlu ilmeğinde³ örselen. Fakat küçücüksün, ufacıksın. Yol bilmez, iz de süremezsün. Yanına birkaç muhafız vereyim. Seni, öyle yolcu edeyim.

Şehzade, muhafız, kılavuz istememiş. Ertesi gün, yola düzlmüş. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Sel gibi de akmış, yel gibi de uçmuş. Günün birinde, bir köye yolu düşmüş. Köyün girişindeki ulu bir ağacın dibinde oturan ihtiyara rastlamış. Ona selâm vermiş, ondan selâm almış.

İhtiyar;

- Nereden geliyor, nereye gidiyorsun oğul? demiş.
- Kafdağı'nın ötesinden bu yana, umudumun ufkuna geliyorum... Dertliyim, baba!
- Durdur! Söylemeyin, dermanını bulamaz.
- Söylemez Sultan'ı arıyorum.
- Senden önce de onu, dal gibi, fidan gibi çok delikanlılar aradı. Fakat görüşemediler.
- Siz, bana bir iyilik yapın. Onu biliyor, tanıyorsanız, bana yerini söyleyin.
- Ne yapacaksın?
- Onunla evleneceğim.
- Başına felâket gelir!
- Neden?
- O sultan, hiç konuşmaz. Onu, diğerleri gibi sen de

konuşturamazsan, seni öldürürler. Sana da yazık olur. Bir çok delikanlılar, onun uğruna yok yere ölüme gittiler.

- Bir eksik, bir fazla! Bundan ne çıkar? Benim içim yanıyor baba. Bana yol göster.

İhtiyar ayaklanıp⁴, köyün yakınındaki evine götürür Şehzade'yi. Sofra kurulur, yerler içerler.

Şehzade'yi yolcu eden ihtiyar;

- Daha üç şehir geçeceksin, dördüncü şehre varınca, parıl parıl yanan, çevresini aydınlatan bir saray göreceksin. O sarayda, aradığımı bulacaksın. Bu, felâketin de olur, saadetin de olur. Sana camm ısındı, kanım kaynadı. Seni gözüm tuttu. Al, bu papağanı. Yolda sana yük olmaz. Sıkıştığın zaman sana yardım eder, demiş.

Gün kaybolur, ay doğarmış.

Günler de, günleri kovalarmış.

Derken, Şehzade, dördüncü şehre gelmiş. Varıp padişahın huzuruna çıkmış.

Padişah;

- Delikanlı, dileğin nedir? demiş.

- Kızımınla evlenmek istiyorum.

- Demek onca yolu, bu uğurda göze aldın?

- Evet!

- Baştan söyleyeyim. Daha sonra, bin dereden su getirip de yok duymadıydım, yok işitmediydim demeyesin. Benim de, bazı şartlarım vardır. Kızım, hiç konuşmaz, gülmez. Onu güldürecek ve konuşturacaksın. Bunu başardığın gün, dünyalar incisi kızım senindir. Yok, eğer başaramazsan, seni de, konusunda ün salmış, nice kelleler kopararak nam almış cellatlarıma teslim eder, işini bitirtirim.

Şehzade bu ya, ucuz lâfa pabuç mu bırakır?

Korkusuz;

- Her şeye razıyım, demiş.

Yorgundur diye, onca yoldan geldi diye de, o gece, muhteşem sarayda ağırlanmış. Ölçüp tartmış. İnce fikre dalmış. Sa-

bahı beklemiş. Derdini, papağana anlatmış.

Papağan dile gelmiş, söylemiş:

- Gün ola, harman ola!

Ertesi gün, papağanı ile birlikte, kızın sarayına varmış. Bekletmemişler, onu da, hemen sultanın yanına götürmüşler. Sultan da, ay parçası, nur pınarı gibi karşısına çıkmış.

Şehzade, papağanına;

- Bana bir masal anlat, demiş.

Papağan dile gelmiş, anlatmış:

- Bir marangoz, bir kuyumcu, bir terzi ve bir hoca varmış. Vaktin birinde bunlar, beraberce yola çıkmışlar. Gece olunca, nöbetleşe nöbet tutmuşlar. Önce marangoz, nöbet tutma sırasını almış. Vakit geçirmek için, tahtadan bir bebek yapmış. Sonra terzi, nöbeti almış. Tahta bebeğe güzel bir elbise dikmiş. Daha sonra kuyumcu, bu bebeği ender bulunur mücevherle süslemiş. Sıra hocaya gelmiş. Hoca da, Allah'a duâ ederek, bebeğe can istemiş. Allah, hocanın duâsını kabul etmiş. Sabah olmuş, diğerleri de uyanmışlar. Hocanın yanında, dünyalar güzeli bir kız görmüşler. O kız, parlak aydan bile güzelmiş. Marangoz, bu kız benim demiş. Terzi, hayır benim demiş. Kuyumcu da durur mu? O da ayak dretmiş, siz kim oluyorsunuz? Bu kız, benimdir demiş.

Bu noktada papağan, az susmuş, birazcık beklemiş. Şehzade'ye dönüp sormuş:

- Bu kız, kimindir?

Şehzade, atılmış:

- Marangozundur!

Papağan üste çıkmış, tekrar demiş:

- Terzinindir!

Yok onundur, yok bunundur derken, aralarında bir kavga başlamış. Gürültüler ayyuka çıkmış⁵. Odaya padişah ve adamları girmiş. Tartışmaya onlar da katılmışlar. Bu kavgadan sıkılan Söylemez Sultan, araya girmek için⁶ dile gelmiş, söylemiş;

- Bu kız, hocanıdır! demiş.

Alkış, tufan! Sarayda sanki yer, yerinden oynamış. Her yana muştucu tellallar çıkarılmış. Düğünümüz var diye.

Yalanım varsa, kör olayım. Ben de o düğüne çağrılıydım. İşte bakın, heybemde üç tane elma getirdim. Biri bu çağrıyı duyana, biri o düğüne gidene, biri de şu masalı size anlatana.

Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

¹ Aynı yaşta olanlarından.

² İzin verersen.

³ Düğümünde.

⁴ Kalkıp yürümek.

⁵ Yeri göğü kaplamış.

⁶ Yatıştırmak için.